

WAPAPAR AWER

Mitài haw teko wapapar haw

1 ¹ Izaew izuapyapyr oho Ezit ywy wi wà. Umumaw mokoz kwarahy wata pà wà. Mokoz haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe wyxygihu Xinaz her ma'e rehe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe a'e kury.

2 — Ne nehe, neryky'yr Àràw a'e nehe no, pepapar teko Izaew izuapyapyr paw pe wà nehe. Pemono'og uzeànànàm ma'e pe wà nehe. **3** Pemuaipyk awa waner pape rehe nehe, aze weroko 20 kwarahy nehe, aze weroko wera'u nehe. A'e mehe upuner zauxiapekwer romo weko haw rehe wà nehe. **4** Penoz putar amo uzeànàm ma'e wanuwihaw pitàitàigatu pe wà nehe. Pepytywà putar wemialhu wapapar pà wà nehe. **5-16** Na'aw awa penemipytywà àràm waner xe wà. Izypy mehe amume'u putar Izaew ta'yr her nehe. A'e re amume'u putar izuapyr her nehe no. Humen: Erizur, Xeneur ta'yr. Ximeàw: Xerumiew, Zurixanaz ta'yr. Zuta: Nazom, Aminanaw ta'yr. Ixakar: Netanew, Zuar ta'yr. Zemurom: Eriaw, Erom ta'yr. Eparai: Erizàm, Amiu ta'yr. Manaxe: Kamariew, Penazur ta'yr. Mezàmi: Aminà, Zineoni ta'yr. Nà: Aiezer, Amizanaz ta'yr. Azer: Paziew, Okirà ta'yr. Kaz: Eriazap, Newew ta'yr. Napitari: Aira, Enà ta'yr. Amumaw waner wamume'u haw kwez kury. Moizez wexaexak Izaew izuapyapyr wanuwihaw pitàitàigatu wà, uzeànànàm ma'e wanekuzaromo har romo wà.

17-18 Na'e mokoz haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Moizez a'e, Àràw a'e no, a'e 12 awa a'e wà nehe no, omono'og teko paw rupi wà kury. Upapar uzeànànàmaw waneta haw wà. Umuapyk awa zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e waner pape rehe wà. **19** Nezewe Moizez upapar waneta haw wyxygihu Xinaz her ma'e rehe waneko mehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer rupi katete a'e wà.

20-21 Awa 20 henataromo kwarahy hereko har zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e umuapyk kar uwer paw rupi

pape rehe wà, wànàm wanehe we wà, wamono'ogaw rehe we wà. Uzypyrog Humen Zako ta'yr ipy izuapyapyr wanehe we wà. Na'aw Zako ta'yr izuapyapyr waneta haw xe. Humen izuapyapyr wà: 46.500 awa wà. **22-23** Ximeàw izuapyapyr wà: 59.300 awa wà. **24-25** Kaz izuapyapyr wà: 45.650 awa wà. **26-27** Zuta izuapyapyr wà: 74.600 awa wà. **28-29** Ixakar izuapyapyr wà; 54.400 awa wà. **30-31** Zemurom izuapyapyr wà: 57.400 awa wà. **32-33** Eparai izuapyapyr wà: 40.500 awa wà. **34-35** Manaxe izuapyapyr wà: 32.200 awa wà. **36-37** Mezàmi izuapyapyr wà: 35.400 awa wà. **38-39** Nà izuapyapyr wà: 62.700 awa wà. **40-41** Azer izuapyapyr wà: 41.500 awa wà. **42-43** Napitari izuapyapyr wà: 53.400 awa wà. **44-46** Nezewe mehe upapar awa 20 henataromo kwarahy hereko har zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e wà. Heta 603.550 wà.

Erewi wà

47 Nupapar kwaw Erewi izuapyapyr wà. **48** Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Moizez pe a'e xe.

49 — Aw zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e wapapar mehe epapar zo Erewi izuapyapyr ne wà nehe. **50** Emuzekaiw kar Erewi izuapyapyr tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe ne wà nehe. Uzekaiw putar tenaw ipupe har nànan wà nehe, amo ma'e ipupe har nànan no. Weraha putar tàpuzràn wà nehe, hehe we har paw wà nehe no. Uzapo putar hemuwete haw ipupe wà nehe. Umuapyk putar wàpuzràn izywyr wà nehe no. **51** Aze weraha tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer amo me wà nehe, umuàgà'ym putar wà nehe. Aze umuapyk wi amo me nehe, umuàgà'ym wi putar wà nehe no. Aze amo nuiko kwaw Erewi izuapyr romo nehe, aze uhem tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer huwake nehe, pezuka nehe. **52** Amogwer Izaew izuapyapyr upyta putar weko haw pe pitàitàigatu wà nehe, pànuhu ter heta haw huwake wà nehe, wànàm wanuwake wà nehe. **53** Erewi izuapyapyr

wiko putar tãpuzràn ihewe imonokatu pyrer izywyw wà nehe, hehe uzekaiw pà wà nehe. Nezewe mehe ni amo nuhem kwaw huwake wà nehe. Nezewe mehe naikwahy kwaw Izaew wanupe ihe nehe.

54 Na'e teko uzapo ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà.

Teko Izaew uzapo weko haw tãpuzràn izywyw pitàitãigatu wà

2 **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe, Àràw pe kury.

2 Izaew uker haw imuàgà'ym mehe pitàitãigatu upyta putar pãnuhu ter heta har huwake wà nehe, wànãm waner hereko har huwake wà nehe. Uzapo putar weko haw tãpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyw wà nehe. Wanãpuzràn paw ume'e putar tãpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer kutyr wà nehe.

3-4 Kwarahy ihemaw kutyr zauxiapekwer pãnuhu Zuta her hereko har izywyw wata ma'e uzapo putar weko haw wà nehe. Heta 74.600 awa wà. Nazom Aminanaw ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. **5-6** Wanuwake pãnuhu Ixakar her hereko har izywyw wata ma'e uzapo putar weko haw wà nehe. Heta 54.400 awa wà. Netanew Zuar ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. **7-8** Zauxiapekwer pãnuhu Zemurum her hereko har izywyw wata ma'e uzapo putar weko haw wanuwake wà nehe. Heta 57.400 awa wà. Eriaw Erom ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. **9** Zuta izuapyapyr wata putar amogwer wanenataromo wà nehe. Heta 186.400 awa wà.

10-11 Pãnuhu Humen izuapyapyr waner hereko har haikweromo wata ma'e uzapo putar uker haw kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà nehe. Heta 46.500 awa zauxiapekwer Humen izuapyapyr wainuinuromo wà. Erizur Xeneur ta'yr wiko wanuwihaw romo. **12-13** Ximeàw izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Humen wanuwake a'e wà nehe. Heta 59.300 awa zauxiapekwer Ximeàw izuapyapyr wainuinuromo wà. Xerumiew, Zurixanaz ta'yr wiko wanuwihaw romo. **14-15** Kaz

izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Ximeàw wanuwake a'e wà nehe. Heta 45.650 awa zauxiapekwer Kaz izuapyapyr wainuinuromo wà. Eriazap, Neuw ta'yr wiko wanuwihaw romo. **16** Humen rehe we har zauxiapekwer wata putar wanaikweromo wà nehe. Heta 151.450 awa zauxiapekwer wamono'og pyrer wanupe.

17 Erewi izuapyapyr wata putar mokoz zauxiapekwer wamono'ogaw amogwer wanenataromo wata ma'e wanehe we wà nehe no. Weraha putar tãpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wà nehe. Imono'og pyrer uzapo putar uker haw uzeakeake wà nehe. Wata putar uzeakeake nezewegatete wà nehe no. Pitàitãigatu upyta putar wenaw rehe upyta haw rehe wà nehe, pãnuhu ter hereko har huwake wà nehe.

18-19 Pãnuhu Eparai izuapyapyr waner hereko har haikweromo wata ma'e uzapo putar uker haw kwarahy heixe haw kutyr wà nehe. Heta 40.500 awa zauxiapekwer Eparai izuapyapyr wainuinuromo wà. Erizàm, Amiu ta'yr wiko wanuwihaw romo. **20-21** Manaxe izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Eparai wanuwake a'e wà nehe. Heta 32.200 awa zauxiapekwer Manaxe izuapyapyr wainuinuromo wà. Kamariew, Penazur ta'yr wiko wanuwihaw romo. **22-23** Mezàmi izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Manaxe wanuwake a'e wà nehe. Heta 35.400 awa zauxiapekwer Mezàmi izuapyapyr wainuinuromo wà. Aminà, Zineoni ta'yr wiko wanuwihaw romo. **24** Eparai rehe we har zauxiapekwer wata putar Mezàmi wanaikweromo wà nehe. Heta 18.100 awa zauxiapekwer wamono'og pyrer wanupe.

25-26 Pãnuhu Nà izuapyapyr waner hereko har haikweromo wata ma'e uzapo putar uker haw kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà nehe. Heta 62.700 awa zauxiapekwer Nà izuapyapyr wainuinuromo wà. Aiezer, Amizanaz ta'yr wiko wanuwihaw romo. **27-28** Azer izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Nà wanuwake a'e wà nehe. Heta 41.500 awa zauxiapekwer Azer

izuapyapyr wainuinuromo wà. Paziew, Okirà ta'yr wiko wanuwihaw romo. **29-30** Napitari izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Azer wanuwake a'e wà nehe. Heta 53.400 awa zauxiapekwer Napitari izuapyapyr wainuinuromo wà. Aira, Enà ta'yr wiko wanuwihaw romo. **31** Nà rehe we har zauxiapekwer wata putar iahtkaw rehe wà nehe. Heta 157.600 awa zauxiapekwer wamono'og pyrer wanupe.

32 Umuapyk awa Izaew izuapyapyr zauxiapekwer waner wà, uzehe we uzemon'og ma'e waner waiwyr paw rupi wà. Heta 63.550 awa wà. **33** Moizez nupapar kwaw Erewi izuapyapyr amogwer Izaew izuapyapyr wainuinuromo wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nupapar kar kwaw izupe wà xe.

34 Nezewe teko Izaew izuapyapyr uzapo ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà. Uzapo uker haw wà. Pitàitàigatu imono'og pyrer upyta pànuhu ter hereko har iwy pe wà. Izaew izuapyapyr uzypyrog wànàm imono'og pyrer rupi wata pà pitàitàigatu wà.

Àràw ta'yr wà

3 **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Xinaz ywytyr rehe a'e. A'e 'ar mehe heta amo Àràw izuapyapyr wà. Heta amo Moizez izuapyapyr wà no. Amume'u putar waner xe ihe wà nehe kury. **2** Na'aw Àràw ta'yr waner xe wà: Nanaw ta'yr ipy. Amiu, Erezar, Itamar. **3** Moizez uzakook uri kawer wanehe xaxeto romo wamuigo kar pà a'e. **4** Nanaw a'e, Amiu a'e no, umunyk tata Tupàn henataromo ize'eg heruzar 'ym pà wà. A'e rupi Tupàn uzuka a'e pe wà. Nata'yr kwaw wikuwe mehe wà. A'e rupi xo Erezar Itamar rehe we zo wiko xaxeto romo Àràw hekuwe mehe a'e wà.

Erewi wama'ereko haw

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

6 Enoz Erewi izuapyapyr wamuwà ne wà nehe. Epytywà kar Àràw wanupe Tupàn

imuwete haw iapo mehe ne wà nehe. **7** Uzapo putar ma'ereko haw paw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wà nehe. Upytywà putar xaxeto wà nehe. Upytywà putar teko paw wà nehe no. **8** Uzekaiw putar wywrapew tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har nàràw wà nehe, amogwer ma'e ipupe har nàràw wà nehe no. Uzapo putar Tupàn imuwete haw Izaew wanehe we har paw rupi wà nehe. **9** Erewi izuapyapyr uzapo putar xo pitài ma'e zo wà nehe. Upytywà putar Àràw wà nehe, upytywà putar izuapyapyr wà nehe no. **10** — Xo xaxeto wama'ereko haw rehe zo pezekaiw nehe, ere Àràw pe nehe, izuapyapyr wanupe nehe no. Aze wazàràw awa uzeagaw a'e ma'ereko haw iapo pà nehe, pezuka a'e awa nehe.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi Moizez pe.

12-13 Erewi izuapyapyr wiko heremiruze'eg romo wà kury. Ezit wana'yr ipy wazuka mehe amonokatu Izaew wana'yr ipy hezeupe ihe wà. Amonokatu waneimaw wana'yr ipy hezeupe ihe wà no. Ko 'ar rehe napyhyk kwaw Izaew izuapyapyr wana'yr ipy ihe wà. Apyhyk Erewi izuapyapyr wana'yr ihe wà kury. Wiko heremiruze'eg romo wà. Aiko wazar romo ihe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

Erewi wapapar haw wà

14 Xinaz ywyxiguhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ma'e Moizez pe. **15** — Emuapyk Erewi izuapyapyr waner pape rehe ne wà nehe, waànàm waner wanehe we wà nehe, waànàm imono'og pyrer waner wanehe we wà nehe, aze awa romo wiko wà nehe, aze wereko pitài zahy henataromo wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe. **16** Na'e Moizez uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar teko wanupe. **17** Heta na'iruz Erewi ta'yr wà. Zeroxon, Koat, Merari waner romo wà. **18-20** Upurumuzàmuzàg tetea'u wà. Wazuapyapyr wereko uipy waner wà. Zeroxon wereko mokoz wa'yr wà: Irimini. Ximez. Koat wereko 4 wa'yr wà: Anàràw,

Izar, Emerom, Uziew. Merari wereko mokoz wa'yr wà: Mari, Muzi. Upurumuzàmuzàg wà. Wazuapyapyr wereko waner wà.

21 Zeroxon izuapyapyr uzemuza'ak mokoz romo wà: Irimini, Ximez waner romo wà.

22 Pitàitàigatu upapar awa pitài zahy henataromo hereko har wà. Heta 7.500 wà.

23 A'e imono'og pyrer uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer ikupe kutyr kwarahy heixe haw kutyr wà.

24 Eriazap Araew ta'yr wiko a'e uzeànàànàm ma'e imono'og pyrer wanuwihaw romo a'e.

25 Zeroxon izuapyapyr uzekaiw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer rehe wà: ipykaw rehe, ipykaw iwype har rehe,

26 pànuhu katu pe har rehe, pànuhu teixe haw pe har rehe, pànuhu tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyr har katu pe har rehe, pànuhu ma'ea'yr hapy haw izywyr har rehe, pànuhu katu pe har ukenaw rehe har rehe, ihàm rehe.

27 Heta 4 uzeànàànàm ma'e Koat rehe we imono'og pyrer pe wà: Ànàràw izuapyapyr wà, Izar izuapyapyr wà, Emerom izuapyapyr wà, Uziew izuapyapyr wà. **28** Upapar awa pitài zahy henataromo hereko har wà. Heta 8.600 wà. A'e awa uzekaiw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer rehe wà.

29 A'e imono'og pyrer Koat her hereko har uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer huwake kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà.

30 Erizàpà Uziew ta'yr wiko a'e uzeànàànàm ma'e imono'og pyrer wanuwihaw romo a'e.

31 Uzekaiw ko ma'e rehe wà: Tupàn Ze'eg Hyru rehe, ywyrapew zàwenugar rehe, tatainy henaw rehe, ma'ea'yr hapy haw rehe, inugwer ma'e hapy haw rehe, ma'e Tupàn henaw ikatu ma'e pupe har rehe, pànuhu Tupàn henaw ikatuahy ma'e pe teixe haw rehe har rehe. Uzekaiw a'e ma'ereko haw nànàn wà.

32 Ereazar xaxeto Àràw ta'yr wiko Erewi izuapyapyr wanuwihaw wanuwihaw romo a'e. Wiko Tupàn henaw ikatu ma'e pupe uma'ereko ma'e wanuwihaw romo.

33 Heta mokoz uzeànàànàm ma'e Merari rehe we imono'og pyrer pe wà: Mari izuapyapyr wà, Muzi izuapyapyr wà.

34 Upapar awa pitài zahy henataromo hereko

har wà. Heta 6.200 wà. **35** Zuriew Amiaiw ta'yr wiko a'e uzeànàànàm ma'e imono'og pyrer Merari rehe we har wanuwihaw romo a'e. Merari her hereko har uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà.

36 Uzekaiw ko ma'e rehe wà: ywyrapew tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer rehe har rehe, ywyra tàpuzràn iapyteraromo har rehe, izyta rehe, iwype har rehe, ipupe har nànàn.

37 Uzekaiw izyta katu pe har tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyr har rehe wà, iwype har rehe wà no, izyta rehe wà no, ihàm rehe wà no.

38 Moizez a'e, Àràw a'e no, wana'yr a'e wà no, uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo a'e wà, kwarahy ihemaw kutyr a'e wà. Uzekaiw Tupàn imuwete haw henaw ikatu ma'e pupe har rehe wà, teko Izaew izuapyapyr wanekuzaromo wà. Aze mo amo awa uzeagaw a'e ma'ereko haw iapo pà, teko uzuka mo wà.

39 — Emuapyk Erewi izuapyapyr waner pape rehe ne wà nehe, waànàm waner wanehe we wà nehe, waànàm imono'og pyrer waner wanehe we wà nehe, aze awa romo wiko wà nehe, aze wereko pitài zahy henataromo wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe, Àràw pe. Weruzar katu ize'eg wà. Heta 22.000 awa wà.

Erewi upyta wana'yr ipy wanekuzaromo wà

40 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Emuapyk Izaew wana'yr ipy waner pape rehe ne wà nehe, aze heta pitài zahy henataromo wà nehe. Ta'e paw rupi wiko hema'e romo wà xe. **41** Nezewe rehe we amono putar Erewi izuapyapyr paw wanekuzaromo ihe wà nehe, hema'e romo ihe wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Emon Erewi waneimaw amogwer Izaew waneimaw wana'yr ipy wanekuzaromo wà nehe no.

42 A'e rupi Moizez umuapyk Izaew wana'yr ipy waner pape rehe wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà. **43** Upapar

awa pitài zahy henataromo hereko har paw rupi wà. Heta 22.273 wà.

44 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.

45 Emono Erewi izuapyapyr Izaew wana'yr ipy wanekuzaromo ne wà nehe. Emono waneimaw amogwer Izaew waneimaw wanekuzaromo ne wà nehe no. Erewi izuapyapyr wiko hema'e romo wà. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

46 Heta tete'a'u wera'u Izaew wana'yr ipy wà, Erewi wana'yr wanuwi wà. Heta we 273 wà. Emekuzar upyta we ma'e kwer ne wà nehe.

47-48 Emur putar 5 temetarer tàtà parat iapo pyrer wanekuzaromo pitàitàigatu nehe. Eremono putar a'e temetarer Àràw pe nehe, ta'yr wanupe nehe. A'e 'ym mehe tuwihaw umuapyk temetarer tàtà hekuzar pape rehe wà. Teko paw ukwaw hekuzar wà. Pitài temetarer tàtà xikuru her ma'e nuzawy kwaw 20 temetarer zera her ma'e wà.

49 Na'e Moizez upyhyk a'e temetarer parat kury. **50** 15 kir pitài iku'aw har rehe wà. **51** Omono Àràw pe ta'yr wanupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete.

Coat izuapyapyr wanemiapò

4 ¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.

² Eparar Erewi izuapyr Coat her ma'e izuapyapyr ne wà nehe. Emono'og uzeàànanàm ma'e ne wà nehe, imono'og pyr nànan ne wà nehe. ³ Emuapyk awa 30 kwarahy hereko har te 50 kwarahy hereko har tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe upuner ma'e ràm waner ne wà nehe. ⁴ Coat izuapyapyr uzekaiw putar ma'e herenataromo ikatuahy ma'e tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe a'e wà nehe.

⁵ Waker haw imuhàz mehe Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, wixe putar a'e tàpuzràn pupe wà nehe. Wenuhem putar pànuhu heze'eg hyru henataromo har wà nehe. Upyk putar heze'eg hyru ipupe wà nehe. ⁶ Na'e upyk putar a'e ma'e paw ipykaw ma'ea'yr pিরer ikatuahy ma'e iapo pyrer pupe wà nehe. Na'e upyk putar a'e ma'e paw pàn huwyahy ma'e

pupe wà nehe. Na'e umuixe kar ihàm iapu'a ma'e wanupi wà nehe.

⁷ Omono putar pàn huwyahy ma'e ywyrápew typy'ak ihewe imur pyr hereko har rehe wà nehe. Na'e omono putar tàpuzràn rehe har hehe wà nehe: kawaw, kanekuhu yhyk zàwenugar hyru, kanekuhu ma'e imur pyr hyru, zutahyky'a win imur pyr hyru. Heta putar typy'ak a'e ywyrápew rehe. ⁸ Na'e upyk putar a'e ma'e paw pàn ipiràg ma'e pupe wà nehe. I'aromo omono putar ipykaw ma'ea'yr ipirer pupe iapo pyrer wà nehe. Na'e umuixe kar putar ihàm iapu'a ma'e wanupi wà nehe.

⁹ Upyhyk putar pàn huwyahy ma'e wà nehe. Upyk putar amo ma'e ipupe wà nehe: tatainy henaw, tatainy, zepinaw tatainy ihàm imonohokaw, imuwew haw, zapepo uri kawer hyru. ¹⁰ Na'e uwàuwàn putar a'e ma'e paw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e pupe wà nehe. Na'e omono putar i'yw a'e ma'e paw wanehe wà nehe. Upyhyk putar i'yw heraha mehe wà nehe. ¹¹ Omono putar amo pàn huwyahy ma'e ma'ea'yr hany haw or iapo pyrer rehe wà nehe. Omono putar ipykaw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e iapo pyrer hehe wà nehe. Na'e umuixe kar putar ma'ea'yr hany haw i'yw iapu'a ma'e rupi wà nehe.

¹² Na'e upyhyk putar ma'e herenaw ikatuahy ma'e pupe har paw wà nehe. Uwàuwàn putar pàn huwyahy ma'e pupe wà nehe. Upyk putar ipykaw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e iapo pyrer pupe wà nehe. Omono putar i'yw rehe heraha àwàm rehe wà nehe.

¹³ Wenuhem putar tanimuk ma'ea'yr hany haw wi wà nehe. A'e re upyk putar ma'ea'yr hany haw pàn ipiràg ma'e pupe wà nehe.

¹⁴ Omono putar ma'e ma'ea'yr hany haw rehe har paw hehe wà nehe: tàtàpyzgwer ipyhykaw, kuzeràxi aze ru'u kuzehu ywy momor haw, kawawhu. Upyk putar ipykaw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e iapo pyrer pupe wà nehe. Na'e omono putar i'yw ma'ea'yr hany haw rehe iapu'a rupi wà nehe. ¹⁵ Uker haw imuhàz mehe Coat izuapyapyr ur putar ma'e Tupàn pe imonokatu pyr ipyhyk pà wà nehe. Àràw a'e, ta'yr a'e wà, upyk putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wà.

Upyk putar ma'e ipupe har paw wà nehe no. Xo a'e re Koat izuapyapyr upyhyk putar wà nehe. Koat izuapyapyr nopokok kwaw ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer rehe wà nehe. Aze opokok amo rehe wà nehe, umàno putar wà nehe. Koat izuapyapyr weraha putar a'e ma'e tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har wà nehe, teko wata mehe wà nehe.

16 Ereazar xaxeto Àràw ta'yr a'e nehe, wiko putar ko ma'e rehe uzekaiw ma'e romo a'e nehe: tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer, uri kawer tatainy ipor, yhyk zàwenugar, arozràn imur pyrer, uri kawer purehe izakook pyràm. A'e ae wiko putar tàpuzràn rehe uzekaiw ma'e romo nehe, ipupe har rehe uzekaiw ma'e romo nehe no.

17 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe kury.

18 Emumàno kar zo Koat iànàm ne wà nehe. **19** Aze uhem a'e ma'e ihewe imur pyrer huwake wà nehe, umàno putar wà nehe. Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, wixe putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wà nehe. Uze'eg putar awa wanupe pitàitàigatu wà nehe. Nezewe mehe pitàitàigatu ukwaw putar wemiapo ràw wà nehe. Ukwaw putar wemiraha ràw wà nehe. Nezewe mehe numàno kwaw wà nehe. **20** Koat izuapyapyr nuixe pixik kwaw ma'e ihewe imur katu pyrer hexak pà wà nehe. Aze wexak wà nehe, umàno putar wà nehe.

Zerixon wanemiapo

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.

22 Eparar Zerixon izuapyapyr ne wà nehe. Emono'og uzeànàànàm ma'e ne wà nehe, imono'og pyr nànan ne wà nehe. **23** Aze awa wereko 30 te 50 kwarahy nehe, emuapyk her pape rehe nehe, aze upuner tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe nehe. **24** Zerixon izuapyapyr uma'ereko putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wà nehe, ipuhuz ma'e heraha pà wà nehe. **25** Weraha putar ko ma'e wà nehe: tàpuzràn, ipykaw ipupe har, ipykaw ikupe pe har, ipykaw ma'ea'yr ipirer iapo pyrer,

pànuhu teixe haw pe har. **26** Weraha putar amo ma'e wà nehe no: pànuhu katu pe har, pànuhu ukenaw katu pe har rehe har tàpuzràn izywyr har ma'ea'yr hany haw izywyr har, ihàm, ma'e uma'ereko haw rehe har paw. **27** Uma'ereko haw paw iapo mehe Zerixon izuapyapyr weruzar putar Àràw wà nehe, ta'yr wà nehe, ma'e heraha mehe wà nehe, ma'e iapo mehe wà nehe. Àràw umume'u putar wanemiraha ràw paw wanupe wà nehe. **28** Zerixon izuapyapyr imono'og pyrer uzapo putar a'e ma'ereko haw tàpuzràn pupe wà nehe. Itamar Àràw ta'yr wiko putar wanuwihaw romo nehe.

Merari izuapyapyr wama'ereko haw

29 — Eparar Erewi ta'yr Merari izuapyapyr ne wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. Emono'og uzeànàànàm ma'e ne wà nehe, imono'og pyr nànan ne wà nehe. **30** Aze awa wereko 35 kwarahy nehe, emuapyk her pape rehe nehe, aze upuner tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe nehe. **31** Uze'eg Tupàn. — Uma'ereko putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe wà nehe. Na'aw wanemiraha tàpuzràn rehe har xe: ywyrapew, kyhàhàm, izyta, iwype har, **32** izyta katu pe har tàpuzràn izywyr har, ipupe har, izyta'i, kyhàhàm, ma'e uma'ereko haw rehe har paw. Emuapyk wanemiraha ràw paw pape rehe wanupe imono pà pitàitàigatu nehe. **33** Merari izuapyapyr uzemono'og ma'e uzapo putar a'e ma'e tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe har wà nehe, uma'ereko haw wà nehe. Itamar Àràw ta'yr wiko putar wanuwihaw romo nehe.

Erewi wapapar haw

34-48 Moizez a'e, Àràw a'e no, teko wanuwihaw a'e wà no, weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg a'e wà kury. Uparar Erewi ta'yr wazuapyapyr a'e wà. Koat, Zerixon, Merari. Omono'og uzeànàànàm ma'e wà, imono'og pyr nànan wà. Aze awa wereko 35 kwarahy, aze upuner tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe

uma'ereko haw rehe, umuapyk her pape rehe wà. Heta 2.750 awa Koat izuapyapyr wà. Heta 2.630 awa Zeroxon izuapyapyr wà. Heta 3.200 awa Merari izuapyapyr wà. Aze uzemono'og paw rupi wà, heta 8.580 awa wà.

49 Umuapyk a'e awa waner pape rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà. Moizez umume'u wanemiapo rà m wanupe pitàitàigatu a'e. Umume'u hemiraha rà m wanupe pitàitàigatu no. Uparar a'e awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà.

Teko ikatu 'ym ma'e wà

5 ¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Pemuham kar agwer ima'eahy ma'e peneko haw wi pe wà nehe, ere teko wanupe nehe: iperewahy ma'e, ipewer awa ima'e wi uhem ma'e hereko har, umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e kwer herenataromo ikatu 'ym ma'e romo uzemuigo kar ma'e, i'i izupe. **3** Pemono kar ikatu 'ym ma'e peneko haw wi pe wà nehe, awa wà nehe, kuzà wà nehe. Nezewe mehe napemuaiw kwaw hereko haw nehe.

4 Izaew izuapyapyr weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer wà. Omono kar a'e teko paw weko haw wi wà.

Ma'e imuaiw pyrer imekuzar haw

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

6 Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Awa a'e nehe, kuzà a'e nehe no, aze uzapo ikatu 'ym ma'e amo pe nehe, ikatu 'ym ma'e uzapo putar iko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe. **7** Tuwe umume'u wemiapo kwer nehe. Umuzewyr kar putar hemipyro kwer izar kwer pe nehe. Umuza'ak putar wemipyhyk kwer **5** pehegwer romo. Umuzewyr we putar amo pitài ipehegwer ipuraraw har pe nehe no.

8 Aze a'e teko umàno nehe, aze naheta kwaw

iànàmete a'e temetarer ipyhyk àrà m romo nehe, a'e mehe ikatu 'ym ma'e iapo arer omono putar a'e temetarer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Xaxeto wiko putar temetarer izar romo nehe. Omono putar hekuzar izupe nehe. Omono putar àràpuhàrà n hawitu ma'e xaxeto pe nehe no. Xaxeto omono putar àràpuhàrà n Tupàn pe henataromo izuka pà nehe, a'e ma'e iapo arer hemiapo kwer imunàn kar pà Tupàn pe nehe. **9** Aze amo Izaew iporomono wer amo ma'e rehe Tupàn pe nehe, omono putar a'e ma'e xaxeto pe nehe. A'e xaxeto wiko putar a'e ma'e izar romo nehe. **10** Aze amo werur ma'e xaxeto pe nehe, a'e xaxeto wiko putar a'e ma'e izar romo nehe.

Kuzà umen 'ym puhe oho ma'e

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

12 Eze'eg Izaew izuapyapyr wanupe nehe, ko heze'eg imume'u pà wanupe nehe. **13** Aze ru'u amo kuzà uzawy wape umen 'ym puhe oho pà nehe. Nezewe mehe wiko ikatu 'ym ma'e herenataromo nehe. Imen nukwaw kwaw hemiapo kwer a'e. Ni amo nuexak kwaw wà. Ni amo nuhem kwaw a'e pe iapo mehe wà. **14** Nezewe rehe we imen uzemupy'a. Aze ru'u kuzà noho kwaw umen 'ym puhe. Aze ru'u nezewe rehe we imen uzemupy'a. — Uker ru'u aipo amo ipuhe, i'i putar uzeupe nehe. **15** Wyzài 'ar mehe a'e awa weraha putar wemireko xaxeto pe nehe. Weraha putar pitài kir arozrà n xewar her ma'e imuku'i pyrer Tupàn pe imono pyràm romo nehe no. Xaxeto nomono kwaw uri kawer inuinuromo nehe. Nomono kwaw yhyk zàwenugar hehe nehe. Ta'e a'e ma'e a'e xe, kuzà imen uzemupy'a ma'e hemimono romo a'e xe. Azeharomoete har uzeupe ikwaw kar haw romo werur a'e.

16 Xaxeto weraha a'e kuzà pepa'i imen wi ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe izuka haw henataromo imupu'à m kar pà nehe. **17** Uzakook putar 'y Tupàn henataromo imukatu pyrer ywy'a pupe nehe. Upyhyk putar ywy opo ipor tàpuzrà n Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har nehe no. Omono

putar a'e 'y pupe nehe. **18** Kuzà upyta we ma'ea'yr hapy haw henataromo. Xaxeto umu'ar putar i'aw nehe. Omono putar xewar imuku'i pyrer imono pyrer ipo pupe nehe. Ma'e Tupàn pe imono pyr tewyrowyroahy haw rehe har romo a'e. Xaxeto wereko putar ywy'a 'y iro ma'e hereko har opo pupe nehe. A'e 'y werur ze'egaiw purehe.

19 — Emume'uahy ko ze'eg nehe, i'i putar xaxeto kuzà pe nehe. — Hemen wiko hezar romo a'e. Naker kwaw amo awa puhe. Nazapo kwaw ma'e amo awa puhe hezemuaiw kar pà Tupàn henataromo. A'e rupi nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe ko 'y iro ma'e i'u mehe nehe. **20** Aze neremu'em, aze azeharomoete ereker amo puhe, ereiko ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo. **21** A'e mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuaiw putar nerer a'e nehe. Neànàm umume'u putar nerer ze'egaiw amo rehe imono mehe wà nehe. Nerie nememyr iapo haw uxinig putar newi nehe. Nerie hezun putar nehe. **22** Tuwe ko 'y wixe nerie pupe imuezun kar pà nehe. Tuwe nerie nememyr iapo haw uxinig newi nehe, i'i putar xaxeto kuzà pe nehe. Na'e kuzà uwazar putar ize'eg izupe nehe. — Tuwe neremimume'u kwer uzeapo ihewe nehe, i'i putar izupe nehe.

23 Na'e xaxeto umuapyk putar a'e ze'egaiw ma'epirer rehe nehe. A'e re uhez putar a'e ze'eg imuapyk pyrer 'yro pupe nehe. **24** A'e re u'u kar putar a'e 'yro ze'egaiw herur har kuzà pe nehe. Hahy putar tuwe kuzà hie pe nehe. **25** A'e 'ym mehe xaxeto upyro putar arozràn Tupàn pe imono pyr tewyrowyroahy haw rehe har kuzà ipo wi nehe. Upir putar imono pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Weraha putar ma'ea'yr hapy haw pe nehe. **26** Na'e upyhyk putar opo ipor arozràn imono pyrer nehe. Wapy putar ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Nezewe mehe ima'enukwaw a'e ma'e Tupàn pe imono awer rehe a'e nehe. Na'e u'u kar putar a'e 'y kuzà pe nehe. **27** Aze kuzà wiko amo awa puhe uker ma'e kwer romo nehe, aze na'ikatu kwaw Tupàn henataromo nehe, a'e 'y wixe putar ipupe nehe. Hahy putar izupe nehe. Hie hezun

putar nehe. Hie umemyr iapo haw uxinig putar nehe. Wiko putar ze'egaiw hereko har wànàm wainuinuromo nehe. **28** Aze kuzà nuiko kwaw amo puhe uker ma'e kwer romo nehe, a'e mehe a'e zepykaw na'ar kwaw hehe nehe. Upuner umemyr wi haw rehe nehe.

29 Amume'u Tupàn ze'eg kuzà imen ma'e amo awa puhe oho ma'e kwer rehe har imen uzemupy'a ma'e rehe har kwez xe. **30** Aze ru'u awa wiko wemireko rehe uzemupy'a e ma'e romo. Weraha putar wemireko ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo izuka haw pe nehe. Xaxeto weruzar putar ko ze'eg nehe. **31** Imen nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe. Aze hemireko wiko tuwe a'e ma'e iapo arer romo nehe, zepykaw u'ar putar imen rehe zutyk a'e nehe.

Nazirew wanupe ze'egaw

6 ¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Eze'eg Izaew izuapyapyr wanupe nehe, ko heze'eg imume'u pà wanupe nehe. — Awa a'e nehe, kuzà a'e nehe no, aze uzemume'u nazirew romo nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uma'ereko ma'e romo nehe, **3** nu'u kwaw win nehe. Nu'u kwaw kàwiràn xeruwes her ma'e nehe no. Nu'u kwaw wyzài ma'e'a uwà her ma'e itykwer nehe. Nu'u kwaw uwà i'yw wi ipo'o romo pyrer nehe. Nu'u kwaw uwà kwarahy rehe uxinig ma'e kwer nehe. **4** Nazirew romo wiko mehe we nu'u kwaw ma'e uwà 'yw wi ur ma'e kwer nehe: ni hà'yzgwer, ni iapirer.

5 Nazirew romo wiko mehe we nomonohok kwaw u'aw nehe. Nupin kwaw wamutaw nehe no. Uzemonokatu Tupàn pe ma'ereko haw rehe. Xo a'e ma'e zo uzapo putar nehe. Nuzapo kwaw amo ma'e nehe. I'aw ipuku putar tuwe nehe. Nomonohok kwaw nazirew romo wiko mehe wà nehe. **6-7** I'awpuku wexak kar putar Tupàn pe imonokatu haw purupe nehe. Tuwe nuzeapo kwaw Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. A'e rupi tuwe nuhem kwaw umàno ma'e kwer huwake nehe. Ni u

hetekwer huwake ni uhy hetekwer huwake ni wyk'y'r, ni wywyr hetekwer huwake ni weinyr hetekwer huwake nuhem kwaw nehe. **8** Nazirew romo wiko mehe uzemonokatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ma'ereko haw pe nehe.

9 Aze amo umàno e na'arewahy huwake nehe, aze nezewe mehe umuawiy i'aw nehe, a'e mehe **7** 'ar pawire upin putar u'aw nehe. Upin putar wamutaw nehe no. Nezewe mehe ikatu wi putar Tupàn henataromo nehe no. **10** **8** haw 'ar mehe werur putar mokoz wiràmiri xaxeto pe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe pe wà nehe: pykahu wà, aze ru'u pyku'i wà. **11** Xaxeto omono putar pitài Tupàn pe nehe, ikatu 'ymaw imunàn kar haw romo nehe. Omono putar inugwer hapy paw pyràm romo nehe. Nezewe mehe Tupàn umunàn putar umàno ma'e kwer huwake ihem awer nehe. A'e 'ar mehe we a'e nazirew omonokatu wi putar u'aw Tupàn pe nehe. **12** Na'e uzemonokatu wi putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ima'ereko haw rehe nehe. I'aw umumaw amo 'ar iaiw ma'e romo. U'ar ipapar mehe nupapar kwaw a'e 'ar nehe. Werur putar àràpuhàràn hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe.

13 Nazirew umumaw putar Tupàn pe uma'ereko haw 'ar a'e nehe. A'e 'ar mehe Tupàn uzapo kar ma'e izupe. Oho putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. **14** Omono putar na'iruz ma'ea'y'r ikatu 'ymaw hereko 'ymar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe: pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har hapy paw pyràm romo, àràpuhàràn hawitu kuzà pitài kwarahy hereko har katu 'ygwer imunàn kar haw romo, àràpuhàràn hawitu ma'e awa Tupàn pe uzemuawiyze wi kar haw romo. **15** Omono putar kok ipor typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer izupe nehe: typy'ak uhu ma'e arozràn imuku'i pyrer iapo pyrer uri kawer inuromo har, typy'ak pixik ma'e ipew ma'e. Xaxeto omono putar uri kawer pixik hehe nehe. Omono putar arozràn Tupàn pe nehe. Omono putar win izupe nehe no.

16 Xaxeto omono putar a'e ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Omono putar ma'e katu 'ygwer imunàn kar haw nehe. Omono putar ma'e hapy paw pyràm nehe no. **17** Omono putar àràpuhàràn awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uzemuawiyze kar haw romo nehe. Omono putar typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer kok por izupe nehe no. Omono putar arozràn izupe nehe. Omono putar win izupe nehe no. **18** Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer hukenaw pe nazirew upin putar wàkàg nehe. Upyhyk putar u'aw wer tata pe imono pà nehe, Tupàn imuawiyze kar haw hapy haw pupe imono pà nehe.

19 Umihir putar izywa kwer nehe. Na'e xaxeto upyhyk putar a'e ho'o kwer nazirew ipo pe imono pà nehe. Omono putar mokoz typy'ak kok pupe arer ipo pe nehe no: uhu ma'e, pixik ma'e no. (Uzapo putar a'e ma'e iàkàg ipin ire nehe). **20** Na'e xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, imono pyr ikatuahy ma'e romo nehe. Xaxeto wiko putar a'e imono pyrer ikatuahy ma'e izar romo nehe. Upyhyk putar àràpuhàràn ipuxi'a nehe. Upyhyk putar henugupy nehe no. Wiko putar a'e ma'e izar romo Tupàn ze'eg rupi katete nehe. A'e re nazirew upuner win i'u haw rehe nehe.

21 Amumaw a'e ze'eg Nazirew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uzemonokatu ma'e rehe har imume'u haw kwez. Aze nazirew umume'u amo ma'e Tupàn pe nehe no, tuwe omono a'e ma'e wemimume'u kwer izupe nehe no.

Xaxeto omono uze'egatu teko wanehe wà

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

23 Eze'eg Àràw pe nehe, ta'y'r wanupe nehe no. — Pemono ze'egatu teko Izaew izuapyapyr wanehe nehe.

24 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu penche nehe, pemonokatu pà nehe.

25 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penereko katu nehe. Tuwe pepuhareko katu nehe.

26 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e um'e penehe peamutar katu pà nehe. Tuwe umur zeàmàtyry'ym 'ymaw peme nehe, peze wanupe nehe, ere wanupe, i'i Tupàn Moizez pe.

27 Uze'eg wi Tupàn. — Nezewe mehe Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, wenz putar heze'egatu Izaew wanehe imono pyràm wà nehe. Amono putar heze'egatu wanehe nehe.

Teko wanuwihaw wanemimono e

7 1 Moizez umumaw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer imuàgà'ymaw. A'e 'ar mehe we uzakook uri kawer hehe Tupàn ima'ereko haw pe imonokatu pà. Omonokatu tàpuzràn pupe har izupe paw rupi. Omonokatu ma'ea'yr hany haw rehe har paw izupe no. 2 Na'e uzeànànàm ma'e wanuwihaw a'e wà, Izaew izuapyapyr wanuwihaw a'e wà, teko wapapar har a'e wà, 3 werur ma'e imono pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà: 6 wywramawa ipyk pyrer, 12 tapi'ak wà. Mokok tuwihaw omono pitài ywramawa pitàitàigatu wà. Pitàitàigatu omono pitài tapi'ak. Omono a'e ma'e paw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà. 4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

5 — Epyhyk wywramawa ne nehe. Epyhyk tapi'ak paw ne wà nehe no. Upyta putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe ma'ereko haw rehe wà nehe. Emono a'e ma'e Erewi izuapyapyr wanupe nehe, wama'ereko haw romo pitàitàigatu nehe.

6 Na'e Moizez omono wywramawa Erewi izuapyapyr wanupe. Omono tapi'ak wanupe wà no. 7 Omono mokok wywramawa 4 tapi'ak wanehe we Zeroxon izuapyapyr wanupe wama'ereko awer hekuzaromo pitàitàigatu wà. 8 Omono 4 wywramawa 8 tapi'ak wanehe we Merari izuapyapyr wanupe wama'ereko awer hekuzaromo pitàitàigatu wà no. Itamar Àràw ta'yr uzapo a'e ma'e imono haw. 9 Moizez nomono kwaw wywramawa Koat

izuapyapyr wanupe. Ni tapi'ak nomono kwaw wanupe wà. Ta'e Tupàn weraha kar uma'e wanupe waxi'i rehe a'e wà xe.

10 Tuwihaw werur ma'e ma'ea'yr hany haw Tupàn pe imono haw rehe ima'enukwaw pà wà no. — Oromono putar ma'e Tupàn pe nehe kury, i'i wà. 11 A'e 'ar mehe we Tupàn uze'eg Moizez pe. — Tuwihaw paw pitàitàigatu wà nehe, tuwe umur ma'e ihewe wà nehe, ma'ea'yr hany haw ihewe imur katu pà wà nehe.

12-83 A'e 12 tuwihaw omono uma'e nezewe wà: 'Ar ipy mehe Nazom Aminanaw ta'yr Zuta izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. Mokok haw 'ar mehe Netanew Zuar ta'yr Ixakar izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. Na'iruz haw 'ar mehe Eriaw Erom ta'yr Zemurom izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 4 haw 'ar mehe Erizur Xeneur ta'yr Humen izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 5 haw 'ar mehe Xerumiew Zurizanaz ta'yr Ximeàw izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 6 haw 'ar mehe Eriazap Newew ta'yr Kaz izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 7 haw 'ar mehe Erizàm Amiu ta'yr Eparai izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 8 haw 'ar mehe Kamariew Penazur ta'yr Manaxe izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 9 haw 'ar mehe Aminà Zineoni ta'yr Mezàmi izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 10 haw 'ar mehe Aiezer Amizanaz ta'yr Nà izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 11 haw 'ar mehe Paziew Okirà ta'yr Azer izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 12 haw 'ar mehe Aira Enà ta'yr Napitari izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. Wanemirur paw uzuawygatu wà: Kawawpew pitài kir amo iku'aw har parat iapo pyrer. Kawawhu 800 kàràw parat iapo pyrer. Wexak ipuhuz haw tuwihaw wama'e huwaxe wà. Kawawpew a'e, kawawhu a'e no, tynehem arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo har pupe pitàitàigatu. Arozràn Tupàn pe imono pyr, i'i izupe wà. Amo ma'e werur wà no: pitài kawaw 115 kàràw or iapo

pyrer. Pitàitàigatu kawaw tynehem yhyk zàwenugar pupe. Pitài tapi'aka'y'r awa ipyahu ma'e hany paw pyràm, pitài àràpuhàràh hawitu ma'e awa hany paw pyràm, pitài àràpuhàràh hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har hany paw pyràm, pitài àràpuhàrànete awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo. Werur amo ma'ea'y'r Tupàn imuawzye kar haw romo wà no. Mokozy tapi'ak awa wà: 5 àràpuhàràh hawitu ma'e awa wà. 5 àràpuhàràh hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà.

84-85 Izaew ta'y'r wazuapyapyr wanuwihaw werur ma'e tetea'u Tupàn pe wà, ma'ea'y'r hany haw izupe imonokatu pà wà: 12 kawawhu parat iapo pyrer, 12 kawawpew parat iapo pyrer. Heta 27,5 kir a'e parat ipuhuz haw a'e. **86** 12 kawaw or iapo pyrer. Heta 1,38 kir a'e or ipuhuz haw a'e. Tynehem a'e kawaw yhyk zàwenugar pupe. **87** Werur ma'ea'y'r tetea'u hany paw pyràm romo wà no: 12 tapi'aka'y'r awa wà. 12 àràpuhàràh hawitu ma'e awa wà. 12 àràpuhàràna'y'r hawitu ma'e awa wà. Arozràh a'e ma'ea'y'r wanehe we har. 12 àràpuhàrànete awa katu 'ygwer imunàn kar àwàm romo. **88** Werur ma'ea'y'r tetea'u Tupàn pe uzemuawzye kar haw romo wà no: 24 tapi'ak awa wà, 60 àràpuhàràh hawitu ma'e awa wà, 60 àràpuhàrànete awa wà, 60 àràpuhàràh hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà.

89 Moizez wixè tàpuzràh Tupàn pe imonokatu pyrer pupe izupe uze'eg pà kury. Wixè mehe wenu Tupàn ize'eg mehe hyru ipykaw i'aromo har. Upyta mokozy kerumin wamyter pe ize'eg mehe. Nezewe Tupàn uze'eg Moizez pe tuweharupi.

Tataynyu hakamykamy ma'e huwa ma'e

8 **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 Eze'eg Àràw pe ko heze'eg imume'u pà izupe nehe. — **7** tatayny wanenaw rehe wamono mehe nehe, tuwe uhyape katu wenaw henataromo har rehe nehe, ere izupe nehe.

3 Weruzar Àràw a'e ze'eg. Omonokatu tatayny a'e pe. Uhyape katu ywy wenaw

henataromo har rehe. Ta'e Tupàn umume'u nezewe haw iapo àwàm Moizez pe xe. **4** Teko unupànupà or a'e tatainy henaw iapo pà wà. Iwy pe har, ma'eputyr hagapaw hehe har a'e no, paw rupi or inupà pyrer romo a'e. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar iapo àwàm Moizez pe a'e xe.

Erewi uzemonokatu uzemukatu pà wà

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

6 — Emunryk kar Erewi izuapyapyr amogwer Izaew izuapyapyr wanuwì ne wà nehe. Emukatu herenataromo ne wà nehe. **7** Ezapo nezewe haw wamukatu pà nehe. Emupiripirik kar 'y herenataromo imukatu pyrer nehe, wanehe nehe. Tuwe upin wetekwer paw wà nehe. Tuwe uhez uma'e paw wà nehe no. Nezewe mehe wiko putar imukatu pyrer romo herenataromo wà nehe. **8** Na'e epyhyk amo tapi'aka'y'r awa nehe. Epyhyk arozràh ikatu wera'u ma'e imuku'i pyrer nehe. Emono uri kawer inuinuromo nehe. Emono a'e arozràh imur pyr tapi'aka'y'r rehe we nehe. Epyhyk amo tapi'aka'y'r awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. **9** A'e re emono'og teko Izaew izuapyapyr paw ne wà nehe. Emupu'àm kar Erewi izuapyapyr tàpuzràh Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo ne wà nehe no. **10** Na'e teko Izaew izuapyapyr omono putar opo Erewi izuapyapyr waàkàg wanehe wà nehe. **11** A'e pe Àràw umunryk kar putar Erewi izuapyapyr ihewe wà nehe. Wiko putar Izaew wanemimur ikatuahy ma'e romo wà nehe, ihewe wà nehe. Nezewe mehe Erewi izuapyapyr upuner putar uma'ereko haw rehe ihewe wà nehe. **12** Erewi izuapyapyr omono putar opo mokozy tapi'ak awa waàkàg wanehe wà nehe. Uzuka putar pitài katu 'ygwer imunàn kar haw romo wà nehe. Wapy putar inugwer uzemukatu kar pà herenataromo wà nehe. Ukaz paw putar nehe.

13 Emunryk kar Erewi izuapyapyr ihewe imur pyr ikatuahy ma'e romo ne wà nehe. Àràw a'e, ta'y'r a'e wà no, wiko putar wanuwihaw romo wà nehe. **14** Emunryk kar

Erewi izuapyapyr amogwer Izaew wanuwi ne wà nehe, hema'e romo wamuigo kar pà ne wà nehe. **15** A'e re eremukatu putar Erewi izuapyapyr ne wà nehe, wamunyryk kar pà ne wà nehe. Eremuhyk putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe ma'ereko haw pe nehe. **16** Amunyryk Izaew wanuwi hema'e romo ihe wà, Izaew wana'yr ipy wanekuzaromo ihe wà. Wiko hema'e romo wà. **17** Ezit ywy rehe har wana'yr ipy wazuka mehe amunyryk kar Izaew wana'yr ipy paw hezeupe ihe wà. Amunyryk kar ma'ea'yr wamemyr ipy paw hezeupe ihe wà no. **18** Ko 'ar rehe areko Erewi izuapyapyr paw ihe wà kury, Izaew wana'yr ipy wanekuzaromo ihe wà kury. **19** Kutàri amono Erewi izuapyapyr Àràw pe ihe wà kury, ta'yr wanupe ihe wà no, Izaew wanemimur romo ihe wà. Uma'ereko putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe teko Izaew izuapyapyr wanekuzaromo wà nehe. Umunàn kar putar wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ihewe wà nehe. Upyro putar Izaew iaiw haw wi wà nehe. Ta'e aze amo uhem herenaw ikatu ma'e huwake nehe, iaiw haw uzeapo putar izupe nehe, i'i Tupàn.

20 Nezewe Moizez a'e, Àràw a'e no, teko Izaew izuapyapyr paw a'e wà no, weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe har Erewi izuapyapyr wanehe har a'e wà kury. **21** Erewi uzemukatu wà. Uhez uma'e wà no. Na'e Àràw umunyryk kar Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatu ma'e romo wà no. Uzapo wamukatu haw wanupe. **22** Teko uzapo Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Erewi wanehe hemiapo kar kwer paw wà. Nezewe wexaexak tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko ma'e ràw romo wà. Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, wiko wanuwihaw romo wà.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

24 Na'aw Tupàn ze'eg Erewi wanehe har xe. — Wyzài Erewi izuapyr nehe, aze wereko 25 kwarahy nehe, uzyppyrog putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe nehe. **25** 50 kwarahy hereko mehe

upytu'u putar ipupe uma'ereko re nehe. **26** 50 kwarahy hereko re upuner uzehe we har wapytywà haw rehe wama'ereko haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har iapo mehe wà nehe. Nezewe rehe we nuiko kwaw a'e ma'e rehe uzeikaiw ma'e romo wà nehe. Emuàgà'ym Erewi izuapyapyr wama'ereko haw nezewe nehe.

Zanera'yr wazuka kar 'ymaw mokoz haw

9 **1** Teko Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi wahem ire pitài haw zahy rehe mokoz haw kwarahy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe ywyxiguu Xinaz her ma'e rehe a'e kury.

2-3 14 haw 'ar mehe kwarahy heixe mehe teko Izaew uzapo putar mynykawhu wa'yr wazuka 'ym awer her ma'e wà nehe. Weruzar putar heze'eg a'e ma'e rehe har paw wà nehe, i'i izupe.

4 Na'e Moizez uzapo kar a'e mynykaw Izaew wanupe. **5** Uzapo 14 haw 'ar mehe pitài haw zahy rehe kwarahy heixe mehe we Xinaz ywyxiguu rehe wà. Izaew uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe hemiapo kar kwer paw wà.

6 Nezewe rehe we amo awa wiko ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà. Ta'e opokok umàno ma'e kwer rehe wà xe. A'e rupi nupuner kwaw mynykaw zanera'yr wazuka 'ym awer her ma'e iapo haw rehe a'e 'ar mehe wà. A'e rupi uze'eg oho Moizez pe Àràw pe wà. **7** — Na'urekatu kwaw Tupàn henataromo ure, ta'e oropokok umàno ma'e kwer rehe ure xe, i'i wanupe wà. — Aipo nurupuner kwaw ureremimono ràw Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono haw rehe amogwer Izaew wanehe we ure nehe, 'ar imume'u pyrer rehe ure nehe, i'i wanupe wà.

8 Na'e Moizez uwazar waze'eg wanupe. — Heràro pe nehe. Aze'eg putar aha Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Akwaw putar peme hemiapo kar nehe, i'i wanupe.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

10 Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Amo peinuromo har, amo pezuapyr, aze

wiko ikatu 'ym ma'e romo herenataromo umàno ma'e kwer rehe opokok ire nehe, aze ru'u amo wiko multe wata haw iapo pà nehe, nezewe rehe we upuner Izaew wana'yr wazuka 'ym awer iapo haw rehe nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà nehe. **11** Pemumaw putar pitài zahy nehe. A'e mehe pezapo putar 14 haw 'ar mehe mokoz haw zahy rehe kwarahy heixe mehe we nehe. A'e 'ar mehe pe'u putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa ho'o kwer typ'y'ak inuapiruru kar pyrer 'ym inuromo nehe, ka'a iro ma'e inuromo nehe. **12** Tuwe naheta kwaw ikurer nehe. Tuwe naheta kwaw ikurer iku'egwer pe nehe. Tuwe napemonohok kwaw ni pitài ikagwer nehe. Pezapo a'e mynykaw Tupàn ze'eg a'e ma'e rehe har rupi katete nehe. **13** Aze ru'u amo wiko putar ikatu ma'e romo Tupàn henataromo a'e 'ar mehe nehe. Aze ru'u amo ywy rehe nuwata kwaw a'e 'ar rehe nehe. Aze a'e teko nuzapo kwaw a'e mynykaw nehe, pemuhem kar teko wamyter wi nehe. Ta'e numur kwaw ihewe imur pyr 'ar katu mehe xe. Azepyk putar hehe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.

14 Aze amo ae ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e ipurapo wer a'e mynykaw rehe nehe, tuwe weruzar heze'eg rehe har nehe. Amume'u heze'eg teko nànan ihe, peywy rehe uzexak kar ma'e kwer wanupe, amo ywy rehe uzexak kar ma'e kwer wanupe no.

Ywàkun upyk tàpuzràn imonokatu pyrer a'e

15 Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer inuapykaw 'ar mehe amo ywàkun ur ipyk pà a'e. Pyhaw nuzawy kwaw tata. **16** Tuweharupi uzexak kar nezewe: 'aromo amo ywàkun upyk tàpuzràn. Pyhaw nuzawy kwaw tata. **17** Ywàkun tàpuzràn wi izeupir mehe Izaew izuapyapyr uzypyrog wata pà wà. Aze ywàkun upytu'u wata re, Izaew uzapo uker haw a'e pe wà. **18** Uzypyrog wata pà wà. Aze ru'u uzapo uker haw wà. Wyzài ma'e iapo mehe weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Upyta a'e pe aze ywàkun upyta tàpuzràn

Tupàn pe imonokatu pyrer i'aromo. **19** Aze umumaw 'ar tetea'u tàpuzràn i'aromo Izaew weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wi uhem 'ym pà wà. **20** Amo upytu'u awer rehe ywàkun umumaw màràràràn 'ar tàpuzràn i'aromo. Izaew weruzar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg wà. Upyta a'e pe wà, uzypyrog wata pà wà. **21** Amo upytu'u awer rehe Uzypyrog upytu'u pà karuk mehe. Iku'egwer pe uzeupir wi. Izeupir mehe uzypyrog wata pà wà. Tuweharupi aze ywàkun uzeupir, 'aromo, aze ru'u pyhaw, Izaew uzypyrog wata pà wà. **22** Aze umumaw mokoz 'ar tàpuzràn i'aromo upyta pà, aze ru'u umumaw pitài zahy, aze ru'u umumaw pitài kwarahy, aze upytu'u, a'e mehe Izaew upyta a'e pe wà. Nuzypyrog kwaw wata pà wà. Aze uzeupir, oho a'e wi wà. **23** Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg wà. Uzapo uker haw wà, aze ru'u uzypyrog wata pà wà. Izaew weruzar Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer wà.

Xi'àm parat iapo pyr

10 **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe.

2 — Enupanupà parat mokoz xi'àm ma'ea'yr i'a kwer iapo pyrer zàwenugar iapo pà nehe. Aze neporomono'og wer teko wanehe nehe, ezupy kar a'e xi'àm nehe. Aze nepureraha wer teko waker haw wi ne wà nehe, ezupy kar a'e xi'àm nehe. **3** Aze erezupy kar a'e mokoz xi'àm nehe, teko paw uzemomono'og putar neruwake tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw huwake nehe. **4** Aze erezupy kar xo pitài zo nehe, xo teko uzeànàànàm ma'e wanuwihaw uzemomono'og putar nerehe we wà nehe. **5** Aze upyahy na'arewahy har romo nehe, Izaew ta'yr wazuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har uzypyrog putar uhemaw rehe wà nehe. **6** Aze upy nezewegatete mokoz haw wà nehe, Izaew ta'yr wazuapyapyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr har uzypyrog putar uhemaw rehe wà nehe. Ipyahy haw na'arewahy har henu mehe uhem putar oho wà nehe. **7** Aze neporomono'og wer teko wanehe nehe,

ezipy kar àrewa'u nehe. **8** Xaxeto Àràw izuapyapyr upy putar a'e xi'am wà nehe. Izaew weruzar putar ko ze'eg tuweharupi wà nehe. **9** Aze peàmàtry'ym amo teko peywy rehe pe wà nehe, aze pezeyro peiko peàmàtry'ymar penehé ipuruzuka wer ma'e wanuwi nehe, pezupy kar a'e xi'am peànàm zauxiapekwer wamono'og kar pà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar apupytywà putar peàmàtry'ymar wanuwi pepyro pà ihe nehe. **10** Aze penurywete nehe, aze pezapo mynykaw zahy pyahu rehe nehe, aze ru'u pezapo amo mynykaw nehe, pezupy a'e xi'am ma'e happy paw pyr imur mehe nehe, ma'e hemuawyze kar haw imur mehe nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.

Izaew utyryk Xinaz ywytyr wi wà

11 Teko Ezit ywy wi wahem ire mokoz haw kwarahy rehe mokoz haw zahy rehe **20** haw 'ar mehe ywàkun uzeupir tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wi a'e kury. **12** A'e 'ar mehe we Izaew uzyppyrog wata pà wà, Xinaz ywyxiguhu wi uhem pà wà. Ywàkun upytu'u Pàrà ywyxiguhu rehe kury.

13 Nezewe uzyppyrog wata pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà. **14** Izypy mehe pànuhu Zuta her hereko har iwype har uhem a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Nazom Aminanaw ta'yr wiko wanuwihaw romo. **15** Netanew Zuar ta'yr wiko Ixakar izuapyapyr wanuwihaw romo. **16** Eriaw Erom ta'yr wiko Zemurom izuapyapyr wanuwihaw romo.

17 Umuàgà'ym tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wà. Na'e Erewi izuapyapyr Zeronon iànàm wà, Merari iànàm wà no, uhem a'e wi tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer heraha pà wà.

18 Na'e pànuhu Humen her hereko har iwype har uhem a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Erizur Xeneur ta'yr wiko

wanuwihaw romo. **19** Xerumiew Zurizanaz ta'yr wiko Ximeàw izuapyapyr wanuwihaw romo. **20** Eriazap Newew ta'yr wiko Kaz izuapyapyr wanuwihaw romo.

21 Na'e uhem Erewi izuapyapyr Koat iànàm wà kury, ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer heraha pà wà kury. Uker àwàm pe uhem mehe umupu'àm tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer a'e pe wà.

22 Na'e pànuhu Eparai her hereko har iwype har uhem a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e Uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Erizàm Amiu ta'yr wiko wanuwihaw romo. **23** Kamariew Penazur ta'yr wiko Manaxe izuapyapyr wanuwihaw romo. **24** Aminà Zineoni ta'yr wiko Mezàmi izuapyapyr wanuwihaw romo.

25 A'e re amogwer Izaew izuapyapyr paw wanaikweromo uhem pànuhu Nà her hereko har iwype har a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Aiezer Amizanaz ta'yr wiko wanuwihaw romo. **26** Paziew Okirà ta'yr wiko Azer izuapyapyr wanuwihaw romo. **27** Aira Enà ta'yr wiko Napitari izuapyapyr wanuwihaw romo. **28** Izaew uzyppyrog wata pà nezewe wà. Pitàitàigatu uzyppyrog wànàm wanehe we wata mehe wà.

Ezur herupi ty, i'i Moizez Omaw pe

29 Uze'eg Moizez wemireko ikywyr pe kury. Omaw Zetero ta'yr her romo a'e. Minià ywy rehe arer romo hekon. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe urewe a'e. — Amono putar amo ywy peme nehe, i'i urewe. Zahem putar zaha a'e ywy kutyr kury. — Amuigo kar putar Izaew teko hemetarer katu ma'e romo ihe wà nehe, i'i urewe. A'e rupi ko ze'eg amume'u newe kury. — Ezur urerupi nehe. Ximuza'aza'ak putar ikatu ma'e zaneremipyhyk ràm nehe, i'i izupe.

30 Uwazar Omaw Moizez ize'eg izupe. — Nan. Azewyr putar heywy pe nehe, heànàm wanupe nehe, i'i izupe.

31 — Eho zo nehe, i'i Moizez izupe. — Erekwaw wyxygihu. Erekwaw ker haw ikatu ma'e. Erepuer urerape ràm hexak kar har romo nereko haw urewe. 32 Aze erezur urerupi nehe, ximuza'aza'ak putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimur ràm paw rupi nehe.

Tupàn umuata kar teko Izaew wà

33 Nezewe Izaew uhem oho Xinaz wytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw wi wà. Umumaw na'iruz 'ar wata pà wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru oho wanenataromo tuweharupi waker haw hexak kar pà wanupe. 34 Wahem mehe ywàkun Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw hexak kar har upyta wa'aromo 'aromo a'e.

35 Tuweharupi Tupàn Ze'eg Hyru iho mehe Moizez umume'u ko ze'eg a'e. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, epu'am neàmàtry'y-mar wamuhàmuhàz pà nehe. Tuwe nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e uzàn nerenatar wi wà nehe, i'i izupe. 36 Tupàn Ze'eg Hyru ipytu'u mehe tuweharupi Moizez umume'u ko ze'eg. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezewyr Izaew izuapyapyr waànànàm wainuromo epyta pà nehe, i'i izupe.

Tamera pe teko wikwahyahy wà

11 1 Na'e zawaiw katu Izaew waneko haw kury. A'e rupi uzypyrog Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uze'eg zemueteahy haw rehe wà kury. Waze'eg henu mehe Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wanupe. Umu'ar kar tata wanehe. Tata ukaz wamyter pe waker haw ipehgwer hapy pà. 2 Na'e teko uhapukaz upytywà àwàm henoz pà Moizez pe wà. Moizez uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Na'e tata uwew. 3 A'e rupi omono Tamera a'e ywy pehgwer her romo wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hata ukaz wamyter pe a'e pe xe. — Tata, i'i her zaneze'eg rupi.

Wexaexak Moizez 70 upytywà àràm wà

4 Heta amo ywy rehe arer Izaew wanupi wata ma'e wà. Uhez tuwe ma'ero'okwer wà. Te Izaew uzypyrog uma'uhez haw imume'u pà wà no. — A, aze mo heta ma'ero'o kwer pixik zaneremi'u ràm romo, i'i wà. 5 — Ezit ywy rehe xi'u ipira. Te zanerewykàtà. Nahekuzar kwaw. Azeharomoete xiuhez temi'u a'e pe har: pipin, meràw, ka'a i'u pyr, ma'yanem xemor her ma'e, ma'yanem az her ma'e. 6 Upaw zaneqagaw kwez kury. Naheta kwaw i'u pyr. Xo mana zo xixak.

7 Mana nuzawy kwaw ma'è'yz pixika'i ma'e xig izu wewer ma'e. 8-9 U'ar pyhaw zuwiri inuromo. Iku'egwer pe teko uhem oho imono'og pà uker haw izywyr wà. Umuku'iku'i wà. Aze ru'u oxooxok ygu'a pupe wà. Umupupur zapepo pupe wà. Uma'ema'e a'e mana typy'ak ipew ma'e iapo pà wà. Hete haw nuzawy kwaw typy'ak uri kawer inuromo imihir pyrer hete haw.

10 Na'e Moizez wenu teko wazai'o mehe a'e wà. Teko uzai'o wàpuzràn pupe teixe haw pe pitàitàigatu wà. Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy. Moizez wikwahy a'e no. 11 A'e rupi Moizez uze'eg Tupàn pe. — Màràzawe tuwe hererekoahy pe nezewe. Màràzawe tuwe erekwahy ihewe. Màràzawe tuwe erezapò kar ma'ereko haw zawaiw katu wera'u ma'e ihewe. Màràzawe tuwe hemuigo kar pe 'aw teko paw wanuwihaw romo. 12 Nazapo kwaw 'aw teko ihe wà. Namuzexak kar kwaw ihe wà. Màràzawe tuwe hemuigo kar pe wanehe uzekaiw ma'e zàwenugar romo. Araha he'uwaromo kwarera'i ài ihe wà, ywy waipy pe neremimono kwer kutyr ihe wà. 13 Ma'e pe apyhyk putar ma'ero'o kwer 'aw teko wanupe nehe. Heta teta'u wà. Ur heruwake uzai'o pà wà. — Uruhez ma'ero'o kwer, i'i ihewe wà. 14 Ihe zutyka'i napuner kwaw 'aw teko wanehe hezekaiw haw rehe ihe. Heta teta'u ihewe wà. 15 Aze herereko pe nezewe nehe, hepuhareko pe hezuka pà nehe. Aze hekatu newe, epuraraw kar zo ma'erahy nezewe ihewe nehe, i'i izupe.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ize'eg izupe kury. — Emono'og 70 awa teko Izaew wanuwihaw ihewe ne wà nehe. Eraha tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pe ne wà nehe. Epyta a'e pe wanehe we nehe. 17 A'e mehe awezyw putar wanupe heze'eg pà nehe. Amunryk putar herekwe ikurer newe imono pyrer newi nehe, wanupe imono pà nehe. Nezewe mehe nepytywà putar teko wanehe nezekaiw mehe a'e wà nehe. Ipuhuz katu a'e ma'ereko haw. Ne zutyka'i nerepuner kwaw iapo haw rehe nehe. A'e 70 awa nepytywà putar wà nehe. 18 Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe kury. — Pezemukatu nehe. Nezewe mehe pyhewe pekatu putar herenataromo nehe. Pe'u putar ma'ero'o kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penenu peza'i'o mehe a'e, ma'ero'o kwer izuheko haw imume'u mehe a'e, Ezit ywy rehe peneko katu haw imume'u mehe a'e. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar ma'ero'o kwer peme nehe. Pe'u putar nehe. 19 Napemumaw kwaw xo pitài 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo mokoz 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo 5 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo 10 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo 20 'ar zo i'u pà nehe. 20 Pemumaw putar pitài zahy i'u pà nehe. Te uhem putar peapygwar rupi nehe. Pezewaru putar izuwi nehe. Pehuhuk putar hexak mehe nehe. Ta'e peityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemyter pe har pe xe. Ta'e peze'eg zemueteahy hehe xe. — Aze mo nazahem iwer Ezit ywy wi, peze izupe, ere wanupe nehe.

21 Uze'eg Moizez. — Araha 600.000 awa wanereko ihe wà. — Amono putar ma'ero'o kwer tetea'u wanupe nehe. Umumaw putar pitài zahy i'u pà wà nehe, ere kwez ihewe. 22 Ma'e pe heta àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u izuka pyràm wà. Ma'e pe heta tapi'ak 'aw teko wamuewykàtà kar àràw wà. Aze mo omono'og pira yryhu pe har paw, aipo uhyk mo, i'i izupe.

23 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ze'eg izupe. — Aipo aiko ikàg 'ym ma'e romo nezewe ihe. Tàrityka'i

erexak putar hepuner haw nehe kury. Na'arewahy erexak putar uzeapo ma'e ràw nehe kury, i'i izupe.

24 Na'e Moizez umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer teko wanupe kury. Omono'og 70 teko wanuwihaw wà. Umupu'àm kar a'e awa tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyw wà. 25 Na'e Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw ywàkum pupe Moizez pe uze'eg pà kury. Ozo'ok wekwe kurer Moizez pe wemimono kwer izuwi, a'e 70 wanupe imono pà. Tekwe wanehe tur mehe uzyppyrog uze'eg pà wahy haw rupi Tupàn ze'eg imume'u har zàwe wà. Nan kwehe tete upytu'u wà.

26 Amo mokoz a'e 70 wanehe we har tuwihaw upyta teko waker haw pe wà. Noho kwaw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe wà. Ewnaz awa ipy her romo. Menaz inugwer her romo. Tupàn Hekwe ur wanehe. Uzyppyrog uze'eg pà Tupàn ze'eg imume'u har zàwe wà. 27 Na'e amo kwàkwàmo uzàn oho Moizez pe. — Ewnaz a'e, Menaz a'e no, uze'eg waiko Tupàn ze'eg imume'u har zàwe teko waker haw myter pe wà. 28 Na'e Zuzue Nun ta'yr a'e, kwàkwàmo romo heko mehe arer Moizez ipytywà har a'e, uze'eg nezewe a'e. — Moizez heruwihaw, emupytu'u kar nezewe waze'eg ire ne wà nehe, i'i izupe.

29 Na'e uwazar ize'eg izupe. — Nema'enukwaw zo hereko haw rehe nehe. Ihe hema'enukwaw hereko haw rehe ihe. Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur wekwe 'aw teko nàwàn, ikatu mo ihewe. Aze mo umuigo kar uze'eg imume'u har romo paw rupi wà, ikatu mo ihewe, i'i.

30 Na'e Moizez a'e, a'e 70 tuwihaw a'e wà no, uzewyr teko waker haw pe wà.

Tupàn umur kar wiràmiri konor her ma'e a'e wà

31 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar ywytu yryhu wi a'e pe kury. Ywytu werur wiràmiri konor her ma'e tetea'u uzemono'og pyrer a'e pe wà. U'ar teko waker haw nàwàn wà. U'ar izywyw katu wà no. Aze amo umumaw 30 kirom wata

pà, nupaw kwaw wà. Upyk ywy ywytyr tetea'u iapo pà wà. Heta ru'u pitài met aiha haw pe. **32** Nezewe umumaw a'e 'ar wà. Umumaw pytun gatu wà no. Umumaw amo 'ar wà no, uma'ereko pà konor wamono'og pà wà. Pitàitàigatu omono'og 1.000 kir wà. Umuhàmuház uker haw izywyw wamuxinig kar pà wà. **33** Wano'o kwer heta tetea'u mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy teko wanupe kury. Uzepyk wanehe ma'eahy haw iaiw ma'e imono pà wanupe. Umàno teko tetea'u wà. **34** A'e rupi Kimorot-Atawa i'i a'e ywy pehegwer pe wà. — Ma'e putar haw izutym awer, i'i zaneze'eg rupi. Ta'e uzutym teko ma'ero'o kwer hemimue'o kar kwer a'e pe wà xe.

35 A'e re Izaew oho Azerot pe uker haw iapo pà a'e pe wà kury.

Mirià rehe zepykaw

12 **1** Moizez wereko amo kuzà Exio ywy rehe arer wemireko romo. Mirià a'e, Àràw uze'egahy izupe hereko awer rehe wà. **2** — Aipo xo Moizez pe zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar uze'eg a'e. Aipo numume'u kar kwaw zanewe a'e no, i'i wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu waze'eg mehe a'e. **3** (-Aiko upuner wera'u ma'e romo, ni'i kwaw Moizez. — Aiko ikàg 'ym ma'e romo ihe, i'i uzeupe.)

4 Nan kwehe tete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe, Àràw pe no, Mirià pe no. — Pehem tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pe nehe, i'i wanupe. Oho wà. **5** Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw ywàkun upu'am ma'e pupe kury. Upyta tàpuzràn pe teixe haw huwake. Na'e wenz Àràw imuwà. Wenz Mirià imuwà no. Wahem mehe **6** Tupàn uze'eg wanupe. — Peinu peme heze'eg àwàm nehe. Heze'eg imume'u har peinuromo waneta mehe azexak kar wanupe wapuahu mehe ihe. **7** Nazapo kwaw nezewe haw heremiruze'eg Moizez pe. Ta'e amuigo kar teko heremaihu paw wanuwihaw romo ihe xe. **8** Aze'eg izupe henataromo ihe. Aze'eg tuwe izupe. Nazumim kwaw hema'enukwaw paw izuwi. Amume'u tuwe. Te herexakaw

wexak a'e no. Màràzawe tuwe napekyze kwaw ihewi. Màràzawe tuwe peze'eg heremiruze'eg Moizez kutyr.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e oho a'e wi wanupe wikwahy pà kury. **10** Ithem ire ywàkun tàpuzràn i'aromo har ukàzym. A'e 'ar mehe we amo iperewaiw haw uhem Mirià pe. Xigatu ipir amanezu ài. Àràw ume'e Mirià rehe. — Azeharomoete iperewahy a'e, i'i izupe. **11** Na'e Àràw uze'eg Moizez pe. — Urere'o mehe uruzapo ikatu 'ym ma'e. Emuzepyk kar zo Tupàn urerehe hekuzaromo nehe. **12** Amo kuzà imemyr uzexak kar umàno ma'e kwer romo a'e wà. Hetekwer nuhyk kwaw izexak kar mehe wà. Emuigo kar zo Mirià agwer ma'e romo nehe, i'i izupe.

13 Na'e Moizez uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — O Tupàn, ainoz imukatu àwàm newe kury, i'i izupe.

14 Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ze'eg izupe. — Aze mo Mirià tu uzenyumon huwa rehe, aipo numumaw iwer mo 7 'ar umaranugar pà. A'e rupi, pemuhem kar peneko haw wi nehe. Tuwe umumaw 7 'ar a'e pe nehe. A'e re perur wi nehe.

15 Nezewe mehe Mirià umumaw 7 'ar katu pe teko waker haw wi nehe. Teko nuhem kwaw a'e wi wà. Uker haw pe herur wi ire zo uhem oho a'e wi wà.

16 A'e re teko uhem Azerot wi wà. Uzapo uker haw Pàrà ywyxiguhu rehe wà.

Ywy rehe ume'e ma'e wà

13 **1** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Emono kar amo awa Kànàà ywy rehe wamume'e kar pà ne wà nehe. Amono putar a'e ywy Izaew wanupe ihe nehe. Exaexak pitài awa Zako ta'yr wazuapyapyr wainuromo har wanuwi pitàitàigatu ne wà nehe. Tuwe a'e awa pitàitàigatu wiko wànàm wanuwihaw romo wà nehe, i'i izupe.

3 Ywyxiguhu Pàrà her ma'e wi Moizez omono kar a'e awa a'e ywy rehe ume'e ma'e ràm romo a'e wà kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izue'eg rupi katete a'e wà kury. Pitàitàigatu wiko wànàm wanuwihaw romo

wà. **4-15** Na'aw waner xe ko pape rehe wà. (Amume'u putar Izaew ta'yr izuapyapyr waner nehe. A'e re amume'u putar wanuwihaw her nehe.) Humen: Xamua Zakur ta'yr, Xime'aw: Xapa Ori ta'yr, Zuta: Karew Zeponè ta'yr, Ixakar: Igaw Zuze ta'yr, Eparai: Ozez Nun ta'yr, Mezàmi: Pawxi Hapu ta'yr, Zemuròm: Kaniew Xoni ta'yr, Manaxe: Kani Xuzi ta'yr, Nà: Amiew Kemari ta'yr, Azer: Xetur Mikaew ta'yr, Napitari: Nawi Wopixi ta'yr, Kaz: Kewew Maki ta'yr.

16 Moizez omono kar a'e awa a'e wyy rehe wamume'e kar pà. Omono amo her Ozez Nun ta'yr pe. Zuzue, i'i izupe kury. **17** Moizez omono kar a'e awa Kànàà wyy hexak katu kar pà wanupe a'e wà. Wamono kar mehe uze'eg nezewe wanupe. — Peho wyy pehegwer kwarahy hemaw awyze har kutyr har rehe nehe. Pezeupir wyytyruhu rehe nehe. **18** Peme'egatu wyy rehe. Pexak hehe har nehe no. Pexak teko hehe har ikàgaw nehe. Aipo ikàg wà. U na'ikàg kwaw wà. Pexak waneta haw nehe no. Aze ru'u heta tetea'u wà. Aze ru'u naheta tete kwaw wà. **19** Peme'e waneko haw wyy ikatu haw rehe nehe no. Aipo ikatuahy. U iaiw aipo. Peme'e tawhu wanehe nehe no. Aipo heta pàrirogaw aiha ma'e waiwyr. **20** Peme'e wyy rehe nehe. Aipo hezuz katu ma'e hehe. U nàn. Aipo heta ka'a. Aipo heta ka'akyr. Pekàg pekyze 'ym pà nehe, amo ma'ywa a'e pe har herur pà ihewe nehe, i'i wanupe. (A'e 'ar mehe a'e wyy rehe har uzypyrog uwà ipo'o pà a'e wà.)

21 Na'e a'e awa oho a'e wyy rehe um'e'e pà a'e wà kury. Uzypyrog wyyxiguhu Zim her ma'e pe wà. Oho te Heow pe wà. Amat pe zeupir haw huwake tuz Heow a'e. **22** Uzeupir wyy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rupi wà. Na'iruz awa wiko a'e pe wà. Aimà, Xezaz, Tawmaz waner wà. Wiko aiha katu ma'e Anak her ma'e izuapyapyr romo wà. (Teko a'e wyy rehe har uzapo Emerom tawhu wà. Na'e upaw 7 kwarahy. A'e re Ezit wyy rehe har uzapo Zuwà tawhu wà.) **23** Na'e a'e 12 awa uhem Exekow wyyàpynaw pe wà kury. Omonohok amo uwà 'yw hàkà wà. Heta uwà haryw hehe.

Mokoz awa weraha a'e haryw wyyra rehe imuzaike pyrer wà. Upyhyk homà 'a kwer wà. Upyhyk pi 'a kwer wà no. **24** Exekow wyyàpynaw, i'i a'e wyy pehegwer pe wà. Ta'e omonohok uwà haryw a'e pe wà xe. — Uwà haryw i'i her zaneze'eg rupi.

25 Umumaw 40 'ar wyy hexak pà wà. **26** Na'e uzewyr Kanez Pàrà wyyxiguhu pe har pe wà, Moizez ipyta haw pe wà. Àràw wiko a'e pe Izaew paw wapyr a'e no. Umume'u wemixak kwer wanupe wà, teko paw wanupe wà no. Wexak kar temi'u a'e wyy rehe arer herur pyrer wanupe wà no. **27** Uze'eg Moizez pe wà. — Uremono kar pe amo wyy rehe ne. Oroho a'e wyy rehe ure. Azeharomoete ikatuahy wyy. Hezuz katu ma'e a'e pe. Aze ereme'e ko hezuz ma'e kwer rehe nehe, erepuner putar wyy ikatu haw hexakaw rehe nehe. **28** Teko a'e pe wiko ma'e ikàg a'e wà. Uhua'u tawhu wà. Heta pàrirogaw aiha ma'e waiwyr. Uruexak teko aiha katu ma'e wazuapyapyr ure wà no. **29** Amarek wyy rehe har wiko wyy kwarahy hemaw awyze har kutyr har rehe wà. Ete izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà no, Amohe wyy rehe har wà no, wiko wyytyruhu rehe wà. Kànàà izuapyapyr wiko yryhu Mezitehàn her ma'e ruwake wà, yrykaw Zotàw her ma'e iwyr wà no, i'i izupe wà.

30 Na'e teko uzypyrog Moizez pe uze'eze'egahy pà wà kury. Umupytu'u kar Karew waze'eg ire wà. Uze'eg wanupe.

— Xiàmàtry'y'm zaha ko 'ar rehe zane wà nehe kury. Xipyhyk waiwy wanuwi nehe. Zanakàg zane. Zapuner putar wanetykaw rehe nehe, i'i wanupe.

31 Amogwer awa hupi oho ma'e kwer uze'eg wà kury. — Nan. Nazapuner kwaw a'e teko wanetykaw rehe nehe, ta'e ikàg wera'u zanewi a'e wà xe, i'i wà.

32 Umuhàmuhàz wemu'emaw Izaew wainuinuromo wà, ywy wemixak kwer rehe wà. Uze'eg nezewe wà. — Ywy na'ikatu kwaw, i'i mua'u wà. — Teko ima'uhez wà, ta'e nahezuz katu kwaw ma'e ywy rehe xe. Awa a'e pe har iaiha katu a'e wà. **33** Uruexak awa aihha katu wera'u ma'e a'e pe ure wà. Anak izuapyapyr romo wanekon wà. Uruiko tukur ài wanuwake ure. — Tukur aipo wà, i'i mo urewe wà.

Wikwahyhy teko wà

14 ¹A'e rupi a'e 'ar mehe pyhaw teko paw uhapukaz uzai'o pà wà. ²Izaew paw uze'eg zemuteeahy Moizez pe Àràw pe wà. — Aze mo zàmàno Ezit ywy rehe ikatu wera'u mo. Aze mo zàmàno ko wyyxiguhu rehe, ikatu wera'u mo. ³Màràzàwe tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanererur xe ko ywy rehe a'e. Zauxiapekwer zanezuka putar wà nehe. Upyhyk putar zaneremireko wà nehe, zanera'y'r wà nehe no. Ezit pe zanezewyr haw ikatu wera'u mo zanewe, i'i wanupe wà.

⁴Uze'eg nezewe uzeupeupe wà. — Xixak putar amo ae awa zaneruwihaw romo nehe. Zazewyr Ezit pe nehe, i'i uzeupeupe wà.

⁵Na'e Moizez wapyk upenàràg rehe Àràw rehe we teko paw wanenataromo uwa imuhyk pà ywy rehe wà kury. ⁶Zuzue Nun ta'y'r a'e, Karew Zepone ta'y'r a'e no, ywy hexak arer romo wanekon amogwer tuwihaw wainuromo a'e wà. Umu'i ukamir puku uzemumikahy haw hexak kar pà wà kury. ⁷Uze'eg teko wanupe wà. — Ywy ureremixak kwer ikatuahy a'e. ⁸Aze Tupàn zanepytywà nehe, zanemuixe kar putar hehe nehe. Umur putar a'e ywy zanehe nehe. Ikatuahy a'e. Hezuz katu ma'e hehe. ⁹Peiko zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar

'ymar romo nehe. Pekiye zo teko a'e ywy rehe har wanuwi nehe. Nazawaiw kwaw waneityk àwàm zanewe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zanerehe we a'e. Weityk tupàn a'ua'u a'e teko wanehe uzekaiw ma'e wà. A'e rupi pekiye zo nehe, i'i wanupe wà.

¹⁰Nezewe rehe we teko ipuruzuka wer wanehe ita tete'u pupe waapiapi pà wà. Nupuner kwaw wà. A'e 'ar mehe we teko paw wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izexak kar haw heny katu haw wà kury. Upyta tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer 'aromo.

Moizez wenz ze'egatu haw teko wanehe

¹¹Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Màràn 'ar 'aw teko umumaw putar heputar 'ym pà wà nehe. Màràn 'ar umumaw putar herehe uzeruzar 'ym pà wà nehe. Azapo purumuhegatu kar haw tete'u wainuinuromo ihe. Nezewe rehe we nuzeruzar kwaw herehe wà. ¹²Amono kar putar ma'eahy uhua'u ma'e wanehe nehe, wamumaw pà nehe. Amuigo kar putar nezuapyapyr teko ikàg ma'e romo ihe wà nehe. Nezuapyapyr ikàg wera'u putar wanuwi wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe. ¹³Uwazar Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg izupe. — Erepyro 'aw teko Ezit ywy wi nepuner haw rupi ne wà. Ezit ywy rehe har ukwaw putar 'aw teko wanupe neremiapo ràw wà nehe. ¹⁴Ikaw mehe umume'u putar ko ywy rehe har wanupe wà nehe. Ko ywy rehe har ukwaw urerehe we nereko haw wà. Uruexak ywàkun nereko haw ure'aromo ipytu'u mehe ure, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e teko ukwaw a'e ma'e wà. Ereho urerenataromo ywàkun upu'àm ma'e pupe 'aromo. Ereho urerenataromo tata upu'àm ma'e pupe pyhaw no. Ukwaw neho haw wà no. ¹⁵Aze erezuka neremiailu ne wà nehe, teko nekwaw par a'e wà nehe, neremiapo kwer henu arer a'e wà nehe, uze'eg putar nezewe nerehe a'e wà nehe. ¹⁶— Tupàn uzuka wemiailu wyyxiguhu rehe a'e wà, ta'e nupuner kwaw wanageraha haw rehe ywy wemimume'u kwer pe a'e xe, i'i putar newe

wà nehe. **17** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ainoz ko ma'e newe kury. Exak kar nepuner haw nehe kury. Ezapo neremimume'u kwer nehe. **18** Nezewe ereze'eg ne. — Ihe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, àrogatu ma'e ihe. Apurupuhareko katu ihe no. Amunàn katu 'ymaw ihe. Amunàn ikatu 'ym ma'e teko wanemiapo kwer ihe no. Nezewe rehe we iapo arer nuiko kwaw iapo 'ym arer ài ihewe wà. Aze tu uzapo ikatu 'ym ma'e wà, azepyk ta'yr wanehe. Azepyk hemimino wanehe no. Azepyk hemimino wana'yr wanehe no, ere purupe. **19** Kutàri ainoz ko ma'e newe kury, o Tupàn. Emunàn 'aw teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Ta'e erepurupuhareko ne xe. Ezit wyy wi wahem mehe we te xe eremunàn wanemiapo kwer, i'i Moizez Tupàn pe.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Erenoz ihewe ne, a'e rupi amunàn putar nehe, i'i izupe. **21** Amume'uahy ko ma'e herekuwe haw rehe ihe nehe kury, hereko haw heny katu ma'e ikàg ma'e wyy imynehemar rehe nehe kury. **22** 'Aw awa nuixe kwaw a'e wyy rehe wà nehe. Ni pitài nuixe kwaw nehe. Umàno putar paw rupi wà. Wexak hereko haw heny katu ma'e wà. Wexak heremiapo kwer Ezit wyy rehe arer wà. Wexak heremiapo kwer wyyxiguhu rehe arer wà no. Nezewe rehe we 10 haw heragaw hemuikwahy pà wà. Na'ipureruzar wer kwaw herehe wà. **23** Amume'u a'e wyy waipy wanupe ihe. Nuixe pixik kwaw hehe wà nehe. Ni amo hereityk arer nuixe kwaw a'e wyy rehe wà nehe. **24** Heremiruze'eg Karew uzawy amogwer wà. Tuweharupi uzeruzar herehe a'e. A'e rupi amuixe kar wyy hemixak kwer rehe ihe nehe. Izuapyapyr wiko putar a'e wyy izar romo wà nehe. **25** Amarek wyy rehe har a'e wà, Kànàà izuapyapyr a'e wà no, wiko wyyàpynaw rehe ko 'ar rehe wà kury. A'e rupi, pyhewe, pezewyr wyyxiguhu pe Yryhupiràg kutyr peho pà nehe.

Tupàn uzepyk teko wanehe

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe a'e kury.

27 — Aenu Izaew waze'eg ahyahy mehe ihe wà. Màràn 'ar amumaw putar 'aw teko ikatu 'ym ma'e wanehe hezepyk 'ym pà ihe nehe. Tuweharupi uze'eg zemuteeahy herehe wà. **28** Eze'eg nezewe 'aw teko wanupe nehe, heze'eg imume'u pà wanupe nehe. — Amume'uahy ko ma'e hereko haw rehe ihe kury. Amono putar peneminozgwer peme ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ze'eg imume'u har romo ihe. **29** Amo pezuka putar a'e wà nehe. Umuhàmuhàz putar penetekwer wyyxiguhu rehe wà nehe no. Peze'eg zemuteeahy herehe. A'e rupi ni amo peinuromo har tua'u ma'e ihya'u ma'e nuixe kwaw a'e wyy rehe wà nehe. Xo ko 'ar rehe 20 kwarahy hereko 'ymar zo wixe putar a'e pe wà nehe. **30** Amume'uahy a'e pe peneko àwàm ihe. Napeixe kwaw a'e pe nehe. Karew Zepone ta'yr a'e nehe, Zuzue Nun ta'yr a'e nehe no, xo a'e zo wixe putar a'e pe wà nehe. **31** — Upyhyk putar urera'yr wà nehe, peze. Ihe araha putar pena'yr a'e wyy penemimutar 'ym pe ihe wà nehe. Uzapo putar a'e wyy weko haw romo nehe. **32** Pe pemàno putar nehe. Penetekwer upyta putar ko wyyxiguhu rehe wà nehe. **33** Pena'yr wata e putar oho waiko ko wyyxiguhu rehe a'e wà nehe. Umumaw putar 40 kwarahy wata e pà wà nehe. Upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe, ta'e napezeruzar kwaw heze'eg rehe pe xe. Xo pemàno paw ire zo wixe putar a'e wyy rehe wà nehe, i'i Tupàn peme, ere Izaew wanupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe. **34** Pemumaw putar 40 kwarahy ma'erahy ipuraraw pà penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Ta'e pemumaw 40 'ar a'e wyy rehe peme'egatu pà xe. 'Ar paw umumaw kar putar pitài kwarahy peme pitàitàigatu nehe. Pekwaw putar heàmàtry'ymar romo peneko awer nehe. **35** Azapo putar a'e ma'e a'e teko heàmàtry'ymar nànan nehe. Pemàno putar paw rupi nehe. Pepaw putar ko wyyxiguhu rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

36-37 Awa Moizez hemimono karer wyy rehe ume'egatu ma'e kwer numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har uzewyr mehe wà.

Uzewyr mehe umuze'egahy kar teko Moizez kutyr wà. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar ma'eahy haw wanehe. Umàno wà. **38** Heta 12 awa imono pyrer wà. 10 umàno wà. Xo Zuzue zo a'e, xo Karew zo a'e, wikuwe a'e wà.

Izaew na'ikàg kwaw wà kury

39 Izaew uzemumikahy Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg imume'u mehe wà. **40** Ku'em mehe izi'itahy uzyppyrog ywy ywytyr hereko har rehe wixe pà wà kury. Uze'eg nezewe wà. — Ko 'ar rehe uruhyk ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer pe ureho àwàm rehe ure. Azeharomoete uruzapo ikatu 'ym ma'e ure, i'i teko Moizez pe wà.

41 Moizez uwazar waze'eg wanupe. — Màràzàwe tuwe napepureruzar wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'e'eg rehe. Na'ikatu kwaw nezewe nehe. **42** Peixe zo ywy ywytyruhu hereko har rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw peinuinuro mo a'e. Peàmàtry'y mar peneityk putar wà nehe. **43** Amarek ywy rehe har a'e wà, Kànàà izuapyapyr a'e wà no, wiko a'e pe peàmàtry'y m pà pezuka pà wà. Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw penehe we nehe. Ta'e pepuir izuwi xe, i'i wanupe.

44 Nezewe rehe we Izaew nuweruzar kwaw ize'eg wà. Heixe wer ywy ywytyruhu hereko har pupe wà. Nezewe rehe we ni Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru a'e, ni Moizez a'e, nuhem kwaw waker haw wi wà.

45 Na'e Amarek a'e wà, Kànàà a'e ywy ywytyruhu hereko har rehe wiko ma'e a'e wà no, uzàmàtry'y m Izaew wà wà kury, waneityk pà wà kury. Izaew uzàn Oroma pe wà. Amarek uzàn wanaikweromo Kànàà wanupi wà no.

Ze'egatu haw ma'e imono e pyr rehe har

15 ¹Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe. **2** — Tuwe Izaew weruzar ko heze'eg ywy wanupe heremimono ràm rehe wixe mehe

wà nehe, i'i izupe. Moizez umume'u ize'eg teko wanupe.

3 — Pemono putar ma'ea'yr Tupàn pe pe wà nehe: tapi'ak awa, aze ru'u àràpuhàràn hawitu ma'e awa, aze ru'u àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà, aze ru'u àràpuhàrànete awa. A'e ma'ea'yr wiko putar hapy pyràm romo ukaz paw ma'e ràm romo nehe, aze ru'u teko uzuka putar wà nehe, ta'e umume'u izuka àwàm Tupàn pe wà xe, aze ru'u uzuka e imurywete kar pà wà nehe, aze ru'u wiko putar Tupàn pe imono pyr romo mynykawhu imuwete haw 'ar mehe har romo nehe. Hyàkwegatu Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. **4-5** Aze amo omono àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ukaz paw ma'e romo nehe, aze ru'u amo omono àràpuhàrànete awa izupe nehe, tuwe werur pitài kir arozràn imuku'i pyrer ikatu ma'e pitài zutahyky'ahu por uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe no. Tuwe werur pitài zutahyky'a win nehe no. **6** Aze uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e awa nehe, werur putar mokoze kir arozràn imuku'i pyrer ikatu ma'e pitài zutahyky'a por uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe no. **7** Tuwe werur pitài zutahyky'ahu por win nehe no. Hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. **8** Aze pezuka tapi'aka'yr awa ukaz paw ma'e ràm romo nehe, aze ru'u pezuka izuka àwàm penemimume'u kwer rehe nehe, aze ru'u pezuka Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo nehe, **9** pemur na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu ma'e nehe, mokoze zutahyky'a tynhem etea'i ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. **10** Perur na'iruz zutahyky'a win nehe no. Hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

11 Pezapo nezewe haw ma'ea'yr nànan nehe: tapi'ak awa, àràpuhàràn hawitu ma'e awa, àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà, àràpuhàrànete awa. **12** Aze pezuka màràràràn ma'ea'yr pe wà nehe, pezapo nezewe haw wanupe upaw rupi katete nehe. **13** Izaew paw uzapo putar nezewe haw temi'u Tupàn pe hyàkwegatu ma'e herur mehe wà nehe. **14** Heta amo ywy rehe arer

peinuinuro mo wiko ma'e wà. Aze wiko amogwemogwer 'ar imumaw par romo wà nehe, aze ru'u wiko tuweharupi peinuromo wiko ma'e ràm romo wà nehe, tuwe uzapo ma'e peniapo zàwe wà nehe, aze werur temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Hyàkwegatu a'e ma'e Tupàn pe. **15** Peruzar Tupàn ze'eg nehe. Amo ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e weruzar putar ize'eg pezàwegatete wà nehe no. Tuweharupi pezuapyapyr weruzar putar ko ze'eg wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo teko paw weruzar putar ko ize'eg wà nehe. Peruzar putar nehe. Amo ywy rehe har weruzar putar wà nehe no. **16** Peruzar putar ize'eg nehe. Weruzar putar ize'eg wà nehe no. Pezapo putar hemiapo kar nehe. Uzapo putar hemiapo kar a'e wà nehe no.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe kury. **18** — Izaew weruzar putar ko heze'eg ywy wanupe heremimur ràm rehe wixe mehe wà nehe, i'i izupe. **19** — Temi'u a'e ywy rehe hezuz ma'e kwer i'u mehe nehe, pemonokatu ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. **20** Typy'ak iapo mehe nehe, pemono typy'ak ipy arozràn ipyahu ma'e pupe iapo pyrer Tupàn pe imono pyr ikatu ma'e romo nehe. **21** Pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, pemono putar a'e typy'ak ikatu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

22 Aze ru'u amo uzuhaw e putar amo ko ze'eg nehe. Aze ru'u uzapo putar ikatu 'ym ma'e amo Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer heruzar 'ym pà nehe. **23** Ko 'ar henataromo nehe, tuweharupi nehe, pezapo nezewe haw nehe. **24** Aze teko uzawy e Tupàn hape wà nehe, umur putar tapi'aka'yr awa wà nehe. Uzuka putar wà nehe. Ukaz paw putar nehe. Hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Umur putar arozràn imur pyr izupe nehe no. Umur putar win izupe nehe no. Tuwe uzuka amo àràpuhàrànete awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo wà nehe no. **25** Xaxeto umur putar a'e ma'e Tupàn pe Izaew paw wanekuzaromo a'e nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ma'e

imunàn kar pà izupe nehe. Umunàn putar Tupàn nehe. Ta'e uzapo e ikatu 'ym ma'e wà xe. Omono ma'e izupe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe wà no. Umur temi'u izupe wà no. **26** Izaew paw a'e wà, amo ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e a'e wà no, uzapo e ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà. A'e rupi umunàn putar wanuwi nehe.

27 Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e hehe ipurapo wer 'ym pà nehe, omono putar pitài àràpuhàrànete kuzà pitài kwarahy hereko har Tupàn pe nehe, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. **28** Xaxeto omono putar a'e ma'ea'yr ma'ea'yr hapy haw rehe hemiapo e kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer iapo arer wi nehe. **29** Wyzài ikatu 'ym ma'e iapo arer hehe ipurapo wer 'ym ma'e kwer weruzar putar ko ze'eg wà nehe, Izaew wà nehe, amo ywy rehe har peinuromo wiko ma'e wà nehe no.

30 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e hehe ipurapo wer pà nehe, Izaew nehe, aze ru'u amo ywy rehe arer nehe, wiko putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtyry'ymar romo nehe. Pezuka a'e teko nehe. **31** Ta'e weityk Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e xe. Nuweruzar kwaw hemiapo kar ta'e uputar nezewe haw a'e xe. A'e teko wiko putar uzezuka ma'e ài a'e nehe.

Awa nuzeruze'eg kwaw 'ar mytu'u haw rehe

32 Izaew ywyxiguhu rehe wiko we mehe wexak amo awa zepe'aw mytu'u haw 'ar mehe imono'og mehe wà. **33** Hexak arer weraha Moizez heko haw pe. Àràw a'e no, teko paw a'e wà no, wiko a'e pe wà no. **34** Na'e umuigo kar amo awa a'e awa rehe ume'egatu ma'e romo wà. Ta'e nukwaw kwaw a'e awa pe wemiapo ràm wà xe. **35** Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Pezuka 'aw awa nehe. Tuwe teko paw weraha katu pe iker haw wi izuka pà wà nehe, ita teta'u pupe iapiapi pà wà nehe.

36 Na'e teko weruzar Tupàn ze'eg Moizez pe imono pyrer wà. Weraha a'e awa katu pe

uker haw wi wà. Teko paw uzapizapi ita tetea'u pupe wà. Te umàno kury.

Imupuràgaw inemo iapo pyrer

37 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

38 — Èmume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Pemono imupuràgaw inemo iapo pyrer pezepykaw iapyr nehe. Imupuràgaw nànan pemono kyhàhàm huwyahy ma'e nehe no. 39 A'e imupuràgaw hexak mehe nehe, pema'enukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg nànan nehe. Peruzar putar a'e ze'eg nehe no. Napepytu'u kwaw hehe pezeruzar ire nehe. Napezapo kwaw penemimutar pepy'a pe har nehe, peneha pe har nehe. 40 A'e imupuràgaw pemuma'enukwaw kar putar heze'eg nànan nehe. Weruzar kar putar heze'eg paw peme nehe no. Nezewe mehe peiko putar teko ihewe imunyryk pyrer romo nehe. Napezemonokatu kwaw amo pe nehe. 41 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Apupyro Ezit ywy wi. Ta'e hereko wer pezar romo ihe xe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

Wikwahy Kora, Nàtà, Àmiràw wanehe we

16 1-2 Kora Izar ta'yr Erewi izuapyr Koat iànàm a'e, uzàmàtry'ym Moizez a'e. Uzemono'og na'iruz awa Humen izuapyr wanehe we a'e. Mokož wiko Eriaw ta'yr romo wà. Nàtà awa ipy her romo. Tywyr a'e, Àmiràw her romo a'e. Inugwer awa Om Peret ta'yr her romo a'e. Kora wenož amo 250 awa Izaew ikwaw katu pyr wà no. Teko wexaexak a'e awa uwihaw romo wà. 3 Uzemono'og Moizez pe Àràw pe uze'eg pà wà kury. — Uhyk kury. Teko paw wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo wà. Pitàitàigatu wiko Tupàn hemiruze'eg romo wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wainuinuromo a'e. Māràžawe tuwe peneko wer Tupàn hemiaihu wanuwihaw romo, i'i wanupe wà.

4 Waze'eg henu mehe Moizez uzemumew upenàràg rehe ywe hehe uwa imuhyk pà.

5 Na'e uze'eg Kora pe, hemiruze'eg nànan no. — Pyhewe izi'itahy Tupàn wexak kar putar wemiruze'eg purupe nehe. Wexak kar putar uma'ereko haw pe imunyryk kar pyrer nehe. Wexaexak putar amo nehe. A'e awa uhem putar ma'ea'yr hany haw pe nehe. 6-7 Pyhewe izi'itahy pe nehe, penemiruze'eg wà nehe no, pepyhyk putar yhyk zàwenugar hany haw nehe. Pemono putar tātàpyzgwer ipupe nehe no. Pemono putar yhyk zàwenugar ipupe nehe no. Na'e peraha putar ma'ea'yr hany haw pe nehe. A'e 'ar mehe xixak putar Tupàn hemixak kwer nehe. Pepytu'u peze'eg ire kury, Erewi izuapyapyr wà, i'i Moizez.

8 Moizez uze'eg Kora pe no. — Peinu katu ko ze'eg nehe, Erewi izuapyapyr wà. 9 Tupàn Izaew wazar pemonokatu amogwer teko wanuwi a'e. Ta'e peputar uzewake a'e xe. Uzapo kar uma'ereko haw tàpuzràn imonokatu pyrer pupe har peme. Pezeapo putar imuwete haw teko wanekuzaromo nehe. Aipo nuhyk kwaw nezewe haw peme. 10 Tupàn umur a'e ikatu ma'e peme a'e, amogwer Erewi izuapyapyr wanupe no. Nuhyk kwaw peme. Peneko wer xaxeto romo kury. 11 Àràw kutyr peze'egahy mehe peze'egahy peiko Tuweharupi Wiko Ma'e kutyr. Pezàmàtry'ym Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peiko.

12 Na'e Moizez wenož kar mokož Eriaw ta'yr wamuwà wà kury. Nàtà, Àmiràw waner wà. Nur kwaw wà. — Noroho kwaw nehe, i'i Moizez ze'eg herur arer wanupe wà. 13 Urepyro pe ywy ikatu ma'e wi ma'e imuezuz katu har wi ne, ko wyxygihu rehe urezuka pà ne. Aipo nuhyk kwaw newe. Erezapo a'e ma'e paw urewe. Nezewe rehe we nepurapo kar wer ma'e rehe urewe no. 14 Azeharomoete na'urererur kwaw pe ywy katu ma'e pe ma'e imuezuz katu har pe no. Neremur kwaw ywy ikatu ma'e urewe. Neremur kwaw uwà tyw ikatu ma'e urewe. Na'uremuigo kar kwaw pe a'e ma'e izar romo. Nezewe rehe we neremu'em wer urewe. Noroho kwaw nehe, i'i izupe wà.

15 Moizez wikwahy wanupe kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

Emuawyze kar zo 'aw awa wanemimur ràm nehe. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe. Nazo'ok kwaw ma'e wanuwi. Ni zumeta'i nazo'ok kwaw wanuwi.

16 A'e rupi Moizez uze'eg Kora pe. — Pyhewe ne nehe, 250 neremiruze'eg a'e wà nehe no, pezur tãpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe nehe. Àràw wiko putar a'e pe nehe no. 17 Pe pitàitàigatu pepyhyk putar yhyk zàwenugar hany haw nehe. Pemono putar yhyk zàwenugar ipupe nehe. Peraha putar ma'ea'yr hany haw pe nehe, i'i wanupe.

18 Nezewe mehe awa upyhyk yhyk zàwenugar pitàitàigatu wà. Umunyk tata hehe wà no. Paw rupi upyta tãpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw huwake Moizez rehe we Àràw rehe we wà. 19 Na'e Kora omono'og teko paw wà kury. Upyta Moizez henataromo Àràw henataromo tãpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw huwake wà. Na'arewahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny haw uzexak kar teko nànan kury. 20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe.

21 — Pehem 'aw teko wamyter wi nehe. Ta'e amumaw putar tàrityka'i ihe wà nehe kury.

22 Moizez a'e, Àràw a'e no, wapyk upenàràg rehe a'e wà kury. Umuhyk uwa ywy rehe uze'eg pà wà. — O, Tupàn, eremuigo kar teko paw ne wà. Aipo erekwahy putar teko nànan pitài awa hemiapo kwer rehe nehe.

23 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ze'eg izupe.

24 — Pehem peho Kora hàpuz wi nehe, Nàtà hàpuz wi nehe, Àmiràw hàpuz wi nehe no, ere teko wanupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

25 Na'e Moizez oho a'e wi teko wanuwihaw wanupi Nàtà huwake Àmiràw huwake kury. 26 Uze'eg teko wanupe. — Petyryk 'aw awa ikatu 'ym ma'e wanàpuz wi nehe. Pepokok zo wama'e rehe nehe. Aze pepokok hehe nehe, apumumaw putar wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ma'e hekuzaromo ihe nehe no.

27 Na'e teko utyryk wanàpuz wi wà: Kora hàpuz, Nàtà hàpuz, Àmiràw hàpuz. Nàtà a'e,

Àmiràw a'e no, uhem wàpuz wi teixe haw huwake upyta pà wà, wemireko wanehe we wà, wa'yr wanehe we wà no. 28 Na'e Moizez uze'eg teko wanupe. — Amume'u putar ko ma'e imuàgà'ymar her peme nehe kury. Naiko kwaw imuàgà'ymar romo. Azapo a'e ma'e paw ihe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ihewe a'e xe. 29 Aze a'e awa umàno amogwer wazàwe wà nehe, aze Tupàn nuzepyk kwaw wanehe nehe, a'e mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemur kar har romo heko 'ymaw nehe. 30 Aze uzapo amo ma'e temixak 'ym nehe, aze ywy uzepe'a 'aw teko imokon pà nehe, aze omokon wama'e paw nehe no, aze wikuwe umàno ma'e kwer wapyta haw pe oho mehe wà nehe, pekwaw putar 'aw awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heityk arer romo waneko haw nehe.

31 Uzeapo nezewe haw. Moizez ize'eg pawire na'arewahy ywy uzepe'a a'e teko wawype. 32 Omokon wà. Omokon waànàm wà no. Omokon Kora hemiruze'eg paw wà no. Omokon wama'e paw no. 33 Nezewe mehe wikuwe umàno ma'e kwer wapyta haw pe wezyw mehe wà. Wama'e paw no. Ywy upyk wà. Ukàzym wà. 34 Wanehapukaz haw henu mehe Izaew a'e pe wiko ma'e uzàn oho a'e wi uhapukaz pà wà. Ywy zanemukun putar a'e nehe no, i'i wà.

35 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar tata wanehe 50 awa yhyk zàwenugar hany har wazuka pà kury.

Yhyk hany har wà

36 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.

37 — Emume'u ko heze'eg Ereazar Àràw ta'yr pe nehe. — Epyhyk yhyk hany haw ma'e ukaz ma'e kwer inuromo har eho nehe. Emuhàmuhàz tãtãpyzgwer ipupe har multe nehe. Ta'e amonokatu yhyk hany haw hezeupe ihe xe. 38 Xaxeto omono ma'ea'yr hany haw rehe Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà, imonokatu pà Tupàn pe wà. A'e rupi epyhyk yhyk hany haw a'e awa wanemiapo kwer hekuzaromo izuka pyrer

wanuwi nehe. Enupànupà huwer zàwenugar romo iapo pà nehe. Ema'ema'e a'e huwer zàwenugar ma'ea'yr hany haw ipykaw romo iapo pà nehe. Nezewe haw upyta putar Izaew wanupe katu 'ygwer wi wamunyrk kar haw romo nehe, ere izupe nehe, i'i Tupàn izupe.

39 Na'e xaxeto Erezar upyhyk yhyk hany haw ita tàtà iapo pyrer awa izuka pyrer wanemirur kwer kury. Unupànupà huwer hagapaw romo iapo pà ma'ea'yr hany haw ipykaw romo. 40 Izaew wexak a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà. Ima'enukwaw hehe wà. Tuwe ni amo Àràw izuapyr nuwapy kwaw yhyk zàwenugar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo Korà zàwe izuapyr wazàwe wà nehe.

Àràw upyro teko wà

41 Nezewe rehe we iku'egwer pe Izaew paw uzypyrog uze'egahy pà Moizez kutyr Àràw kutyr wà kury. — Pezuka Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiai hu pe wà, i'i wanupe wà.

42 Paw rupi Moizez pe Àràw pe uze'eg pà wazemono'og ire uwak tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer kutyr wà kury. Wexak ywàkun ipykaw wà. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny katu haw uzexak kar kury. 43 Moizez a'e, Àràw a'e no, oho tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà kury. 44 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

45 Pehem peho 'aw teko wamyter wi nehe. Ta'e azuka putar tuwe tàrityka'i ihe wà nehe kury xe, i'i izupe. Na'e Moizez a'e, Àràw a'e no, wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà kury. 46 Uze'eg Moizez Àràw pe. — Epyhyk nema'e yhyk zàwenugar hany haw nehe. Emono amo tanimuk ma'ea'yr hany haw rehe har ipupe nehe. Eityk yhyk zàwenugar hehe nehe. Na'arewahy eho teko waneko haw pe nehe. Emono ma'e Tupàn pe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe nehe. Ezàn ty. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw uzexak kar kwez kury. Ma'eahy haw uzypyrog kwez teko wapyhyk pà kury, i'i izupe.

47 Na'e Àràw upyhyk yhyk zàwenugar hany haw Moizez ze'eg rupi kury. Uzàn teko wamyter pe. Wexak ma'eahy haw izypyrogaw. A'e mehe weityk yhyk zàwenugar tanimuk rehe ma'e imono pà Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo kury. 48 A'e rupi ma'eahy haw upytu'u teko wanuwi kury. Àràw upu'àm teko wikuwe ma'e wamyter pe, umàno ma'e kwer wamyter pe no. 49 A'e ma'eahy haw uzuka 14.700 teko wà. Heta we amo teko Kora rehe we umàno ma'e kwer wà no. 50 Ma'eahy haw ipaw ire Àràw uzewyr tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw pe. Moizez wiko a'e pe.

Àràw zewyràihàg

17¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Eze'eg Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — Tuwe Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw paw werur amo ywya pokokaw ihewe nehe, ere wanupe nehe. Nezewe mehe heta putar 12 ywya pokokaw wà nehe. Emuapyk tuwihaw waner a'e ywya wanehe pitàitàigatu ne wà nehe. 3 A'e re emuapyk Àràw her ywya Erewi izuapyapyr wama'e rehe nehe. Heta putar pitài ywya Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw wanupe pitàitàigatu wà nehe. 4 Apuàwàxi tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe heze'eg hyru henataromo tuweharupi ihe. Emono a'e ywya pokokaw a'e zanezèawàxi haw pe nehe. 5 A'e pe nehe, ywya pokokaw heremixak rà m ima'e ikyrhezuz putar a'e nehe. Nezewe mehe amupytu'u kar putar 'aw Izaew hekuty waze'egahy re ihe wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

6 Na'e Moizez uze'eg Izaew wanupe kury. Wanuwihaw umur ywya opokokaw izupe pitàitàigatu wà. Heta pitài ywya Izaew ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer nà nàn pitàitàigatu wà. Heta 12 wà. Àràw ima'e upyta amogwer wainuromo no. 7 Moizez omono ywya tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru henataromo wà.

⁸ Iku'egwer pe Moizez wixe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe ywyrà Àràw ipokokaw hexak pà. Erewi izuapyapyr wanekuzaromo har a'e. Ikyrhezuz a'e. Heta ikyrhezuz iputyr no, heta ma'e'yuwa amenua her ma'e iazuer hehe no. ⁹ Na'e Moizez weraha ywyrà pokokaw paw Tuweharupi Wiko Ma'e henatar wi wà. Weraha Izaew wanupe wà. Izaew wexak uzeapo ma'e kwer wà. Tuwihaw upyhyk ywyrà opokokaw pitàitàigatu wà.

¹⁰ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Emono wi ywyrà Àràw ipokokaw heze'eg hyru henataromo nehe. Upyta putar a'e pe Izaew hereruzar 'ymar wanemixak ràmmomo nehe. Nezewe mehe upytu'u putar hekutyre uze'eg ire wà nehe. Nezewe mehe nazuka kwaw ihe wà nehe, i'i Moizez pe.

¹¹ Moizez uzapo ma'e Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete a'e.

¹² Na'e teko Izaew uze'eg Moizez pe wà kury. — Zakàzym putar nehe. Zamàno putar nehe. Azeharomoete zamàno putar paw rupi nehe. ¹³ Tupàn Ze'eg Hyru huwaxe uhem ma'e umàno putar nehe. Azeharomoete zamàno putar paw rupi nehe, i'i izupe wà.

Xaxeto wamekuzar haw

18 ¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe. — Ne nehe, nera'yr wà nehe no, amogwer Erewi izuapyapyr wà nehe no, aze amo uzawy ma'ereko haw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe har iapo mehe nehe, azepek putar penehe nehe. Xo ne zo nehe, xo nera'yr zo wà nehe, pepuraraw putar ma'erahy nehe, aze amo xaxeto uzawy uma'ereko haw iapo mehe wà nehe. ² Erur amogwer Erewi izuapyapyr xe ne wà nehe. Ereiko izuapyr romo ne no. Nepytywà putar ma'ereko haw tàpuzràn pupe har iapo mehe wà nehe. Upytywà putar nera'yr wà nehe no. ³ Erezapo kar putar ma'e Erewi izuapyapyr wanupe nehe. Uzapo putar wà nehe. Uzapo putar ma'e tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe ma'ereko haw wà nehe no. Nuhem kwaw ma'e Tupàn pe imonokatu

pyrer henaw ikatu ma'e pupe har huwaxe wà nehe. Nuhem kwaw ma'ea'yr hany haw huwaxe wà nehe. Aze uzapo nezewe haw wà nehe, pemàno putar nehe. Umàno putar wà nehe no. ⁴ Erewi izuapyapyr uma'ereko putar nerehe we wà nehe. Uzapo putar ma'ereko haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har paw rupi wà nehe. Nezewe rehe we ni amo teko ikwaw pyr 'ym numa'ereko kwaw penehe we wà nehe. ⁵ Xo ne zo nehe, zo nera'yr zo a'e wà nehe, xo pe zo peiko putar Tupàn henaw ikatu ma'e rehe ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo nehe, ma'ea'yr hany haw rehe ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo nehe. Nezewe mehe naikwahy wi kwaw teko Izaew izuapyapyr wanupe ihe nehe. ⁶ Ame'e Izaew nànnàn ihe. Na'e aexaxak neànàm Erewi izuapyapyr ihe wà, pe xaxeto wanupe imono pyràmmomo ihe wà. Erewi izuapyapyr uzemonokatu ihewe wà, ma'ereko haw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe har iapo har romo wà. ⁷ Ne nehe, nera'yr wà nehe no, pezapo putar xaxeto wama'ereko haw nehe. Pezekaiw putar ma'ea'yr hany haw rehe har rehe nehe. Pezekaiw putar ma'e herenaw ikatuahy ma'e pupe har rehe nehe no. Peiko a'e ma'e rehe uzekaiw ma'e romo. Ta'e apumuigo kar xaxeto romo ihe xe. Nezewe rehe we wyzài xaxeto 'ym a'e nehe, aze uhem ma'e ihewe imonokatu pyrer huwaxe nehe, umàno putar nehe.

Xaxeto wanemi'u

⁸ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe. — Teko umur ikatu ma'e teteau ihewe wà. Ereapy amo ne wà. Amogwer nereapy kwaw ne wà. Amono putar ukaz 'ym ma'e kwer paw newe ihe wà nehe kury. Amono newe ihe wà, amono nezuapyapyr wanupe ihe wà no. Peiko putar wazar romo tuweharupi nehe. ⁹ Amo ihewe imur katu pyrer nereapy kwaw ne wà. Erepyhyk putar a'e ma'e ne wà nehe: arozràn imur pyrer, ma'e katu 'ygywer imunàn kar haw, ma'e teko ikatu ma'e romo wamuigo kar haw. Ne nehe, nera'yr wà nehe no, peiko putar ma'e

imonokatu pyrer ihewe herur pyràm paw wazar romo nehe. **10** Ere'u putar a'e ma'e wyy pehegwer imukatu pyrer rehe nehe. Xo awa zo upuner i'u haw rehe wà nehe. Uzeapo putar herenataromo ikatu ma'e romo newe nehe.

11 Izaew werur putar ikatu ma'e tetea'u ihewe wà nehe no. Ereiko putar wazar romo nehe no. Amono putar newe nehe, nera'yr wanupe nehe no, nerazyr wanupe nehe no, tuweharupi nehe. Neànàm herenataromo ikatu ma'e paw upuner putar a'e ma'e i'u haw rehe wà nehe. **12** Izaew werur uivy wi arozràn ipo'o pyr ipy ikatu wera'u ma'e ihewe wà. Amono a'e ma'e newe ihe: uri kawer ikatu wera'u ma'e, win ikatu wera'u ma'e, arozràn ikatu wera'u ma'e. **13** Teko werur putar uivy wi ipo'o pyrer ipy wà nehe. Ereiko putar a'e ma'e izar romo nehe. Neànàm herenataromo ikatu ma'e paw upuner putar a'e ma'e i'u haw rehe wà nehe.

14 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Wyzài ma'e Izaew wyy rehe har nehe, aze teko omonokatu hema'ereko haw pe wà nehe, ereiko putar a'e ma'e izar romo nehe.

15 Izaew wana'yr ipy paw wà nehe, waneimaw imemyr ipy paw wà nehe no, aze umur ihewe wà nehe, ereiko putar wazar romo nehe. Ta'yr ipy herenataromo ikatu 'ym ma'e wà, ma'ea'yr imemyr ipy herenataromo ikatu 'ym ma'e wà, uzewyr putar wà nehe. Wamur arer upyhyk wi putar wà nehe. **16** Teko umur putar wà'yr ipy hekuzar newe wà nehe, ta'yr pitài zahy hereko mehe wà nehe. Umur putar 57 kàrà m parat newe wà nehe. (Nezewe i'i tàmuzgwer uze'eg pape rehe imuapyk pà wà: pitài temetarer tàtà xikuru her ma'e a'e, nuzawy kwaw 20 temetarer tàtà zera her ma'e.) **17** Aze amo werur ma'ea'yr imemyr ipy ihewe nehe, nupuner kwaw wemimur kwer ime'eg kar haw rehe nehe: tapi'ak imemyr ipy, àràpuhàrà hawitu ma'e imemyr ipy, àràpuhàrànete imemyr ipy. Aiko izar romo. Tuwe xaxeto uzuka nehe. Emupiripirik huwykwer ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Eapy ikawer temi'u ihewe imur pyr romo nehe. Hyàkwegatu putar ihewe nehe.

18 Ereiko putar ho'o kwer izar romo nehe. Ereiko putar ipuxi'a kwer izar romo nehe, henugupy kwer awyze har izar romo nehe no.

19 Izaew umur putar ikatu ma'e ihewe tuweharupi wà nehe. Ne nehe, nera'yr wà nehe no, peiko putar a'e ma'e wazar romo tuweharupi nehe. Azapokatu ko heze'eg xa inuromo ihe kury, nerehe we, nera'yr wanehe we no. Nazuhaw pixik kwaw nehe. Pezuhaw pixik zo nehe no.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe. — Nerereko kwaw wyy amogwer Izaew wazàwe nehe. Nerereko kwaw tàpuz nehe. Izaew wainuinuromo aiko nema'e romo ihe. Aiko wyy zàwenugar romo newe. Aiko tàpuz tetea'u zàwenugar romo newe. Izaew upyhyk putar wyy wà nehe. Upyhyk putar tàpuz tetea'u wà nehe. Hepyhyk putar pe nema'e romo a'e ma'e hekuzaromo nehe.

Erewi wama'e wanemipyhyk

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Teko Izaew izuapyapyr umur putar pitài uma'e 10 uma'e wi imunyryk pyrer tuweharupi wà nehe. Erezekaiw putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe nehe. Amono putar a'e wanemimur kwer newe hehe nezekaiw haw hekuzaromo nehe. **22** Amogwer Izaew nuhem pixik kwaw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer huwake wà nehe. Ta'e uzapo mo ikatu 'ym ma'e nezewe wà xe. A'e mehe mo uzezuka mo wà. **23** Erewi izuapyapyr uzapo putar ma'ereko haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har wà nehe. Aze uzawy wà nehe, azepyk putar wanehe nehe. Ko heze'eg peruzar tuweharupi pepytu'u 'ym pà nehe. Erewi izuapyapyr nuwereko kwaw wyy Izaew wyy rehe wà nehe. **24** Ta'e amono Izaew ihewe wanemimur wanupe ihe xe. Izaew umur pitài uma'e 10 uma'e wi imunyryk pyrer ihewe wà, ikatu ma'e romo wà. Amono a'e ma'e peme ihe. Erewi izuapyapyr wiko putar izar romo wà nehe. A'e rupi amume'u ko ma'e peme. — Napereko kwaw wyy Izaew wyy rehe nehe, a'e peme.

Teko wenuhem pitài ma'e 10 ma'e**wanuwi wà, Erewi wanupe imono pà wà**

25 — Emume'u ko heze'eg Erewi izuapyapyr wanupe nehe, 26 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Aze Izaew omono'og 10 ma'e wà nehe, umur putar pitài ma'e ihewe wà nehe. Pepyhyk putar nehe. Peiko putar izar romo nehe. A'e mehe pemono putar pitài a'e ma'e 10 ma'e wi imunyryk pyrer Tupàn pe imono pyr ikatu ma'e romo nehe. 27 A'e penemimono nuzawy kwaw ma'e tymar hemipo'o kwer ipy Tupàn pe imono pyr nehe. Nuzawy kwaw win iapo pyrer ipy Tupàn pe imono pyr nehe no. 28 Tuweharupi Izaew umur putar pitài uma'e 10 uma'e wi imunyryk pyrer wà nehe. Pepyhyk putar a'e ma'e nehe. Pemunyryk putar pitài ma'e a'e 10 uma'e wi imunyryk pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatu ma'e romo nehe no. Pemono putar a'e ma'e xaxeto Àràw pe nehe. 29 Teko umur putar ma'e ihewe wà nehe. Pepyhyk putar wanemimur nehe. Pemur ikurer ikatu wera'u ma'e ihewe nehe. 30 Ikatu wera'u ma'e ihewe imur ire pepuner ikurer ipyhyk pà nehe. Ma'e tymar wiko nezewe a'e. Umur ma'e ihewe. A'e re upyhyk ikurer no. 31 Ne nehe, neànàm wà nehe no, pepuner putar ikurer i'u haw rehe wyzài ywy pehegwer rehe nehe. Ta'e pepyhyk a'e ma'e pema'ereko haw hekuzaromo xe. 32 Napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e i'u mehe nehe, aze a'e 'ym mehe we pemunyryk kar ipehegwer ikatu wera'u ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Pemuaiw zo Izaew wanemimur ikatu ma'e nehe. Pe'u zo ikurer nehe, ipehegwer ikatu wera'u ma'e ihewe imur 'ym mehe we nehe. Aze mo pezapo nezewe haw, pemuaiw mo Izaew wanemimur ikatu ma'e. Aze naperuzar kwaw ko ze'eg nehe, pemàno putar nehe.

'Y purumukatu haw

19¹ — Pemume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe.

— Perur tapi'ak kuzà ipiràg ma'e ikatu 'ymaw hereko 'ymar ko pe uma'ereko 'ym ma'e xe nehe. 3 Pemono xaxeto Erezazar pe nehe. Weraha putar katu pe teko waker haw wi nehe. Uzuka putar waker haw henataromo nehe. 4 Na'e Erezazar upyhyk putar huwykwer nehe. Umupiripirik putar 7 haw ukwà pupe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer kutyr nehe. 5 Na'e hehe we har wapy putar tapi'ak kuzà henataromo nehe. Ukaz putar ipehegwer nehe: ipirer, ho'o kwer, huwykwer, hie kwer. 6 Xaxeto upyhyk putar ywyràkàxigyw ipehegwer imonohok pyrer nehe. Upyhyk putar pitài ixop hàkàgwer nehe no. Upyhyk putar àràpuhàràn hawer imupiràg pyrer nehe no. Weityk putar a'e ma'e paw tata tapi'ak hany haw pupe nehe. 7 Na'e uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. A'e re upuner teko waker haw pupe wixe haw rehe nehe. Nezewe rehe we wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu putar henataromo nehe. 8 Tapi'ak hany har uhez putar uma'e wemimunehew nehe no. Uzahak putar nehe no. Nezewe rehe we wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu putar henataromo nehe. 9 Amo awa Tupàn henataromo ikatu ma'e omono'og putar tanimuk tapi'ak hany awer rehe har nehe. Weityk putar katu pe teko waker haw wi nehe, ywy pehegwer Tupàn henataromo ikatu ma'e rehe nehe. Teko Izaew uzekaiw katu hehe a'e pe wà nehe. 'Y purumukatu ma'e imuhyk mehe teko omono putar a'e tanimuk ipupe wà nehe. A'e tapi'ak izuka haw umunàn teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e. 10 Tanimuk imono'ogar uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Nezewe rehe we wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu putar henataromo nehe. Peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. Izaew weruzar putar wà nehe. Amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo har weruzar putar tuweharupi wà nehe no.

***Ze'eg umàno ma'e
kwer rehe ipokokaw rehe har***

11 Aze amo opokok umàno ma'e kwer rehe nehe, umumaw putar 7 'ar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. 12 Na'iruz haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe no, uzemukatu putar 'y purumukatu har pupe nehe. Ikatu putar Tupàn henataromo nehe. Aze nuzemukatu kar kwaw 3 haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe, nuiko kwaw Tupàn henataromo ikatu ma'e romo nehe. 13 Wyzài umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e nehe, aze nuzemukatu kwaw Tupàn henataromo nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe, ta'e nuzakook kwaw 'y purumukatu ma'e uzehe xe. Umuaiw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer a'e. A'e teko nuiko kwaw Izaew romo a'e nehe.

14 Aze amo umàno tàpuzràn pupe nehe, ipupe wixe ma'e wiko putar ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo nehe. Umumaw putar 7 'ar ikatu 'ym ma'e romo nehe. 15 Ywy'a ipyk 'ym pyr uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo henataromo nehe. 16 Aze amo opokok izuka pyrer rehe nehe, aze ru'u opokok umàno e ma'e kwer rehe nehe, aze ru'u opokok teko ikagwer rehe nehe, aze ru'u opokok hetekwer itym awer rehe nehe, umumaw putar 7 'ar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe.

17 Pemukatu putar a'e ikatu 'ym ma'e nezewe nehe: pepyhyk tanimuk tapi'ak ipiràg ma'e katu 'ygerw imunàn kar haw romo hapu pyrer nehe. Pemono ywy'a pupe nehe. Pezuhez 'y ikatu ma'e hehe nehe. 18 Aze umukatu putar umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e wà nehe, awa Tupàn henataromo ikatu ma'e upyhyk putar ixop hākàgwer nehe. Umua'kym putar hākàgwer a'e 'y pupe nehe. Umupiripirik putar a'e 'y tàpuzràn rehe nehe, ipupe har nà'nàn nehe no, teko ipupe har nà'nàn nehe no. Aze amo opokok teko ikagwer rehe nehe, aze ru'u itym awer rehe nehe, amo teko Tupàn henataromo ikatu ma'e umupiripirik putar a'e 'y imukatu pyrer a'e teko rehe nehe. 19 Na'iruz haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe no, Tupàn henataromo ikatu ma'e umupiripirik putar a'e 'y teko ikatu

'ym ma'e rehe nehe. 7 haw 'ar mehe a'e teko ikatu putar henataromo nehe. Uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. Kwarahy heixe mehe ikatu putar Tupàn henataromo nehe.

20 Aze amo na'ikatu kwaw Tupàn henataromo nehe, aze nuzemukatu kwaw nehe, wiko wiwi putar ikatu 'ym ma'e romo nehe, ta'e amo numupirik kwaw 'y purumukatu ma'e hehe a'e xe. A'e teko umuaiw tàpuzràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imonokatu pyrer a'e. A'e rupi a'e teko nuiko kwaw Izaew izuapyr romo nehe. 21 Peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. 'Y purumukatu ma'e imupiripirik uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Aze amo opokok a'e 'y rehe nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re ikatu putar nehe. 22 Aze amo teko Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e opokok amo ma'e rehe nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo henataromo nehe no. Aze amo opokok a'e teko rehe nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe no. Xo kwarahy heixe re ikatu putar nehe.

Mirià imàno haw

20 1 Zahy ipy rehe teko Izaew paw oho ywyxiguhu Zim her ma'e pe wà. Uzapo uker haw Kanez pe wà. Mirià umàno a'e pe. Utym hetekwer a'e pe wà. 2 Naheta kwaw 'y a'e pe. A'e rupi teko uzemono'og Moizez pe Àràw pe uze'eg ahyahy pà wà. 3 — Aze mo urumàno Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo amogwer Izaew urerapi har wainuinuromo, a'e mehe mo ikatu wera'u mo. 4 Uruiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihi romo ure. Māràzàwe tuwe urererur pe xe ko ywyxiguhu pe. Aipo urereimaw wainuinuromo uremàno àwàm rehe urererur pe. 5 Māràzàwe tuwe urererur pe Ezit wi ko ywy iaiw ma'e pe. Naheta kwaw arozràn xe. Naheta kwaw ma'ywa 'yw xe. Ni pi 'yw, ni uwà 'yw, ni homà 'yw naheta kwaw. Naheta kwaw 'y ureremi'u romo no.

6 Na'e Moizez uhem a'e wi Àràw rehe we teko wanuwi tàpuzràn Tupàn pe imonokatu

pyrer ukenaw pe wà kury. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny katu haw uzexak kar wanupe. **7** Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

8 — Epyhyk ywyrà heze'eg itapew rehe har hyru henataromo har nehe. A'e re emono'og teko Àràw rehe we ne wà nehe. Paw rupi wanenataromo eze'eg itahu pe nehe. A'e mehe 'y uhem putar izuwi nehe. Nezewe mehe penuhem putar 'y itahu wi nehe, teko wanupe imono pà nehe. Ui'u putar wà nehe. Waneimaw ui'u putar wà nehe no.

9 Na'e Moizez upyhyk ywyrà Tupàn henataromo har oho ize'eg rupi katete kury. **10** Moizez omono'og teko itahu henataromo Àràw rehe we wà kury. Uze'eg wanupe kury. — Pezeapyaka katu nehe, teko Tupàn heruzar 'ymar wà. Aipo urumuhem kar putar 'y 'àg itahu wi peme ure nehe, i'i wanupe. **11** Upir Moizez opo. Unupà itahu mokoz haw ywyrà pupe. Uhem 'y tetea'u izuwi uwyryk pà. Ui'u teko wà. Ui'u waneimaw wà no.

12 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe kury. — Napezeruzar katu kwaw herehe. A'e rupi napexak kar kwaw hepuner haw ikatuahy ma'e teko Izaew wanupe. A'e rupi naperaha kwaw heremiaihiu ywy heremimume'u kwer pe pe wà nehe, i'i wanupe.

13 A'e ma'e uzeapo Merima pe. Teko umume'uahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu 'ymaw a'e pe wà. Ikatu 'ymaw imume'uahy haw, i'i her zaneze'eg rupi. Tupàn uzapo ma'e a'e pe upuner haw ikatu ma'e hexak kar pà a'e pe no.

**Enom ywy rehe har wanuwihaw
numugwaw kar kwaw weko haw
myteromo wà**

14 Kanez tawhu pe waneikon wà kury. Moizez omono kar uze'eg heraha har Enom izuapyapyr wanuwihawete pe wà kury. — Ko ze'eg neànàm Izaew ta'yr izuapyapyr umur kar newe wà. Erekwaw urereko haw zawaiw katu ma'e no. **15** Erekwaw ureipy Ezit pe waho awer kwehe arer no.

Urumumaw kwarahy tetea'u a'e pe urereko pà. Ezit ywy rehe har werekoahy ureipy wà. Urerekoahy wà no. **16** A'e rupi urenoz urepytywà àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ure. Wenu ureze'eg a'e. A'e rupi umur kar weko haw pe har Ezit ywy wi urepyro kar pà izupe. Uruiko Kanez tawhu pe neiwyzaw huwake kury. **17** Tuwe uruahaw neywy nehe. Ure nehe, urereimaw wà nehe no, nuruhem kwaw urerape wi nehe. Nuruixe kwaw peko pe nehe. Nuruixe kwaw uwà tyw penemitygwer pe nehe. Nuru'u kwaw 'y neyzygwar pupe har nehe. Neywy rehe urereko mehe uruata putar pe uhu ma'e rupi nehe, i'i izupe wà.

18 Enom wanuwihawete uwazar Moizez ze'eg izupe. — Nan. Nuruahaw kar kwaw ureywy peme nehe. Aze pezeagaw nehe, uruata putar pekutyre nehe, peàmàtyry'ym pà nehe.

19 Na'e teko Izaew uze'eg wà kury. — Uruata putar oroho pe uhu ma'e rupi nehe. Aze amo u'u 'y nehe, aze amo ma'ea'yr u'u 'y nehe, urumekuzar putar nehe, i'i wà. Urepurahaw wer neywy rehe. Nuruputar kwaw amo ma'e, i'i wà.

20 Enom wanuwihawete uwazar waze'eg wanupe. — Nan. Napeahaw kwaw nehe, i'i wanupe. Na'e Enom izuapyapyr zauxiapekwer tetea'u uzàmàtyry'ym teko Izaew wà wà kury. **21** Nezewe mehe Enom nuwahaw kar kwaw uiwy Izaew wanupe wà. A'e rupi Izaew oho amo pe rupi wà.

Àràw màno haw

22 Teko Izaew paw uhem Kanez tawhu wi wà, ywytyr Or her ma'e pe oho pà wà.

23 Enom ywyzaw iwyr hin a'e ywytyr. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe kury.

24 — Àràw nuixe kwaw ywy Izaew wanupe heremimume'u kwer pe a'e nehe. Umàno putar nehe, ta'e 'y Merima wi imuhem kar mehe naperuzar kwaw heze'eg xe. **25** Erur Àràw nehe. Erur ta'yr Erezar nehe no. Emuzeupir kar Or ywytyr rehe ne wà nehe. **26** A'e re enuhem Àràw ikamir puku izuwi

nehe. Emunehew kar Erezar pe nehe. Àràw umàno putar a'e pe nehe.

27 Uzapo Moizez a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete a'e. Uzeupir Or wytyr rehe teko paw wanenataromo wà. **28** Wenuhem Moizez kamir puku xaxeto romo heko haw hexak kar haw Àràw wi kury. Umunehew kar Erezar pe. Umàno Àràw wytyr apyr kury. A'e re Moizez wezyw Erezar rupi. **29** Àràw imàno awer ikwaw mehe teko umumaw **30** 'ar uzai'o pà hehe wà.

Araz heitykaw

21 ¹Araz a'e, Kànàà wanuwihawete Kànàà wyy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr wiko ma'e ukwaw Izaew wanur haw a'e. — Ur waiko pe Atari her ma'e rupi wà, i'i wà. A'e rupi uzàmàtyry'ym Izaew oho wà kury. Weraha amo teko wemipyhyk kwer uzeupi romo wà. **2** Na'e teko Izaew umume'u ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — Aze ereityk kar 'aw teko urewe ne wà nehe, urumumaw putar waneko haw tawhu paw rupi nehe, i'i izupe wà.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu Izaew waneminoz. Upytywà Izaew Kànàà waneityk pà wà. Nezewe mehe Izaew umumaw wà. Umumaw waneko haw tawhu wà no. — Orima, i'i a'e wyy pe wà. — Ma'e imumaw paw, i'i her zaneze'eg rupi.

Moz morog iapo pyrer

4 Na'e Izaew uhem oho Or wytyr wi wà kury, Yryhupiràg piarupi wà kury. Nezewe umàmàn Enom wyy iwyr hehe wata 'ym pà wà. Wata mehe teko upytu'u ma'e hàrogatu re wà. **5** Uzypyrog Tupàn ikutyry Moizez ikutyry uze'eg pà wà. — Màràzàwe tuwe Tupàn zanepyro kar Moizez pe Ezit wyy wi a'e. Aipo zanemumàno kar putar wyyxiguhu rehe nehe. Naheta kwaw temi'u xe. Ni 'y naheta kwaw. Zaneremi'u xe har na'ikatu kwaw. Urekene'o kury.

6 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar mozaiw wanupe wà kury. Uhàuhàz teko wamytepe wà. Uxi'u Izaew

tetea'u wazuka pà wà. **7** Na'e teko uze'eg oho Moizez pe wà kury. — Ikatu 'ym ma'e uruzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ure. Ta'e uruze'eg zemueatehy hehe ure xe. Uruze'eg zemueatehy nerehe ure no. Emuhem kar 'agwer mozaiw teko wamyter wi Tupàn pe ne wà nehe, i'i izupe wà. Na'e Moizez uze'eg Tuweharupi Wiko Ma'e pe teko wanehe kury. **8** Uze'eg Tupàn Moizez pe. — Emupyran itazu mozaiw hagapaw romo iapo pà nehe. Emupu'am hagapaw wyyra rehe. Tuwe mozaiw hemixi'u kwer ume'e hehe wà nehe. Nezewe mehe ikatu putar wà nehe.

9 Na'e umupyran Moizez itazu morog mozaiw hagapaw romo iapo pà. Omomog wyyra imupu'am pyrer rehe. Aze mozaiw uxi'u amo, a'e teko ume'e a'e mozaiw hagapaw rehe wà. Ikatu nezewe mehe wà.

Izaew oho Moaw waiwy rehe wà

10 Na'e Izaew uhem a'e wi wà. Uzapo uker haw Omot pe wà. **11** Na'e oho Omot wi tawhu kwer Amari her ma'e pe wyyxiguhu rehe Moaw waiwy ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr wà kury. **12** A'e re uhem a'e wi uker haw iapo pà Zerez wyyàpyznaw rehe wà. **13** A'e wi oho uker haw iapo pà Aronon yrykawhu izywyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr wyyxiguhu Amohe waiwy pe uhem ma'e rehe wà. (Aronon yrykawhu uzeapo wyyzaw Moaw waiwy Amohe waiwy myter pe har romo.) **14** A'e rupi nezewe uze'eg pape Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuruàmàtyry'ym awer her ma'e a'e: Waew tawhu Xupa wyy rehe har, wyyàpyznaw a'e pe har wà no, yrykawhu Aronon, **15** wezyw haw a'e wyyàpyznaw wanuwi har Ar tawhu pe oho ma'e wà, Moaw waiwyzaw kutyr oho ma'e. **16** A'e wi oho Meer pe wà. 'Yzygwar, i'i her zaneze'eg rupi. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe a'e pe. — Emono'og teko ne wà nehe. Amono putar 'y teko nànan ihe nehe, i'i izupe.

17 Na'e teko Izaew umuzàg ko zegar haw wà.

— O 'zyzgar, emuhem kar 'y nezewi nehe.

A'e mehe urumume'u putar nekatu haw zegar haw imuzàg pà nehe.

- 18** 'Àg 'zyzgar tuwihaw uhàwykàz wà. Teko wanuwihaw uwàpytymawok wà, uywyrà tuwihaw romo hexak kar haw pupe wà, Wyrà purunupà haw pupe wà. Wyxiguhu wi oho Matana pe wà, i'i wà.

19 Matana wi oho Nariew pe wà. Nariew wi oho Mamot pe wà. **20** Mamot wi oho wwyàpyznaw Moaw waiwy rehe har pe Piziga wwytyr iwy pe wà. Teko upuner wwyxiguhu hexakaw rehe a'e wi wà.

Izaew weityk Xeom wà, Og wà no

21 Na'e teko Izaew izuapyapyr omono kar uze'eg heraha har Xeom Amohe wanuwihawete pe wà kury.

22 — Tuwe uruahaw neywy nehe. Nuruixe kwaw peko pe nehe. Nuruixe kwaw uwà tyw penemitygwer pe nehe. Nuru'u kwaw 'y neyzygwar pupe har nehe. Tuwe uruahaw neywy nehe. Ure nehe, urereimaw wà nehe no, nuruhem kwaw pe wi nehe. Neywy rehe urereko mehe uruata putar pe uhu ma'e rupi nehe. Te uruhem oroho peywy wi nehe, i'i izupe wà. **23** Nezewe rehe we Xeom nuwahaw kar kwaw uiwy Izaew wanupe. Nan. Omono'og wemiruze'eg paw rupi wà, teko Izaew wakutyr wwyxiguhu rehe waneraha pà wà. Xeom oho Zaxa pe Izaew waàmàtry'yim pà. **24** Izaew uzuka Amohe tetea'u utakihe pupe wà. Upyhyk waiwy wanuwì wà. Ywy ipyhyk pyrer uzyppyrog Aronon rrykawhu pe. Oho rrykawhu Zamok pe. Zamok upyta Amon waiwyzaw pe. Heta pàrirogawtàtà a'e pe. **25** Nezewe Izaew upyhyk a'e tawhu Amohe waiwy rehe har paw rupi wà. Upyta wapupe wiko pà wà, Ezemon tawhu pupe wà, taw a'e tawhu izywy har wapupe wà no. **26** Xeom Amohe ywy rehe har wanuwihawete a'e, wiko Ezemon tawhu pe a'e. A'e 'ym mehe uzàmàtry'yim Moaw wanuwihawete a'e

tawhu pe har wazar a'e. Upyhyk iziwy paw wanuwì wà. A'e ywy oho Aronon rrykawhu pe. **27** A'e rupi ze'eg puràg iapo har uze'eg nezewe hehe wà.

Pezur Ezemon pe nehe, tawhu tuwihawete Xeom heko haw pe nehe.

Uzapo wi putar wà nehe.

Uzapokatu wi putar wà nehe.

- 28** Uhem tata Ezemon wi.

Uhem heny kwer tawhu tuwihawete Xeom heko haw wi.

Zauxiapekwer tetea'u uzemono'og ma'e wà, nuzawy kwaw tatahu wà.

Umumaw Ar tawhu Moaw ywy rehe har wà.

U'u wwytyr Aronon rrykawhu ywate har izywy har wà.

- 29** Pezemunikahy nehe,

Moaw ywy rehe har wà.

Tupàn ua'u Kemoz imuwete har wà.

Pekàzym putar nehe.

Tupàn ua'u pezar umuzàn kar zauxiapekwer pemyrpar wà.

Omono kar penazyr peàmàtry'yimar wanupe wà no, umuigo kar Xeom Amohe wanuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo wà.

- 30** Ezemon ipuner haw upaw kwez kury.

Ezemon wi Nimon pe ma'e paw uzeapo imumaw pyrer romo a'e wà. Weityk Nopa tawhu wà.

Tata uhem Menema tawhu pe no, i'i wà.

31 Nezewe mehe Izaew upyta Amohe ywy rehe wiko pà wà kury. **32** Na'e Moizez omono kar teko Zazer tawhu pe wà. — Peme'egatu hehe nehe, i'i wanupe. A'e re Izaew upyhyk taw Zazer tawhu izywy har wà. Umuhem kar Amohe ywy rehe har a'e pe wiko ma'e paw rupi wà.

33 Na'e Izaew uzewyr Màmà piarupi uzeupir pà wà. Og Màmà wanuwihawete uhem waàmàtry'yim pà Enerez tawhu pe. **34** Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Ekyze zo izuwi nehe. Ta'e amur putar wanuwihawete nepo pe ihe nehe xe. Amur putar hemiaiuhu newe wà nehe no. Amur putar iziwy newe nehe no. Nema'enukwaw Xeom Amohe wanuwihawete Ezemon pe har pe neremiapo kwer. Ezapo nezewegatete haw Og pe nehe no.

35 A'e rupi Izaew uzuka Og wà. Uzuka ta'yr wà no. Uzuka hemiaiuhu paw wà no. Ni pitài nuhem kwaw wà. Upyhyk waiwy wanuwi wà.

Marak omono kar uze'eg Mârààw pe

22 ¹Izaew uhem oho a'e wà. Uzapo uker haw ywytyr heta 'ymaw Moaw ywy rehe har rehe Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr Zeriko tawhu henataromo wà.

2 Amo umume'u Izaew wanemiapo kwer oho Marak Zipor ta'yr Moaw wanuwihawete pe wà. — Umumaw Amohe wà, i'i izupe wà.

3 Ukyze Izaew wanuwi, ta'e heta tetea'u wà xe. Azeharomoete Moaw izuapyapyr ukyzeahy Izaew wanuwi wà. **4** Moaw uze'eg Minià wanuwihawete wanupe wà. — A'e teko u'u putar zaneywyr har paw rupi wà nehe. Nuzawy kwaw tapi'ak ka'api'i paw i'u har wà nehe, i'i wà. **5** Na'e tuwihawete Marak wenez kar Mârààw Meor ta'yr imuwà kury. Mârààw wiko Petor tawhu Ewparat yrykawhu huwake har Amaw ywy rehe har pe a'e. Ize'eg heraha har umume'u ko ze'eg izupe wà. — Amo teko uhua'u ma'e uhem Ezit ywy wi paw rupi wà. Uhàuhàz ko ywy nànan wà kury. Ur heruwake wiko pà wà kury. **6** Aenez ko ma'e newe. — Ezur xe 'aw teko wanehe ze'egaiw imono pà nehe. Ta'e upuner wera'u ihewi wà xe. Aze ru'u nezewe mehe apuner putar wanetykaw rehe xe wi wamuhem kar haw rehe nehe. Akwaw ko ma'e ihe. Aze eremono ze'egatu amo rehe, ikatu ma'e uzeapo a'e teko pe. Aze eremono ze'egaiw amo rehe, ikatu 'ym ma'e uzeapo a'e teko pe, i'i izupe wà.

7 Na'e Moaw wanuwihawete oho Minià wanuwihawete wanupi izupe uze'eg pà wà kury. Weraha temetarer uzeupi ze'egaiw

hekuzaromo wà nehe. Uhem Mârààw heko haw pe wà. Umume'u Marak ze'eg izupe wà. **8** Mârààw uwazar waze'eg wanupe nezewe. — Peker xe pitài haw nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar ma'e ihe nehe. Pyhewe amume'u putar a'e ma'e peme nehe, i'i wanupe. Moaw wanuwihawete upyta Mârààw ipyr wà. **9** Tupàn ur izupe uze'eg pà. Upuranu hehe. — Amo awa wiko nepyr wà. Mo romo aipo wiko wà, i'i izupe.

10 Uwazar Mârààw Tupàn iz'e'eg izupe. — Marak Moaw wanuwihawete umur kar uze'eg ihewe. **11** — Amo teko tetea'u uhem Ezit ywy wi paw rupi wà. Uhàuhàz ko ywy nànan wà kury. Marak uputar na'arewahy heho àwàm a'e. — Emono ze'egaiw 'aw teko wanehe nehe, i'i iko ihewe. Aze ru'u nezewe mehe upuner wanetykaw rehe nehe, wamuhem kar haw rehe nehe.

12 Tupàn uze'eg Mârààw pe. — Eho zo wanupi nehe. Emono zo ze'egaiw Izaew wanehe nehe. Ta'e ihe amono heze'egatu a'e teko wanehe ihe xe.

13 Ku'em mehe Mârààw upu'àm tuwihaw Marak hemimur kwer wanupe uze'eg pà kury. — Pezewyr peywy pe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nahemono kar kwaw penupi a'e, i'i wanupe.

14 Na'e uzewyr oho wà. Uze'eg oho Marak pe wà. — Mârààw natur wer kwaw urerupi a'e, i'i izupe wà.

15 Na'e Marak omono kar amo tuwihaw izupe wà kury. Heta wera'u tuwihaw izypy mehe arer wanuwi wà. Upuner wera'u wanuwi wà no. **16** Uze'eg oho Mârààw pe wà. — Ihe Marak Zipor ta'yr ainoz xe nezur àwàm newe kury. **17** Amono putar temetarer tetea'u newe hekuzaromo nehe. Wyzài neremimutar amono putar newe nehe. Ezur 'aw teko wanehe ze'egaiw imono pà nehe, i'i izupe wà, Marak iz'e'eg imume'u pà wà.

18 Uwazar Mârààw waze'eg wanupe. — Aze mo Marak umur or wàpuzuhu pe har paw rupi, aze mo umur parat wàpuzuhu pe har paw rupi, napuner iwer mo ma'e iapo haw rehe. Ni uhua'u ma'e ni pixika'i ma'e iapo haw rehe napuner iwer mo, aze mo Tuweharupi

Wiko Ma'e hezar nuzapo kar iwer mo a'e ma'e ihewe. **19** Aenoz pitài ma'e peme kury. Peker xe hepyr nehe. Nezewe mehe akwaw putar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ihe nehe, aze umume'u ma'e ihewe nehe, i'i wanupe.

20 Pyhaw Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar Mâràaw pe uze'eg pà. — 'Aw awa ur nerenoz pà wà. A'e rupi ezemuàgà'ym wanupi neho àwàm rehe nehe. Nezewe rehe we xo heremiapo kar ezapo nehe. **21** A'e rupi iku'egwer pe Mâràaw uzemuàgà'ym kury. Omono izuru pe har weimaw zumeta'i kuzà rehe. Oho Moaw wanuwihaw wanupi.

**Mâràaw, zumeta'i,
Tupàn heko haw pe har**

22 Tupàn wikwahy a'e, ta'e Mâràaw oho a'e xe. Oho weimaw zumeta'i kuzà ikupe pe. Mokok izupe uma'ereko ma'e oho hupi wà no. Na'arewahy Tupàn heko haw pe har upu'àm henataromo pe rupi iho re imupytu'u kar pà. **23** Zumeta'i wexak Tupàn heko haw pe har pe rupi. Wereko takihepuku opo pe. Hexak mehe zumeta'i uhem oho pe wi kaiwer kutyr. Na'e Mâràaw upetek zumeta'i heraha wi pà pe pe. **24** Na'e Tupàn heko haw pe har upyta pe pixika'i haw pe kury, mokok uwà tyw wamyter pe. Heta pàrirogawtàta ita iapo pyrer mokok ipehegwer wanehe. **25** Zumeta'i Tupàn heko haw pe har hexak mehe zezekok pàrirogawtàta rehe Mâràaw ipy imuzarahy pà hehe. A'e rupi Mâràaw upetek wi zumeta'i. **26** Na'e Tupàn heko haw pe har oho wanenataromo kury. Upyta pe pixika'i wera'u haw pe kury. Zumeta'i nupuner kwaw ni awyze har rupi ni ahurehe har rupi oho haw rehe. **27** Zumeta'i wexak Tupàn heko haw pe har. A'e rupi uzeàpàrirog wyy rehe. Mâràaw wikwahy tuwe kury. A'e rupi unupà zumeta'i wyyra pupe kury. **28** Na'e Tuweharupi Wiko Ma'e umuze'eg kar zumeta'i kury. Uze'eg Mâràaw pe. — Ma'e azapo newe ihe. Mâràaw tuwe hepetek pe na'iruz haw, i'i izupe.

29 Uwazar Mâràaw izupe. — Urupetek ihe, ta'e nahereko katu kwaw pe ne xe. Aze

mo heta takihepuku hepo pe, uruzuka mo na'arewahy, i'i izupe.

30 Na'e zumeta'i uze'eg wi Mâràaw pe kury. — Aipo naiko kwaw nereimaw romo. Aipo nerezeupir kwaw hekupe pe tuweharupi. Aipo azapo agwer ma'e newe tuweharupi, i'i izupe. — Nan, i'i Mâràaw izupe.

31 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar weko haw pe har Mâràaw pe kury. Upyta pe rupi. Wereko takihepuku opo pe. Mâràaw wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà wyy rehe. **32** Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw pe har uze'eg kury. — Mâràaw tuwe erepetek zumeta'i na'iruz haw. Ihe azur neàmàtry'ymar ài nemuzewyr kar pà ihe. Ta'e na'ikatu kwaw ko neata haw ihewe xe. **33** Nereimaw zumeta'i kuzà herexak a'e, ihewi utyryk pà na'iruz haw a'e. Aze mo nuzapo iwer nezewe haw, uruzuka mo ihe. Nazuka iwer mo nereimaw ihe, i'i izupe.

34 Na'e Mâràaw uze'eg Tupàn heko haw pe har pe kury. — Azapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. Nakwaw kwaw pe rupi nereko haw hemupytu'u kar har romo. Aze hemuzewyr kar kutàri nehe, azewyr putar hereko haw pe nehe.

35 Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg izupe. — Eho 'aw awa wanupi nehe. Xo heze'eg emume'u nehe, i'i izupe. Nezewe mehe Mâràaw oho tuwihaw Marak hemimur karer wanupi.

Marak umuawyze Mâràaw

36 — Mâràaw uhem iko kury, i'i amo Marak pe. A'e rupi oho huwàxi pà tawhu Aronon yrykaw izywyw har Moaw wyy izywyw har Ar her ma'e pe kury. **37** Upuranu Marak hehe. — Mâràaw tuwe nanezur wer kwaw pitài haw mehe nerenoz kar mehe. — Numur kwaw temetarer tetea'u ihewe nehe, aipo ere nezeupe herehe ne, i'i izupe.

38 Mâràaw uwazar ize'eg izupe. — Aiko xe nepyr kury. Napuner kwaw heze'eg imume'u haw rehe nehe. Xo Tupàn ze'eg imume'u haw rehe apuner putar nehe, i'i izupe.

39 Na'e Mâràaw oho Marak rupi Uzot tawhu pe kury. **40** Marak uzuka tapi'ak wà.

Uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wà no. Omono wano'o kwer ipehegwer Mārààw pe tuwihaw hehe we har wanupe no.

Mārààw ze'eg awer pitài haw

41 Iku'egwer pe ku'em mehe Marak weraha Mārààw Mamot-Ma'aw pe. Mārààw upuner amo teko Izaew wanexakaw rehe a'e wi.

23 1 Na'e Mārààw uze'eg Marak pe. — Ezapo 7 ma'ea'yr hany haw nehe. Emuàgà'ym 7 tapi'aka'yr awa ne wà nehe. Emuàgà'ym 7 àràpuhàràn hawitu ma'e awa ne wà nehe no.

2 Marak weruzar Mārààw ze'eg. Na'e uzuka pitài tapi'ak pitài àràpuhàràn rehe we ma'ea'yr hany haw wanehe pitàitàigatu wà. 3 Na'e Mārààw uze'eg Marak pe. — Epyta neremimono kwer hany pyrer huwake nehe. Aha putar newi nehe. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur heàwàxi pà nehe. Aze uzapo kar ma'e ihewe nehe, amume'u putar a'e ma'e paw newe nehe, i'i izupe. Na'e Mārààw uzeupir a'e zutyka'i amo wywytyr apyr. 4 Tupàn uwàxi Mārààw wà a'e pe. Mārààw uze'eg izupe. — Azapo 7 ma'ea'yr hany haw ihe wà. Azuka pitài tapi'ak pitài àràpuhàràn rehe we ma'ea'yr hany haw nànnàn ihe wà, i'i izupe.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Mārààw pe, hemimume'u ràm imume'u pà izupe. — Ezewyr ko heze'eg imume'u pà Marak pe kury, i'i izupe. 6 Na'e Mārààw uzewyr Marak pe kury. Marak wiko wemimono kwer hany pyrer huwake a'e rihi. Moaw wanuwihaw wiko hehe we a'e wà no.

7 Na'e Mārààw umume'u ko ze'eg puràg uzeapo ma'e ràm imume'u haw a'e kury.

— Marak Moaw wanuwihawete hemur kar Xir wyy wi a'e.

Omono kar amo awa wywytyruhu kwarahy ihemaw kutyr har pe hepiaromo a'e wà.

— Ezur nehe, i'i ihewe.

— Emono ze'egaiw teko Izaew wanehe ihewe nehe, i'i ihewe.

— Azeharomoete, emono ze'egaiw

Izaew izuapyapyr wanehe nehe, i'i ihewe.

8 A'e teko uzuka putar Moaw a'e wà nehe.

Napuner kwaw ze'egaiw imono hap rehe wanehe nehe.

Tupàn numume'u kwaw Izaew wanehe uze'eg aiw wà wà a'e.

A'e rupi namume'u kwaw wanehe izepyk àwàm ihe nehe.

9 Itahu apyr hereko mehe, wywytyruhu apyr hereko mehe aexak teko Izaew izuapyapyr ihe wà. Wiko a'e zutyka'i wà.

— Nazaiko kwaw amogwer teko wazàwe, i'i uzeupeupe wà.

10 Zako izuapyapyr nuzawy kwaw wyy ku'i kwer wà. Heta tetea'u wà.

Ni amo nupuner kwaw wapapar haw rehe wà.

Aze mo aiko Tupàn hemiaiuhu romo a'e teko wainuinuromo hemàno mehe,

A'e mehe mo ikatu mo ihewe.

Hereko katu wer teko imunar 'ym ma'e wazàwe ihe, i'i Mārààw.

11 Na'e Marak uze'eg Mārààw pe kury. — Ma'e erezapo kwez ihewe kury. Amono kar amo nepiaromo. — Emono ze'egaiw heàmàtyry'ymar wanehe nehe, a'e newe. Nezewe rehe we eremono ze'egatu wanehe, i'i izupe.

12 Uwazar ize'eg izupe.

— Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ma'e ihewe, xo a'e ma'e zo imume'u haw rehe apuner ihe, i'i.

Mārààw ize'eg awer mokoz haw

13 Na'e Marak uze'eg Mārààw pe.

— Ezur herupi amo wyy pehegwer pe nehe. A'e pe erepuner putar amogwemogwer Izaew wanexakaw rehe nehe. A'e pe nereko mehe emono ze'egaiw a'e teko wanehe nehe, aze ikatu newe nehe, i'i izupe.

14 Marak weraha Màràaw kaiwer Zopi her ma'e Piziga wytyr apyr har pe. Uzapo 7 ma'ea'yr hany haw a'e pe wà. Ma'ea'yr hany haw nànan uzuka pitài tapi'aka'yr awa pitàitàigatu wà. Uzuka pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitàitàigatu wà no.

15 Na'e Màràaw uze'eg Marak pe.

— Epyta xe neremimono kwer hany pyrer huwake nehe. Aha putar newi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e huwàxi pà nehe, i'i izupe.

16 Tuweharupi Wiko Ma'e uwàxi Màràaw wà a'e pe. Umume'u hemimume'u ràm izupe. — Ezewyr Marak pe heze'eg imume'u pà izupe kury, i'i izupe. 17 A'e rupi Màràaw uzewyr Marak huwàxi pà. Wiko wemimono kwer hany pyrer huwake rihi. Moaw wanuwihaw wiko hehe we wà no. — Ma'e Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u newe, i'i Marak izupe. 18 Uwazar Màràaw Marak ize'eg izupe ko ze'eg puràg imume'u pà.

— Ezur nehe, Marak Zipor ta'yr.
Einu katu heremimume'u ràm nehe.

19 Tupàn nahemu'em kwaw teko wazàwe a'e.
Nuiko kwaw teko romo.
Nuzewyr kwaw uze'eg awer wi.
Aze Tupàn umume'u wemiapo ràm, aipo nuzapo kwaw.
— Azapo putar ihe nehe, i'i.
Uzapo tuwe a'e.

20 — Emono ze'egatu Izaew wanehe nehe, i'i ihewe.
Omono ze'egatu wanehe.

Napuner kwaw ze'egaiw wanehe imono haw rehe kury.

21 Aexak Izaew waneko àwàm ihe.
Naheta kwaw iaiw haw wanupe nehe. Naheta kwaw ma'erahy wanupe nehe.
Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, wazar a'e, wiko wanehe we a'e.
Teko uhapukaz wà.
— Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zaneruwihawete romo a'e, i'i wà.

22 Tupàn upyro Izaew a'e wà,
Ezit ywy wi a'e wà.

Ikàg tapi'ak awa hehaite ma'e ài.

23 Ni amo nupuner kwaw ze'egaiw imono haw rehe wanehe paze ma'e ài wà nehe. Nupuner kwaw uzeapo ma'e ràm imume'u mua'u haw rehe ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wanupe wà.

Teko paw uze'eg putar nezewe a'e teko wanehe wà nehe.

— Pexak Tupàn hemiapo kwer nehe, i'i putar wà nehe.

24 Izaew upu'àm zàwàruhu iriàw kuzà ài wà.

Ikàg zàwàruhu iriàw awa ài wà.

Wemiar i'u re zo upytu'u putar nehe.

Wemipyhyk wanuwykwer i'u re zo upytu'u putar nehe, i'i wà.

25 Na'e Marak uze'eg Màràaw pe.

— Aze nerepuner kwaw ze'egaiw imono haw rehe Izaew wanehe nehe, emono zo ze'egatu wanehe nehe, i'i izupe. 26 Màràaw uwazar ize'eg izupe. — Ko ma'e amume'u kwez newe: xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar iapo haw rehe zo apuner ihe, i'i izupe.

Màràaw ze'egatu haw na'iruz haw

27 Na'e Marak uze'eg Màràaw pe.

— Ezur herupi nehe. Ureraha putar amo ywy pehegwer pe nehe. Aze ru'u Tupàn omono kar ze'egaiw Izaew wanehe newe a'e pe nehe, i'i izupe.

28 Na'e Marak weraha Màràaw Peor wytyr apyr ipehegwer wyxiguhu kutyr ume'e ma'e rehe. 29 Uze'eg Màràaw Marak pe.

— Ezapo 7 ma'ea'yr hany haw nehe. Emuàgà'ym 7 tapi'aka'yr awa ne wà nehe. Emuàgà'ym 7 àràpuhàràn hawitu ma'e awa ne wà nehe no.

30 Marak werazar Màràaw ze'eg. Na'e uzuka pitài tapi'ak pitài àràpuhàràn rehe we ma'ea'yr hany haw nànan pitàitàigatu wà.

24 ¹Màràaw wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar kury. Iporomono kar wer ze'egatu Izaew wanehe Màràaw pe a'e. A'e rupi Màràaw nupuranu kwaw Tupàn rehe kury. — Ma'e ereputar, ni'i kwaw izupe. Nan. Uwak wyxigihu kutyr. ²Wexak teko Izaew a'e pe wà. Izaew ta'yr wazuapyapyr uzemono'og zezezehe uker haw iapo pà pitàitàigatu a'e pe wà. Tupàn Hekwe umuze'eg kar Màràaw kury. ³A'e rupi umume'u ko ze'eg puràg uzeapo ma'e ràm imume'u haw.

Na'aw Màràaw Meor ta'yr ze'eg xe.
'Aw awa upuner ma'e hexak
katu haw rehe.

Na'aw ize'eg xe.

⁴Upuner Tupàn ze'eg henu
katu haw rehe no.

A'ar ihe. Herehazawok.
Aexak Tupàn upuner ma'e ihe.

⁵Ipuràg eteahy teko Izaew
izuapyapyr waker haw.
Ipuràg eteahy wanàpuzràn wà.

⁶Nuzawy kwaw inàzàràn 'yw
tetea'u uzehyrohrogatu ma'e.

Nuzawy kwaw ma'etyyaw
rykawhu izywyr har.

Nuzawy kwaw aroe 'yw
Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hemitygwer.

Nuzawy kwaw wywyràkàxigyw 'y
huwake har.

⁷Heta tetea'u putar 'y Izaew
wanupe nehe.

Ui'u putar wà nehe.

Omono putar 'y wemitygwer
rehe nehe no.

Wanuwihawete upuner wera'u
putar Akak wi nehe.

Teko paw ukwaw putar hemiaiuh
wakàgaw wà nehe.

⁸Tupàn upyro Izaew

Ezit ywy wi wà.

Uzàmàtry'ym wàmàtry'ymar
tapi'ak awa hehaite ma'e ài.

Izaew u'u putar wàmàtry'ymar wà.

Uzuhaw zauxiapekwer wàkàgwer wà.
Uzuka u'yw pupe wazywà pà wà.

⁹Izaew nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw
upuner ma'e wà.

Iker mehe ni amo numume'e
kar kwaw wà.

Aze amo omono ze'egatu

Izaew wanehe nehe,

Tupàn omono putar ze'egatu a'e

ze'egatu imono har rehe nehe no.

Aze amo omono ze'egaiw

Izaew wanehe nehe.

Tupàn omono putar ze'egaiw a'e

ze'egaiw imono har rehe nehe no.

¹⁰Na'e Marak wikwahy Màràaw pe kury.
Ukwar opo rehe inugwer opo pupe
wekwahy haw hexak kar pà. Uze'eg izupe.

— Urenoz xe heàmàtry'ymar wanehe
ze'egaiw imono kar pà newe. Na'iruz haw xo
ze'egatu zo eremono wanehe. ¹¹Eho nereko
haw pe kury. Amume'u hekuzar newe.
Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hemupytu'u kar hekuzar newe imono
'ym mehe we a'e, i'i izupe.

¹²Na'e Màràaw uwazar ize'eg izupe.
— Amume'u a'e ma'e neze'eg herur har
wanupe ihe. ¹³— Aze mo eremur neparat
paw ihewe, aze mo eremur neor paw ihewe,
napuner iwer mo Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg heruzar 'ymaw rehe. — Nazapo
kwaw heremiapo kar nehe, a'e wanupe.
— Xo Tupàn hemimume'u zo amume'u putar
nehe, a'e wanupe, i'i izupe.

Màràaw ze'egatu haw iahtkaw

¹⁴Màràaw uze'eg wi Marak pe.

— Azewyr putar heànàm wanupe ihe nehe
kury. Heho 'ym mehe we amume'u putar
Izaew neremaihu wanupe wanemiapo ràm
newe nehe, i'i izupe. ¹⁵Na'e umume'u ko
ze'eg puràg ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u
pà kury.

Na'aw Màràaw Meor ta'yr ze'eg xe.

'Aw awa upuner ma'e hexak
katu haw rehe.

Na'aw ize'eg xe.

- 16 Upuner Tupàn ze'eg henu haw rehe.
Aze Tupàn ywate wera'u ma'e umur
ma'e kwaw paw izupe,
upuner ikwaw paw rehe.
A'ar ihe. Herehazawok kury.
Aexak Tupàn upuner wera'u ma'e
hepuahu zàwenugar kury.
- 17 Ame'e uzeapo ma'e ràm rehe.
Aexak teko Izaew izuapyapyr wà.
Wanuwihawete zahytata uhyape katu
ma'e uzexak kar putar wanupe nehe.
Ur putar Izaew wanuwi
zahytata uwewe ma'e ài.
Weityk putar Moaw wanuwihaw
wà nehe.
Umumaw putar 'aw teko wiko wera'u
ma'e wà nehe.
- 18 Weityk putar Izaew waàmàtry'yymar
Enom izuapyapyr wà nehe.
Upyhyk putar waiwy wà nehe.
Wiko putar waiwy izar romo
wà nehe no.
Teko Izaew izuapyapyr wexak
kar putar ukàgaw wà nehe.
- 19 Zako izuapyapyr wanuwi uhem
putar teko wazar nehe.
Umumaw putar tawhu pupe
wikuwe ma'e wà nehe.
- 20 Na'e upuahu haw zàwenugar
rehe Màràaw wexak Amarek
izuapyapyr wà. Na'e umume'u
ko ze'eg uzeapo ma'e ràm
imume'u har.
Izypy mehe Amarek wiko teko
amogwer wanuwi
upuner wera'u ma'e romo wà.
Iahykaw rehe amo umumaw putar
Amarek a'e wà nehe.
Nuzewyr pixik kwaw wà nehe.
- 21 Màràaw wexak Kene izuapyapyr
wà no. A'e rupi umume'u ko ze'eg
uzeapo ma'e ràm imume'u har.
Ywy peneko haw ikatu.
Naheta kwaw pezuka haw a'e pe.
Pezapo penaity itahu rehe.

- 22 Nezewe rehe we Axir pemumaw
putar wà nehe.
Peneraha putar wemipyhyk
kwer romo wanupe
uma'ereko e ma'e romo a'e wà nehe.
- 23 Màràaw umume'u ko ze'eg uzeapo ma'e
ràm imume'u har no.
Amo teko uzemono'og kwarahy
heixe haw awyze har kutyr wà.
Mon aipo wà.
- 24 Waàmàtry'yymar ur putar Xip
yrypypo'o wi ukanuhu pupe wà nehe.
Weityk putar Axir wà nehe.
Weityk putar Emer wà nehe no.
A'e re Tupàn umumaw putar a'e teko
kwarahy heixe haw awyze har
kutyr har wà nehe no.
- 25 Na'e Màràaw uzemuàgà'ym weko haw
pe uzewyr pà kury. Marak oho a'e wi a'e no.

Izaew umuwete Ma'aw-Peor wà

- 25** ¹Izaew uzapo uker haw
ywyàpyznaw Akaz her ma'e rehe wà
kury. Awa uzypyrog kuzà Moaw wanazyr
wapuhe uker pà wà. ²A'e kuzà wenez teko
Izaew wamuwà umynkaw pe wà. Uzuka
ma'ea'yr uzar tupàn a'ua'u wanupe a'e
mynkaw pe wà. Izaew umai'u wamai'u haw
pe wà. Umuwete wazar tupàn a'ua'u wà no.
³Nezewe Izaew uzemono'og tupàn
Ma'aw-Peor her ma'e imuwete katu pà wà
kury. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e wikwahy wanupe. ⁴Uze'eg Moizez
pe. — Emono'og teko Izaew izuapyapyr
wanuwihaw ne wà nehe. E'azuwyk
herenataromo 'aromo kwarahy ihyape katu
mehe we ne wà nehe. Nezewe mehe Izaew
wanupe hekwahy haw upaw putar nehe, i'i
izupe.
⁵Moizez uze'eg tuwihaw wanupe. —Pe
pitàitàigatu pezuka awa peànàm Ma'aw-Peor
imuwete arer pe wà nehe, i'i wanupe.
⁶Moizez a'e, teko paw a'e wà no, uzai'o
waiko tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer
henataromo wà. Na'e pitài Izaew weraha

amo kuzà Minià wàpuzràn pupe Moizez henataromo teko wanenataromo wà kury. **7** Pinez Ereazar ta'yr xaxeto Àràw hemimino wexak waneixe mehe wà. Hexak mehe upu'am zemono'ogaw wi oho pà. Upyhyk u'ywhu. **8** Oho a'e awa haikweromo. Wixe hàpuzràn pupe. Ukutuk awa hie. Ukutuk kuzà hie rehe no. Nezewe mehe umumaw ma'eahy haw Izaew wainuinuromo har wà. **9** A'e 'ym mehe a'e ma'eahy haw uzuka 24.000 teko wà.

10 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

11 — Pinez umumaw teko Izaew wanupe hekwhay haw a'e. Wiko hezàwe a'e. Nupuner kwaw amo tupàn wamuwete haw hexakaw rehe. Xo hemuwete haw wexak a'e. Uzuka Pinez a'e awa. A'e rupi namumaw kwaw Izaew hekwhay haw inuromo. **12** A'e rupi emume'u ko ma'e izupe kury. — Tupàn uzapokatu uze'egaw nerehe we kury, umyrypar romo nemuigo kar pà kury, ere izupe nehe, i'i izupe. **13** A'e nehe, izuapyapyr a'e wà nehe no, wiko putar xaxeto romo tuweharupi wà nehe. Ta'e numuwete kar kwaw amo tupàn Izaew wanupe wà xe, herenataromo wà xe. Nezewe mehe umunàn kar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e.

14 Izaew kuzà Minià izuapyr ipuhe izuka pyrer a'e, Ziniri her romo a'e. Xaru ta'yr romo hekon a'e. Wiko Ximeàw izuapyr romo. **15** Kuzà Minià izuapyr izuka pyrer a'e, Kozimi her romo a'e. Zur tazyr romo hekon. Zur wiko amo Minià izuapyapyr uzeànànàm ma'e wanuwihaw romo.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ma'e Moizez pe.

17 Pezàmàtry'ym Minià izuapyapyr peho pe wà nehe, wazuka pà pe wà nehe. **18** Uzapo ikatu 'ym ma'e peme wà. Ta'e hemu'em peme wà, tupàn ua'u Peor hagapaw imuwete kar pà peme wà. Hemu'em peme Kozimi Minià wanuwihaw tazyr rehe wà no. Izaew uzuka tazyr ma'eahy haw Peor ywytyr rehe heta mehe wà.

Mokoz haw rupi upapar teko wà

26 ¹ Wama'eahy re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Ereazar xaxeto Àràw ta'yr pe no.

2 — Pepapar awa Izaew 20 kwarahy henataromo hereko har paw wà nehe. Pepapar awa uzeànàm ma'e wainuromo har paw rupi pe wà nehe, aze upuner zauxiapekwer romo weko haw rehe wà nehe, i'i wanupe.

3-4 Moizez a'e, Ereazar a'e no, weruzar ize'eg wà. Omono'og awa zauxiapekwer romo wiko haw upuner ma'e paw rupi wà. Uzemono'og Moaw ywy rehe ywytyr heta 'ymaw rehe wà, Zotàw yrykawhu izywyr wà, Zeriko tawhu henataromo wà. Amume'u putar Izaew Ezit ywy wi uhem ma'e kwer waner xe ihe wà nehe:

5 Humen izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà (Humen wiko Zako ta'yr ipy romo): Enok, Paru, **6** Ezerom, Karomi. **7** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 43.730 wà. **8** Paru umuzàg amo wà: Eriaw, **9** ta'yr wà no: Nemuew, Nàtà, Àmiràw. (A'e 'ym mehe teko wexaexak Nàtà Àmiràw rehe we wà. Uzàmàtry'ym Moizez wà. Uzàmàtry'ym Àràw wà no. Uzemono'og Kora hemiruze'eg wanehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtry'ym mehe wà. **10** Ywy uzepepeka wamokon pà a'e. Umànò Kora rehe we hemiruze'eg wanehe we wà. Tata uzuka 250 awa wà. Teko wexak a'e ma'e izeapo mehe wà. — Aze xiàmàtry'ym Tupàn nehe, zanezuka putar nehe, i'i uzeupepe wà. **11** Tupàn nuzuka kwaw Kora ta'yr wà.)

12 Ximeàw izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Nemuew, Zamim, Zakim, **13** Zera, Xau. **14** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 22.200 wà.

15 Kaz izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Zepon, Agui Xuni, **16** Ozini, Eri, **17** Aroz Areri. **18** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 40.000 wà.

19-21 Zuta izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Xera, Perez, Zera, Ezerom, Amu. Mokoz Zuta ta'yr umànò Kànàà ywy rehe

wà. (Er, Onà waner wà.) **22** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 76.500 wà.

23 Ixakar izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Tora, Puwa, **24** Zazu, Xinirom.

25 Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 64.300 wà.

26 Zemuròm izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Xerez, Erom, Zareew.

27 Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 60.500 wà.

28 Manaxe a'e, Eparai a'e no, wiko Zuze ta'yr romo wà.

29 Manaxe izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Makir Manaxe ta'yr wiko Zireaz tu romo. Zireaz umuzàg 'aw uzeànàm ma'e wà: **30** Zezer, Ere, **31** Aziriew, Xikez, **32** Xemi, Eper. **33** Zeropeaz Eper ta'yr nata'yr kwaw. Xo tazyr zo heta izupe wà. Na'aw tazyr waner xe wà: Makira, Noa, Ogira, Miwka, Xiza. **34** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 52.700 wà.

35 Eparai izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Xutera, Meker, Tàà. **36** Èrà izuapyapyr wiko Xutera izuapyapyr romo azeharomoete wà. **37** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 32.500 wà. Amume'u Zuze izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner kwez xe ihe wà.

38 Mezàmi izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Mera, Azimew, Airàw, **39** Xupa, Upà. **40** Arize izuapyapyr wà, Nààmà izuapyapyr wà no, wiko Mera izuapyapyr romo azeharomoete wà. **41** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 45.600 wà.

42 Nà izuapyapyr uzeànàm ma'e tu her: Xuàw. **43** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 64.400 wà.

44 Azer izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Imina, Iziwi, Meri. **45** Emer izuapyapyr wà, Mawkiew izuapyapyr wà no, wiko Meri izuapyapyr romo azeharomoete wà. **46** Azer tazyr a'e, Xera her romo a'e. **47** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 53.400 wà.

48 Napitari izuapyapyr uzeànàm ma'e

wanu waner wà: Zazeew, Kuni, **49** Zezer, Xirez. **50** Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 45.400 wà.

51 Awa Izaew paw wainuromo har wapapar mehe heta 61.730 wà.

52 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

53 Emuza'aza'ak ywy nehe, ipegegwer wamono pà Zako ta'yr wazuapyapyr wanupe nehe. Aze heta tetea'u wà, emono ywy pegegwer uhua'u ma'e wanupe nehe. **54-56** Emuza'aza'ak ywy ita'i ma'e ipapar haw hereko har momor haw pupe nehe. Ywy pegegwer uhu wera'u ma'e emono Zako ta'yr izuapyapyr heta tetea'u ma'e wanupe nehe. Ywy pegegwer pixik wera'i ma'e emono Zako ta'yr izuapyapyr heta wewer ma'e wanupe nehe.

Erewi wà kury

57 Erewi izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Zeroxon, Koat, Merari. **58** Amo Àràw izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Irimini, Emerom, Mari, Muzi, Kora. Koat umuzàg Ànàràw. **59** Àrìràw wereko Zokemez Erewi tazyr wemireko romo. Zokemez uzexak kar Ezit ywy rehe. Zokemez omono mokoz ta'yr Ànàràw pe wà: Àràw, Moizez waner romo wà. Umur pitài tazyr izupe no: Mirià her romo a'e. **60** Àràw umuzàg 4 wa'yr wà: Nanaw, Amiu, Ereazar, Itamar. **61** Nanaw a'e, Amiu a'e no, umàno tata iapo katu pyrer 'ym Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono mehe a'e wà. **62** Upapar awa Erewi izuapyapyr pitài zahy henataromo hereko har wà. Heta 23.000 wà. Nupapar kwaw amogwer Izaew izuapyapyr wainuromo wà. Ta'e Izaew waiwy imuza'aza'ak mehe nupyhyk kwaw ywy pegegwer wà xe.

63 Moizez a'e, xaxeto Ereazar a'e no, upapar Izaew wà, ywytyr heta 'ymaw Moaw ywy rehe har rehe wà, Zotàw yrykawhu izywyr Zeriko henataromo wà. **64** A'e 'ym mehe Xinaz wyxiguhu rehe wiko mehe Moizez a'e, Àràw a'e no, upapar Izaew a'e wà. Wapapar haw pitài haw romo a'e. Upapar Izaew ywytyr heta 'ymaw Moaw ywy rehe

har rehe wà, Zotàw yrykawhu izywyr Zeriko henataromo wà. Wapapar haw kokoz haw romo a'e. Naheta kwaw teko pitài haw ipapar pyrer kokoz haw ipapar pyrer wainuinuromo wà. **65** — Paw rupi umàno putar ywyxiguhu rehe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipapar pyrer izypy mehe arer wanupe. Umàno azeharomoete wà. Karew Zepone ta'yr a'e, Zuzue Nun ta'yr a'e no, xo a'e zo numàno kwaw wà.

Zeropez tazyr wà

27 ¹Manaxe izuapyapyr wainuromo heta 5 ikypy'yr wà: Makira, Noa, Ogira, Miwka, Xiza. Zeropez tazyr romo wanekon wà. Wiko Zuze izuapyapyr romo wà: Zuze umuzàg Manaxe. Manaxe umuzàg Makir. Makir umuzàg Zireaz. Zireaz umuzàg Eper. Eper umuzàg a'e 5 wazyr wà. **2** A'e kuzà uze'eg oho Moizez pe Erezar pe wà kury, teko paw wanupe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe wà kury. Uze'eg nezewe wà:

3 Ureru umàno ywyxiguhu rehe a'e. Numuzàg kwaw awa. Nuiko kwaw Kora hemiruze'eg romo. Nuzàmàtry'y'm kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Umàno wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo, wa'yr 'ym pà. **4** Numuzàg kwaw awa wà. Nezewe rehe we na'ikatu kwaw ureru her wànàm waner wanuwì ukàzým àwàm. Emur ywy pehegwer ureru iànàm wainuromo har urewe nehe. **5** Moizez uze'eg oho Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e kuzà wanehe. **6** Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe izupe.

7 Zeropez tazyr wenz ma'e imuàgy'ygatu àwàm a'e wà. Emono ywy pehegwer wanu iànàm wainuromo har nehe, wanupe nehe. Tuwe upyhyk u izuapyapyr wanemipyhyk ràw wà nehe. **8** Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe. — Aze awa umàno wa'yr 'ym nehe, tuwe tazyr upyhyk ima'e nehe. **9** Aze natazyr kwaw nehe, a'e mehe tywyr upyhyk putar ima'e wà nehe. **10** Aze natywyr kwaw nehe, pemono ima'e tu tywyr wanupe nehe. **11** Aze tu natywyr kwaw nehe, pemono ima'e iànàm a'e awa huwake

wera'i ma'e pe nehe. A'e iànàm wiko putar ima'e izar romo nehe. Izaew weruzar putar ko ze'eg wà nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amono ko ze'eg newe ihe xe, Moizez.

Zuzue wiko teko waneruze'eg romo kury

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Ezeupir ko ywy Amari her ma'e rehe nehe. Exak ywy Izaew wanupe heremimono ràw nehe. **13** Hexak ire eremàno putar neryky'yr Àràw ài nehe. **14** Ta'e pepytu'u hereruzar ire ywyxiguhu Zin her ma'e rehe peneko mehe xe. Teko paw uze'eg zemuteahy herehe Merima pe wà. A'e 'ar mehe napepurukwaw wer kwaw hepuner haw ikatua'hy ma'e rehe a'e teko wanenataromo. (Heta 'yzygwar Kanez pe Zim ywyxiguhu rehe. Merima her romo a'e.) **15** Na'e Moizez umume'u ko ma'e kury.

16 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko paw wamuikuwe kar har. Exak kar amo awa ihewe teko waneruze'eg àràw romo nehe. **17** Tuwe upuner wanuwihaw romo weko haw rehe zeàmàtry'y'mawhu pe nehe. Nezewe mehe neremaihu nuiko kwaw àràpuhàràw izar 'ym ma'e ài wà nehe, i'i izupe.

18 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Enoz Zuzue Nun ta'yr imuwà nehe. Awa ma'e iapo haw ikwaw katu har romo hekon a'e. Emono nepo hehe nehe. **19-20** Nezewe mehe eremono putar tuwihaw romo nereko haw ipehegwer izupe nehe. Nezewe mehe Izaew paw weruzar putar ize'eg a'e wà nehe. Emupu'àm kar xaxeto Erezar henataromo nehe, teko paw wanenataromo nehe no. A'e pe i'àm mehe eremume'u putar nerekuzaromo heko haw teko wanupe nehe. **21** Xaxeto Erezar umume'u putar heremimutar Zuzue pe a'e nehe, Uri rehe ume'e pà Tumi rehe ume'e pà a'e nehe. Zuzue wekar putar heremimutar izupe uze'eg pà tuweharupi a'e nehe. Nezewe mehe tuweharupi Erezar waxak kar putar heremiapo putar haw Zuzue pe a'e nehe, teko Izaew paw wanupe a'e nehe no, i'i izupe.

22 Weruzar Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e kury. Umupu'àm kar Zuzue xaxeto Erezar henataromo kury, teko paw wanenataromo no. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete Moizez omono opo Zuzue iàkàg rehe kury, wekuzaromo har romo imuigo kar pà kury.

'Ar nàndàgatu ma'e imono pyr

28 1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

2 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. Perur penemi'u ikurer Tupàn pe 'i'ar nàndàn nehe. Temi'u imur pyr hyàkwegatu izupe, ere wanupe nehe.

3 — Amume'u putar temi'u ihewe imur pyr xe kury. — Tuwe perur a'e ma'e Tupàn pe tuweharupi 'ar nàndàn wà nehe: mokož àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà. 4 Pezuka putar pitài ku'em mehe nehe. Pezuka putar inugwer karuk mehe nehe no. 5 Pitàitàigatu àràpuhàràn rehe we pemur putar pitài kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe no. 6 Peapy putar pe wà nehe. Ukaz paw putar wà nehe. Pezapo nezewe haw 'ar nàndàn nehe. Temi'u imur pyr a'e. Hyàkwegatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Peipy umur agwer ma'e Tupàn pe Xinaz ywytyruhu rehe izypy mehe. 7 Pitàitàigatu àràpuhàràn rehe we pemur pitài zutahyky'a win nehe. Pezakook a'e win Tupàn henaw ikatu ma'e pupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe. 8 Karuk mehe pezuka inugwer àràpuhàràn nehe. Pemur arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo win inuromo a'e àràpuhàràn rehe we nehe no, àràpuhàràn ipy rehe arer zàwenugar nehe no. Temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imur pyrer a'e. Hyàkwegatu izupe.

'Ar mytu'u haw rehe imono pyr

9 Mytu'u haw 'ar mehe pemur mokož àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà nehe. Pemur mokož kir arozràn imuku'i pyrer

ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe, arozràn imur pyr romo nehe no. Pemur win nehe no. 10 Pemur putar ma'e tuweharupi nehe. Pemur agwer ukaz paw ma'e ràm mytu'u haw 'ar nàndàn nehe no. Pemono a'e ma'e Tupàn pe win rehe we nehe.

Zahy pyahu rehe ma'e imono pyr

11 Zahy izypyrogaw nàndàn pemur ko ma'e hany paw pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe: mokož tapi'aka'yr awa wà, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 12 Tapi'ak nàndàn pemur na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer rehe we nehe. Àràpuhàràn hawitu nàndàn pemur mokož kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer rehe we nehe. 13 Pemur pitài kir àràpuhàràna'yr nàndàn nehe no. Agwer imur pyr hany paw pyr wiko temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imur pyr romo wà. Hyàkwegatu izupe wà. 14 Pemur win nezewe nehe: mokož zutahyky'a tapi'aka'yr nàndàn nehe. Pitài zutahyky'a por iku'aw har àràpuhàràn hawitu ma'e awa nàndàn nehe. Pitài zutahyky'a àràpuhàràna'yr awa nàndàn nehe no. Peapy a'e ma'e paw zahy nàndàn 'ar ipy rehe nehe, kwarahy nàndàn nehe. 15 Peapy a'e ma'e tuweharupi pe wà. Pemur win tuweharupi no. Pemono pitài àràpuhàrànete awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe nehe.

Zegar haw Izaew wana'yr ipy wazuka haw 'ym awer

16 Teko uzapo mynykawhu zaneipy wazuka 'ym awer her ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà 14 haw 'ar mehe pitài haw zahy rehe wà. 17 15 haw 'ar mehe a'e zahy rehe heta putar mynykawhu nehe. Pemumaw putar 7 'ar typy'ak imuapiruru kar 'ym i'u pà nehe. 18 A'e mynykaw rehe 'ar pitài haw rehe ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. Teko paw

uzemono'og putar Tupàn imuwete pà wà nehe. **19** Pemono ma'e hapy paw pyràm Tuweharupi Wiko Ma'e pe temi'u imono pyr romo nehe: mokoz tapi'aka'yr awa wà, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw wanehe upaw rupi. **20** Tapi'aka'yr nànan pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàrànete awa nànan pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. **21** Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nànan pemono pitài kir nehe. **22** Pemono àràpuhàrànete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. **23** Pemur ma'e hapy paw pyràm ku'em mehe 'ar nànan. Pemur amogwer ma'e tuweharupi nehe no. **24** Nezewe mehe pemumaw putar 7 'ar temi'u hyàkwegatu ma'e imur pà Tuweharupi Wiko Ma'e pe 'ar nànan nehe. Pemur ma'e hapy pyràm 'ar nànan. Pemur win 'ar nànan no. Pemur a'e temi'u imur pyràm 'ar nànan nehe no. **25** 7 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe.

Omono e tyàro ma'e zegar haw pe wà

26 Pezapo putar amo mynykawhu nehe. Arozràn ipo'o haw her romo a'e. Xemàn wà, her inugwer romo no. A'e mynykawhu mehe 'ar ipy mehe teko umur putar arozràn ipo'o pyrer ipy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. A'e 'ar mehe pezemono'og putar imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. **27** Pemono ma'e hapy paw pyràm Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: mokoz tapi'aka'yr awa wà. Pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **28** Tapi'aka'yr nànan pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàràn hawitu ma'e awa nànan pemono mokoz kir arozràn

imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. **29** Àràpuhàràna'yr hawitu nànan pemono pitài kir nehe. **30** Pezuka àràpuhàrànete awa Tupàn henataromo teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. **31** Perur a'e ma'e wà nehe. Perur win Tupàn pe imono pyr romo. Perur hapy paw pyr romo nehe. Perur arozràn izupe. Perur a'e ma'e tuweharupi nehe no.

Kwarahy pyahu rehe ma'e imono e pyr zegar haw iapo kar pà

29 ¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko wemiapo kar Moizez pe. — Ezapo kar ko ma'e Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — 7 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe pezemono'og Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. Xaxeto upy putar xi'am ma'e 'ak kwer iapo pyrer a'e 'ar mehe wà nehe. **2** Pemono ma'e hapy paw pyràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: pitài tapi'aka'yr awa. Pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **3** Tapi'aka'yr awa nànan pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàràn hawitu ma'e awa nànan pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. **4** Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nànan pemono pitài kir nehe. **5** Pemono àràpuhàrànete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. **6** Perur ma'e hapy paw pyr zahy i'ar ipy rehe. Perur arozràn no. Perur ma'e hapy pyr 'ar nànan no. Perur arozràn no. Perur win no. Perur a'e ma'e paw nehe no. A'e ma'e temi'u imur pyr hyàkwegatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

Ma'e imono e pyr 'ar zemukatu haw rehe har

77 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe.

Pe'u zo ma'e a'e 'ar mehe nehe. Pema'ereko zo a'e 'ar mehe nehe. **8** Pemono izuka pyràm hapy paw pyràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: pitài tapi'aka'yr awa, pitài àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **9** Tapi'ak awa nà'nàn pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. **10** Àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e nà'nàn pemono pitài kir nehe. **11** Pemono àràpuhàrà'nete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Pemur a'e ma'e Tupàn pe nehe, inugwer ma'e imur pyr wanehe we nehe: àràpuhàrà'nete awa teko wamukatu har, ma'e hapy pyr 'ar nà'nàn, arozràn imono pyr, win a'e ma'e rehe we har.

Mynkawhu tàpuzràn her ma'e

12 7 haw zahy rehe **15** haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe. Tuwe pemumaw 7 'ar a'e mynkawhu iapo pà nehe. **13** 'Ar ipy mehe perur temi'u imur pyr Tupàn pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: Pezur putar ma'ea'yr izupe wà nehe. **13** tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **14** Tapi'aka'yr awa nà'nàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa nà'nàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. **15** Àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e nà'nàn perur pitài kir nehe. Perur win agwer imur pyr rehe we har nehe no. **16** Pemono pitài àràpuhàrà'nete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Pemur ma'e hapy paw pyràm 'ar nà'nàn. Perur arozràn tuweharupi. Perur win tuweharupi no. Perur a'e ma'ea'yr paw a'e ma'e imono pyr rehe we nehe no.

17 'Ar mokoz haw rehe perur **12** tapi'aka'yr

awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **18-19** Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

20 Na'iruz haw 'ar mehe perur **11** tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **21-22** Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

23 4 haw 'ar mehe perur **10** tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **24-25** Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

26 5 haw 'ar mehe perur **9** tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **27-28** Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

29 6 haw 'ar mehe perur **8** tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **30-31** Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

32 7 haw 'ar mehe perur **7** tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàrà'n'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. **33-34** Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

35 8 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. **36** Pemono ma'e hapy paw pyràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, temi'u romo hyàkwegatu ma'e romo izupe nehe: pitài tapi'aka'yr awa, pitài

àràpuhàrà'n hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàrà'na'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 37-38 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

39 Amume'u Tupàn ze'eg ma'e izupe imono pyr rehe har kwez xe kury: ma'e hapy paw pyr rehe har, arožràn imono pyr rehe har, win imono pyr rehe har, ma'e Tupàn pe pezemuawyze kar haw rehe har. Pemono a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe 'ar mynykaw rehe har wanehe nehe. Pemono a'e ma'e Tupàn pe nehe. Aze pemume'u amo ma'e izupe imono pyràm, pemono a'e ma'e izupe a'e 'ar rehe nehe no. Aze peporomono e wer ma'e rehe izupe nehe, pemono a'e ma'e izupe a'e 'ar rehe nehe no.

40 Moizez umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer Izaew wanupe kury.

**Ma'e Tupàn pe imono
haw imume'uahy haw**

30 1 Uze'eg Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwihaw wanupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ko ma'e peme a'e. 2 Aze amo umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo 'ym ràm nehe, tuwe uzapo wemimume'uahy kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrre paw rupi nehe.

3 Kuzàwaza u hàpuz pupe wikuwe ma'e a'e, aze umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo 'ym ràm nehe, 4 aze tu ukwaw hemimume'u kwer nehe, aze nuze'eg kwaw hehe nehe, tuwe kuzàwaza uzapo wemimume'u kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrre paw rupi nehe. 5 Aze tu ukwaw hemimume'u kwer nehe, — Ezapo zo nehe, aze i'i wazyr pe nehe, a'e mehe tazyr nuzapo kwaw wemimume'u kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e

umunàn putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. Ta'e tu nuzapo kar kwaw a'e ma'e izupe xe.

6 Aze kuzà imen 'ym ma'e umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ukwaw wemiapo nehe, aze ru'u nukwaw kwaw wemiapo nehe, aze umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemimume'u 'ym ràm nehe, 7 aze imen ukwaw a'e re nehe, aze imen nuze'eg kwaw hehe nehe, a'e mehe kuzà uzapo putar wemimume'u kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrre paw rupi nehe. 8 Aze imen ukwaw nehe, — Ezapo zo nehe, aze i'i na'arewahy nehe, a'e mehe kuzà nuzapo kwaw wemimume'u kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn putar ikatu 'ymaw izuwi nehe.

9 Kuzà imen umànò ma'e kwer a'e, kuzà imen wi imunyrk pyrre no, tuwe omono ma'e wemimono ràm imume'uahy pyrre Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Aze umume'uahy wemiapo ràm izupe, tuwe uzapo nehe. Aze umume'uahy wemiapo 'ym ràm, tuwe nuzapo kwaw nehe.

10 Kuzà imen ma'e a'e, aze umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemimume'u 'ym ràm nehe, 11 aze imen ukwaw nehe, aze nuze'eg kwaw hehe nehe, tuwe kuzà uzapo wemimume'u kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrre paw rupi nehe. 12 Aze imen ukwaw nehe, — Ezapo zo nehe, aze i'i izupe na'arewahy nehe, a'e mehe kuzà nuzapo kwaw wemimume'u kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. Ta'e imen nuzapo kar kwaw a'e ma'e izupe xe. 13 Imen upuner hemimume'u kwer iapo kar haw rehe izupe nehe. Upuner iapo kar 'ymaw rehe izupe nehe no. 14 Aze imen nuze'eg kwaw hehe a'e 'ar mehe nehe, a'e mehe kuzà uzapo putar wemimume'u kwer paw rupi nehe. Imen uzapo kar izupe a'e, ta'e nuze'eg kwaw hehe a'e 'ar mehe we a'e xe. 15 Aze amo 'ar mehe imen umunàn hemimume'u kwer nehe, Tupàn uzeptyk

putar awa rehe nehe. Nuzepyk kwaw hemireko rehe nehe.

16 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg ma'e imume'uahy pyr rehe har Moizez pe imono pyrer kwez xe ihe, aze kuzà imen 'ym ma'e umume'uahy wemiapo ràm wà, aze ru'u kuzà imen ma'e umume'uahy wemiapo ràm wà.

Minià izuapyapyr waàmàtry'ymaw

31 ¹Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Minià izuapyapyr uzapo ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe wà. A'e rupi eze'eg nezewe Izaew wanupe nehe kury. — Pezeyyk Minià wanehe nehe, ere wanupe nehe. A'e re eremàno putar nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

3 Na'e Moizez uze'eg teko wanupe. — Pemuàgà'ym awa zeàmàtry'ymaw pe pe wà nehe. Pezàmàtry'ym Minià peho pe wà nehe, wanehe pezeyyk pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer hekuzaromo pe wà nehe. **4** Izaew ta'yr izuapyapyr imono'og pyrer pitàitàigatu omono kar putar 1.000 zauxiapekwer a'e zeàmàtry'ymaw pe wà nehe.

5 Heta tetea'u Izaew wà. Pitàitàigatu ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer omono kar 1.000 zauxiapekwer puruzuka haw hereko har wà. Wazemono'og mehe heta 12.000 wà.

6 Moizez omono kar a'e zauxiapekwer zeàmàtry'ymaw pe wà. Umuigo kar Pinez xaxeto Erezar ta'yr wanuwihaw romo. Oho mehe weraha ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer uzeupi wà no. Weraha xi'àm ma'e 'ak kwer iapo pyrer uzeupi wà no. Nezewe mehe upuner wamumuranu haw rehe amogwer zauxiapekwer wanupe wà. **7** Uzàmàtry'ym Minià Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà. Uzuka awa paw rupi wà. **8** Uzuka 5 Minià wanuwihawete wà. Na'aw waner xe wà: Ewi, Hekem, Zur, Ur, Hema. Uzuka Mārààw Meor ta'yr takihepuku pupe wà no.

9 Izaew weraha kuzà uzeupi wemipyhyk kwer romo wà. Weraha kwarearar wà no, kuzàitàigwer wà no. Upyhyk waneimaw kwer

wà no: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà. Weraha wama'e kwer paw wà no. **10** Umunyk tata tawhu Minià waneko awer nànan wà. Umunyk tata waker haw nànan wà no. Wapy paw wà. **11** Upyhyk ma'e Minià wanuwu ipyro pyrer wà. Omono'og teko wemipyhyk kwer wà no. Omono'og ma'ea'yr wemipyhyk kwer wà no. **12** Paw rupi weraha Moizez pe wà, xaxeto Erezar pe wà, teko Izaew wanupe wà. Waker haw upyta Moaw ywy rehe ywytyr heta 'ymaw rehe yrykawhu Zotàw huwake Zeriko tawhu henataromo.

Zauxiapekwer Izaew uzàmàtry'ym wà

13 Moizez, xaxeto Erezar, teko wanuwihaw paw wà, uhem uker haw wi zauxiapekwer wanuwàxi pà wà kury.

14 Moizez wikwahy tuwihaw zeàmàtry'ymaw wi uzewyr ma'e kwer wanupe azeharomoete a'e. Wiko zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Heta zauxiapekwer imono'og pyrer pixika'i ma'e wanuwihaw wà. Heta imono'og pyrer uhua'u ma'e wanuwihaw wà no. **15** Upuranu Moizez wanehe. — Māràzàwe tuwe napezuka kwaw kuzà pe wà. **16** Pema'enukwaw wanemiapo kwer rehe nehe. Weruzar Mārààw ize'eg a'e wà. Umupuir kar Izaew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi a'e wà. Umuwete kar Ma'aw-Peor wanupe wà. A'e rupi Tupàn umur ma'eahy haw teko wanupe a'e. **17** Pezuka kwarer paw pe wà nehe. Pezuka kuzà awa puhe oho ma'e kwer paw pe wà nehe no. **18** Heta kuzàtài awa puhe oho pixik 'ym ma'e wà. Heta kuzàwaza awa puhe oho pixik 'ym ma'e wà no. Pezuka zo pe wà nehe. Peiko a'e kuzà wazar romo nehe. **19** Amo teko izuka arer paw wà, umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e kwer paw wà no, umumaw putar 7 'ar katu pe teko waker haw wi upyta pà wà nehe. Na'iruz haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe no, pe nehe, kuzà penemiraha kwer a'e wà nehe no, pezemukatu putar Tupàn henataromo nehe. **20** Pemukatu pema'e penemimuhew nehe no. Pemukatu ma'e ma'ea'yr pিরer iapo pyrer nehe no. Pemukatu

ma'e àràpuhàrànete hawer iapo pyrer nehe no. Pemukatu ywyrà iapo pyrer nehe no.

21 Na'e xaxeto Erezar uze'eg awa zeàmàtry'ymaw wi uzewyr ma'e kwer wanupe kury. — Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imur pyrer peme nehe kury. **22-23** Perur amo tàtà ma'e tata hemimumaw 'ym imuwà. A'e rupi pemukatu a'e ma'e paw tata pupe nehe: itazu or, itaxig parat, itazu morog, itaper, itaxig etàn, itaun xum. Perur amo ma'e tata hemimumaw nehe no. Pemukatu a'e ma'e 'y pupe nehe. **24** 7 haw 'ar mehe pezemukatu nezewe nehe: pezuhez pema'e penemimunehew nehe. A'e re pepuner zaneker haw pupe peneixe haw rehe nehe.

Umuzà'aza'ak Minià

izuapyapyr wama'e kwer wà

25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

26 Erezar nepytywà putar nehe. Teko wanuwihaw nepytywà putar wà nehe no. Pemuapyk ma'e zeàmàtry'ymaw pe ipyhyk pyrer waner paw pape rehe nehe. Pemuapyk teko waner paw hehe nehe no. Pemuapyk ma'ea'yr waner paw hehe nehe no. **27** Pemuza'aza'ak ma'e heraha pyrer paw mokoz pehegwer romo nehe. Pitài pehegwer zauxiapekwer upyhyk putar wà nehe. Inugwer teko upyhyk putar inugwer pehegwer wà nehe. **28** Pemono'og zauxiapekwer wanupe imono pyràm nehe. Na'e pepyro ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyràm nehe. Aze heta 500 teko heraha pyrer wà nehe, pemono pitài Tupàn pe nehe. Pezapo nezewegatete haw ma'ea'yr wanupe nehe no: tapi'ak wanupe, zumeta'i wanupe, àràpuhàràn hawitu ma'e wanupe, àràpuhàrànete wanupe. **29** Pepyhyk a'e ma'e imono pyrer xaxeto Erezar pe imono pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr romo nehe. **30** Pemono'og amogwer teko wanupe imono pyràm nehe. Na'e pepyro ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyràm nehe. Aze heta 50 teko heraha pyrer nehe, pemono pitài Tupàn pe

nehe. Pezapo nezewegatete haw ma'ea'yr wanupe nehe no: tapi'ak wanupe, zumeta'i wanupe, àràpuhàràn hawitu ma'e wanupe, àràpuhàrànete wanupe, wyzài ma'ea'yr wanupe. Pemono a'e ma'e Erewi izuapyapyr tàpuzràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imonokatu pyrer wanupe wà nehe.

31 Moizez a'e, Erezar a'e no, uzapo Tupàn hemiapo kar kwer a'e wà.

32-35 Amume'u putar ma'e zauxiapekwer wanemiraha kwer xe kury. (Namume'u kwaw uzeupe wanemiraha kwer): 675.000 àràpuhàràn wà, 72.000 tapi'ak wà, 61.000 zumeta'i wà, 32.000 kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e wà. **36-40** Amume'u putar zauxiapekwer wanupe upyta ma'e kwer xe ihe wà kury. Heta 337.500 àràpuhàràn wà. Omono 675 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe izupe imono pyr romo wà. Heta 36.000 tapi'ak awa kuzà wanehe we zauxiapekwer wanupe wà. Omono 72 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe izupe imono pyr romo wà. Heta 30.500 zumeta'i zauxiapekwer wanupe wà. Omono 61 Tupàn pe izupe imono pyr romo wà. Upyta 16.000 kuzà awa puhe oho 'ym ma'e kwer zauxiapekwer wanupe wà. Omono 32 Tupàn pe izupe imono pyr romo wà. **41** Moizez omono Tupàn pe imono pyrer Erezar pe ma'e imono pyr ikatualy ma'e romo wà, Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà.

42-46 Teko wanemiraha kwer waneta haw nuzawy kwaw zauxiapekwer wanemiraha kwer waneta haw: 337.500 àràpuhàràn wà, 36.000 tapi'ak wà, 30.500 zumeta'i wà, 16.000 kuzà awa puhe oho 'ym ma'e kwer wà. **47** Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar nezewe haw a'e: Moizez omono'og teko wanemiraha kwer wà. Aze heta 50 kuzà wà, umunuryk pitài Tupàn pe. Aze heta 50 ma'ea'yr wà, umunuryk pitài Tupàn pe no. Omono Erewi izuapyapyr tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer rehe uzekaiw ma'e wanupe wà.

Tuwihaw wanemimono e wà

48 Zauxiapekwer wamono'og pyrer pixika'i ma'e wanuwihaw wà, wamono'og pyrer

uhua'u ma'e wanuwihaw wà no, uze'eg oho Moizez pe wà kury. **49** Urupapar zauxiapekwer urerimiruze'eg ure wà. Paw rupi wiko xe wà. **50** Nezewe mehe urerur wanemipyhyk kwer paw wà: ma'e or iapo pyrer: kyhàhàm tàtà pixika'i ma'e azuromo har, poapyw har, kwà ku'aw har, nami por, azuromo har. Oromono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe urereko haw hekuzaromo urezuka 'ym awer hekuzaromo ure. Nezewe mehe urepyro putar nehe, i'i izupe wà.

51 Moizez a'e, xaxeto Ereazar a'e no, upyhyk a'e ma'e or iapo pyrer a'e wà. **52** Wexak or Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imunyryk pyrer imono pyrer paw wà. Heta 191 kir ipuhuz haw pe. **53** Tuwihaw romo wiko 'ym ma'e upyhyk wàmàtyry'ymar wanuwi wemiraha kwer wà. **54** Nezewe mehe Moizez a'e, xaxeto Ereazar a'e no, upyhyk or tuwihaw wanemirur kwer a'e wà kury. Weraha tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe wà, teko Izaew izuapyapyr wapyro kar pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà.

Amo Izaew upyta kwarahy ihemaw kutyr wà 'yrykaw Zotàw iwyr wà

32 ¹Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr wà no, wereko tapi'ak tetea'u wà. Ume'e Zazer wyy rehe wà. Ume'e Zireaz wyy rehe wà no. — Ikatuahy a'e wyy tapi'ak imuzehu kar haw romo a'e, i'i izupe wà. **2** A'e rupi uze'eg oho Moizez pe xaxeto Ereazar pe teko wanuwihaw pe wà kury.

3-4 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro ko wyy Izaew waneko àwàm romo a'e. Heta tawhu hehe wà: Atarot, Nimon, Zazer, Niniha, Ezemon, Ereaw, Xemà, Nemo, Meon. Ikatuahy tapi'ak imuzehu kar haw romo a'e. **5** Aze urekatu newe, emur ko wyy urewe nehe. Eahaw kar zo Zotàw yrykawhu urewe nehe, i'i wanupe wà.

6 Na'e Moizez uze'eg Kaz izuapyapyr wanupe Humen izuapyapyr wanupe kury. — Pepyta wer xe peànàm zeàmàtyry'ymawhu pe waho mehe. **7** Aipo pemupyta kar putar Izaew izuapyapyr xe wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur amo wyy

wanupe a'e. Na'ìho wer kwaw a'e pe wà nehe, aze pepyta xe nehe. **8** Penu uzapo penemiapo zàwenugar wà. Amono kar Kenez-Maranez tawhu pe ihe wà. — Peme'egatu a'e wyy rehe nehe, a'e wanupe. **9** Uhem Exekow wyyàpyznaw pe wà. Wexak wyy wà. Wazewyr mehe upyro teko Izaew wakàgaw wanuwi wà. — Peixe zo wyy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peme hemimur kwer rehe nehe, i'i wànàm wanupe wà.

10 Na'e Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy a'e 'ar mehe, wanupe uze'eg pà. **11** — Awa Ezit wi ur ma'e kwer 20 kwarahy henataromo hereko har wà, upytu'u herehe uzeruzar ire wà. A'e rupi nuexak kwaw wyy Àmàràaw pe Izak pe Zako pe heremimume'u kwer wà nehe, i'i wanupe. **12** Xo mokoz awa zo uzeruzar wiwi Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà: Karew Zepone ta'yr Kene wyy rehe arer, Zuzue Nun ta'yr. **13** Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy teko Izaew wanupe. A'e rupi umumaw kar 40 kwarahy wanupe wyyxiguhu rehe wamuata kar pà. Umànò teko a'e 'ar mehe har paw rupi wà. Umànò teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuikwahy kar arer paw rupi wà. **14** Pe ikatu 'ym ma'e iapo har pe wà kury, peiko penu wanekuzaromo. Pemuhua'u wera'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw peiko kury. Wikwahy wi putar teko Izaew wanupe nehe. **15** Aze napepurapo wer kwaw hemimutar rehe nehe, weityk wi putar teko paw wyyxiguhu rehe wà nehe. Uzuka putar paw rupi wà nehe, ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e pe xe, i'i Moizez a'e teko wanupe.

16 Teko Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr wà no, uhem Moizez huwake izupe uze'eg pà wà kury. — Uruzapo putar pari xe urereimaw àràpuhàràn wanupe nehe, tapi'ak wanupe nehe no. Uruzapo putar tawhu ureànàm wanupe nehe no. **17** A'e re uruhyk putar nehe. Uruata putar zeàmàtyry'ymawhu pe amogwer Izaew wanenataromo ure nehe. Uruptywà putar waiwy ipyhyk mehe ure wà nehe. Ureànàm upyta putar xe tawhu pàrirogawtàtà hereko har pupe wà nehe. Nezewe mehe ko wyy

rehe har nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe wà nehe. **18** Nuzewyr kwaw urereko haw pe nehe. Aze Izaew paw upyhyk uuiwy wà nehe, xo a'e re zo uruzewyr putar nehe. **19** Nurupyhyk kwaw ywy pehegwer waiwy myter pe har nehe, Zotàw ikupe kutyr har nehe. Ta'e urupyhyk ureywy pehegwer xe ure xe, Zotàw izywyr har kwarahy ihemaw kutyr har ure xe.

20 Na'e Moizez uwazar waze'eg wanupe. — Aze pezapo nezewe haw nehe, pezemuàgà'ym zeàmàtry'y'mawhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe kury. **21** Tuwe zauxiapekwer peinuro mo har paw wahaw Zotàw yrykawhu Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà nehe. Tuwe umuhem kar zaneàmàtry'y'mar zanerenatar wì wà nehe. Tuwe xipyhyk waiwy nehe. Xo a'e mehe zo uzewyr putar wà nehe. Ta'e a'e 'ar mehe peiko putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe Izaew wanupe penemimume'u kwer iapo arer romo nehe xe. **22** Tuweharupi Wiko Ma'e pemume'u putar ko ywy Zotàw izywyr har kwarahy ihemaw kutyr har izar romo a'e nehe. **23** Aze napezapo kwaw penemimume'u kwer nehe, ikatu 'ym ma'e pezapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. A'e mehe Tupàn uzepyk putar penehe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e nehe. **24** Pezapo tawhu peànàm wanupe nehe. Pezapo pari peneimaw wanupe nehe no: àràpuhàràn wanupe, tapi'ak wanupe. Pezapo penemimume'u kwer nehe, i'i Moizez wanupe.

25 Awa Kaz izuapyapyr wà, awa Humen izuapyapyr wà no, umume'u ko ma'e Moizez pe wà. — Uruzapo putar neremiapo kar kwer nehe. **26** Ure'ar'yr wà, urerazyr wà, ureremireko wà, urereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wà, urereimaw àràpuhàrànete wà, urereimaw tapi'ak paw wà, upyta putar tawhu Zireaz ywy rehe har wapupe wà nehe. **27** Ure paw uruhyk zeàmàtry'y'mawhu rehe ure kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar ureruwihaw romo. Uruahaw putar Zotàw yrykaw nehe.

Uruzàmàtry'y'm putar teko a'e ywy rehe har neze'eg rupi katete nehe no.

28 Na'e Moizez uze'eg xaxeto Erezar pe Zuzue Nun ta'yr pe Izaew uzeànànàm ma'e imono'og pyrer wanuwihaw wanupe kury. Umume'u Humen izuapyapyr wanemiapo rà m wanupe. Umume'u Kaz izuapyapyr wanemiapo rà m wanupe no. **29** Nezewe uze'eg a'e. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar wanuwihaw romo nehe. Kaz izuapyapyr wà nehe, Humen izuapyapyr wà nehe no, wahaw putar Zotàw yrykawhu oho penupi wà nehe. Pitàitàigatu weraha putar puruzuka haw uzeupi wà nehe. Peityk putar ywy Zotàw ikupe kutyr har kwarahy heixe haw kutyr har pe wà nehe. A'e ywy ipyhyk mehe pemono Zireaz ywy wanupe nehe. Wiko putar izar romo wà nehe. **30** Aze nuzuhaw kwaw Zotàw yrykawhu utakihepuku heraha pà penupi wà nehe, a'e mehe upyhyk putar uuiwy pehegwer Kànàà ywy rehe wà nehe, i'i wanupe.

31 Awa Kaz izuapyapyr wà, awa Humen izuapyapyr wà no, uwazar ize'eg izupe wà kury. — Urezar, i'i izupe wà. — Uruzapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer nehe. **32** Ize'eg heruzar mehe xiahaw putar Zotàw yrykawhu uretakihepuku heraha pà nehe. Uruzàmàtry'y'm putar Kànàà ywy rehe har ure wà nehe. Nezewe mehe uruiko putar ywy Zotàw xe kutyr har izar romo nehe.

33 A'e rupi Moizez omono mokoz ywy pehegweruhi Kaz izuapyapyr wanupe, Humen izuapyapyr wanupe, Manaxe Zuze ta'yr izuapyapyr ipehegwer wanupe kury: Xeom Amohe ywy rehe har wanuwihawete iziwy pehegwer, Og Màmà izuapyapyr wanuwihawete iziwy pehegwer. Omono tawhu a'e ywy pehegwer izywyr har wà no. Omono ywy a'e ywy pehegwer izywyr har wà no. **34-36** Awa Kaz izuapyapyr uzapo wi amo tawhu wà: Nimon, Atarot, Aroer, Atarot-Xopà, Zazer, Zogomea, Mete-Niniha, Mete-Arà. Uzapo pàrirogawtàtà a'e tawhu waiwy wà no. Uzapo pari weimaw wanupe wà no. **37** Awa Humen izuapyapyr uzapo wi amo tawhu wà: Ezemon, Erezar, Kiriataim,

38 Nemo, Ma'aw-Meon (omono amo her uzeupe wà), Ximima. Omono amo her tawhu wemiapo wi kwer wanupe wà.

39 Makir Manaxe ta'yr izuapyapyr oho Zireaz ywy rehe wà. Weityk teko a'e pe har wà, wamono kar pà a'e wi wà. **40** A'e rupi Moizez omono Zireaz Makir izuapyapyr wanupe. A'e rupi wiko a'e pe wà. **41** Zair Manaxe izuapyr upyhyk amo tawhu Amohe ywy rehe har wanuwu a'e wà. — Taw Zair ima'e wà, i'i wanupe. **42** Noma oho Kenat tawhu ipyhyk pà. Upyhyk taw a'e tawhu izywyr har wà no. — Noma, i'i izupe. Uwer omono hehe.

Ezit wi te Moaw pe

33 ¹ Amume'u Izaew waata awer xe ihe. Moizez a'e, Àràw a'e no, wiko wanuwihaw romo wata mehe a'e wà. Uzemono'og màràmaràn imono'ogaw pyrer romo Ezit ywy wi uhem pà wà. **2** Uhem amo taw wanuwu wà, u amo ywy pehegwer wanuwu wà. Pitàitàigatu Moizez umuapyk a'e taw waner pape rehe oho iko a'e wà. Amuapyk putar Izaew wata haw xe nehe kury, wapytu'u haw waner wamuapyk pà ko pape rehe nehe kury.

3 Teko Izaew izuapyapyr uhem Ezit ywy wi pitài haw zahy rehe **15** haw 'ar mehe wà. **14** haw 'ar mehe Tupàn heko haw pe har uzuka Ezit wana'yr ipy wà. Nuzuka kwaw Izaew wana'yr wà. Uhem Hamexe wi Ezit rehe har waneityk arer romo wà. Ezit ywy rehe har paw wexak wahem mehe wà. **4** Ezit uzutym wa'yr ipy Tuweharupi Wiko Ma'e hemizuka kwer waiko a'e 'ar mehe wà. Nezewe mehe Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar tupàn a'ua'u Ezit wazar wanuwu upuner wera'u haw. **5** Hamexe wi uhem ire uzapo uker haw Xukot pe wà. **6** Uhem Xukot wi wà. Uzapo uker haw Età ywyxiguhu izywyr har pe wà. **7** Uhem Età wi wà. Uzewyr Pi-Airot Ma'aw-Zepon huwake har kwarahy heixe haw kutyr har pe wà. Uzapo uker haw Miginow huwake wà. **8** Uhem Pi-Airot wi wà. Wahaw Yryhupiräg oho wà. Na'e uhem ywyxiguhu Xur her ma'e pe wà. Umumaw na'iruz 'ar wata pà ywyxiguhu rehe wà.

Uzapo uker haw Mara pe wà. **9** A'e wi oho Erim pe wà. Uzapo uker haw a'e pe wà. Heta **12** 'zyzgywar Erim pe wà. Heta **70** inàzàràn 'yw a'e pe wà no. **10** Uhem Erim wi wà. Uzapo uker haw Yryhupiräg huwake wà. **11** Uhem Yryhupiräg wi wà. Uzapo uker haw Xin ywyxiguhu rehe wà. **12** Oho a'e wi Nopika pe wà. Uzapo uker haw a'e pe wà. **13** Uhem Nopika wi wà. Uzapo uker haw Aruz pe wà. **14** Aruz wi uhem ire uzapo uker haw Hepinim pe wà. Nezewe rehe we naheta kwaw 'y teko wanupe a'e pe.

15-37 Hepinim wi Or ywytyr kutyr wata mehe uzapo màràmaràn uker haw wà: Xinaz ywyxiguhu rehe, Kimorot-Atawa pe, Azerot pe, Hixima pe, Himon-Perez pe, Irimina pe, Hixa pe, Keerat pe, Xeper ywytyr pe, Arana pe, Makerot pe, Taat pe, Ter pe, Mixika pe, Azimona pe, Mozerot pe, Mene-Zàäkà pe, Or-Azinikane pe, Zoximata pe, Amirona pe, Eziom-Zemer pe, Zim ywyxiguhu rehe Kanez pe, Or ywytyr Enom ywy izywyr har rehe har rehe.

38 Umumaw **40** kwarahy wata pà Ezit wi uhem ire wà. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuzeupir kar xaxeto Àràw Or ywytyr rehe a'e. Umàno Àràw a'e pe **5** haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe. **39** Àràw wereko **123** kwarahy umàno mehe.

40 Kànàà wanuwihawete Araz her ma'e wiko Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe. — Izaew uhem waiko zaneywy kutyr wà, i'i amo izupe wà.

41-49 Or ywytyr wi Moaw ywytyr heta 'ymaw wata mehe Izaew uzapo màràmaràn uker haw wà: Moaw ywyzaw huwake har wà: Xawmona pe, Punom pe, Omot pe, Amari tawhu kwer pe, Nimon-Kaz pe, Awmon-Nimiratay pe, Amari ywytyr Nemo ywytyr huwake har pe, Moaw ywytyr heta 'ymaw Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har rehe Zèriko tawhu henataromo Mete-Zezimot huwake ywyàpynaw akaz tyw huwake.

Umuhem kar Tupàn Kànàà izuapyapyr wà

50 Moaw ywytyr heta 'ymaw rehe Zotàw yrykawhu ikupe kutyr waneko mehe Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. **51** — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — Zotàw yrykawhu hahaw mehe Kànàà ywy rehe peixe mehe **52** pemono kar a'e ywy rehe har paw a'e wi pe wà nehe. Pemumaw wazar tupàn a'ua'u ita tâtà iapo pyrer paw pe wà nehe. Pemumaw wazar tupàn a'ua'u ita iapo pyrer paw pe wà nehe no. Pemumaw wamuwete haw paw nehe no. **53** Pepyhyk a'e ywy nehe, hehe peneko pà nehe. Ta'e amono a'e ywy peme ihe xe. **54** Pemuzaza'ak a'e ywy ita'i ma'e papar haw hereko har imomor pà nehe. Pemono ipehewer Izaew ta'yr wazuapyapyr nànan wà nehe. Aze heta tetea'u teko wà nehe, pemono ipehewer uhua'u ma'e wanupe nehe. Aze naheta tetea'u kwaw teko wà nehe, pemono ipehewer pixik wera'i ma'e wanupe nehe. **55** Aze napemono kar kwaw a'e ywy rehe har a'e wi pe wà nehe, upyta ma'e kwer nuzawy kwaw xu peneha pe har wà nehe. Nuzawy kwaw xu itatàta iapo pyrer pekupe pe wà nehe. Umuaiw putar peneko haw a'e ywy rehe wà nehe. **56** — Azapo putar ma'e wanupe nehe, a'e hezeupe. Azapo putar a'e ma'e paw peme ihe nehe no.

Ywy imuza'akaw

34¹ — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. **2** — Kànàà ywy rehe peixe mehe ywy peme heremimono ràm rehe peho mehe pexak putar a'e ywyzaw nehe.

3 Ywyzaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har uzypyrog Zim ywyxiguhe pe. Oho putar iko Enom ywyzaw rupi nehe. Kwarahy ihemaw kutyr uzypyrog Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e iapyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe nehe. **4** A'e re uzewyr putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr Akarami pe zeupir haw kutyr nehe. Ukwaw putar Zim huwake nehe. Uhem putar Kanez-Maranez pe nehe. A'e re ukwaw putar Wazar-Anar huwake nehe. Na'e uhem Azimon pe nehe. **5** Oho putar Azimon wi yrykaw Ezit ywyzaw pe har pe. Upaw putar Mezitehàn yryhu pe nehe.

6 Mezitehàn yryhu uzeapo putar ywyzaw kwarahy heixe haw kutyr har romo nehe.

7 Ywyzaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har oho putar Mezitehàn yryhu wi Or ywytyr pe nehe. **8** A'e wi oho putar Amat pe zeupir haw pe nehe. A'e re oho putar Zenaz pe nehe. **9** Zenaz wi oho putar Zipiro pe nehe. Upaw putar Azar-Enà pe nehe.

10 Ywyzaw kwarahy ihemaw kutyr har oho putar Azar-Enà wi nehe. Oho putar Xepà pe nehe. **11** Xepà wi oho putar pe Himina pe nehe. Himina upyta Az huwake kwarahy ihemaw kutyr. A'e wi ywyzaw wezyw putar Karirez yryhu izywyr nehe. **12** Oho Zotàw yrykawhu rupi Yryhu Umàno Ma'e Kwer pe nehe. Nezewe mehe heta putar 4 peywyzaw wà nehe.

13 Na'e Moizez umume'u ko ma'e Izaew wanupe kury. Ko ywy pemuzaza'ak putar ita ma'e papar haw hereko har imomor pà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko ywy inugwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe. Heta 9 wà, heta iku'aw har wà no. **14-15** Na'aw inugwer Izaew ta'yr wazuapyapyr waner xe wà: Mokok wà, iku'aw har rehe we wà no. Kaz, Humen, Manaxe iku'aw har. A'e 'ym mehe upyhyk uiwy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har Zeriko tawhu henataromo har wà.

Teko wanuwihaw ywy imuza'aza'akaw

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

17 — Xaxeto Erezar a'e, Zuzue Nun ta'yr a'e no, umuza'aza'ak putar ywy wà nehe, ipegegwer wamono pà peme pitàitàigatu wà nehe. **18** Pexaexak pitài tuwihaw Izaew ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer nànan pe wà nehe. A'e tuwihaw pepytywà putar imuza'aza'ak mehe a'e wà nehe.

19-28 Penoz 'aw awa pe wà nehe:

Izaew ta'yr

Zuta:
Ximeaw:
Mezàmi:
Nà:

Tuwihaw

Karew Zepone ta'yr
Xamuew Amiu ta'yr
Erizaz Kiziro ta'yr
Muki Zogiri ta'yr

(Zuze ta'yr) Manaxe: Aniew Epöz ta'yr
 Eparai: Kemew Xipità ta'yr
 Zemumom: Erazàpà Paranak ta'yr
 Ixakar: Pawxiew Àzà ta'yr
 Azer: Aiuz Xeromi ta'yr
 Napitari: Penaew Amiu ta'yr

29 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuza'aza'ak kar Kànàà ywy a'e awa wanupe. A'e awa omono ywy pehegwer Izaew ta'yr izuapyapyr imono'og pyrer wanupe pitàitàigatu wà.

Taw Erewi waneko haw

35 ¹Moaw ywytyr heta 'ymaw rehe Zotàw yrykawhu huwake Zeriko tawhu henataromo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Moizez pe.

2 Ezapo kar ko ma'e Izaew wanupe nehe. — Pepyhyk putar ywy pehegwer nehe. Pemono amo tawhu Erewi izuapyapyr wanupe waneko haw romo nehe. Pemono ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu waiwyr har wanupe waneimaw wamai'u àwàm romo nehe no. **3** Erewi izuapyapyr wiko putar a'e tawhu wazar romo wà nehe. Wiko putar wapupe wà nehe. Waneimaw umai'u putar ywy a'e tawhu waiwyr har rehe wà nehe: tapi'ak wà, àràpuhàràw hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, amogwer ma'ea'yr wà. **4** Ka'api'i umàmàn putar tawhu nààn nehe. Pezypyrog oho haw ipapar pà pàrirogawtàtà pe nehe. Tuwe umumaw 450 met iànàmaw iho haw nehe. **5** Nezewe a'e ywy ka'api'i heta haw upyta putar nehe: Wahykaw paw uzuawygatu putar wà nehe. Heta putar 900 met ipehegwer nààn nehe. Iho haw kwarahy ihemaw kutyr har nuzawy kwaw iho haw kwarahy heixe haw kutyr har nehe. Nuzawy kwaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har nehe. Nuzawy kwaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har nehe no. Tawhu upyta putar imyter pe nehe. Ka'api'i umàmàn putar izywyr nehe.

6 Pemono 6 tawhu Erewi izuapyapyr wanupe nehe, uzàn ma'e uzepyro haw romo nehe. Aze amo awa uzuka amo hehe

ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze ru'u izuka awer ikwaw 'ym pà nehe, upuner putar uzàwaw rehe agwer tawhu pe nehe. Pemono putar amo 42 tawhu Erewi izuapyapyr wanupe wà nehe no. **7** A'e rupi pemono putar 48 tawhu wanupe wà nehe, ka'api'i waiwyr har imono pà wanupe wà nehe no. **8** Izaew ta'yr izuapyapyr wexak putar weta haw wà nehe. Wexak putar uiwy uhu haw wà nehe no. Aze heta tetea'u wà nehe, aze uhu nehe, omono putar tawhu tetea'u Erewi wanupe wà nehe. Aze naheta tetea'u kwaw wà nehe, aze na'uhu kwaw waiwy nehe, omono putar màràràràw tawhu Erewi wanupe wà nehe.

Tawhu uzàn ma'e ràm waneko haw

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ko uze'eg Izaew wanupe. **10** — Peahaw putar Zotàw yrykawhu Kànàà ywy rehe peho pà nehe. **11** Peho mehe pexaexak amo tawhu uzàn ma'e ràm wanupe wazepyro àwàm romo pe wà nehe. Nezewe mehe aze amo awa uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze ru'u izuka awer ikwaw 'ym pà nehe, upuner putar uzàwaw rehe agwer tawhu pe nehe. **12** A'e pe heko mehe uzepyro putar hemizuka kwer iànàm wanuwi nehe, aze iànàm izepyk wer hehe wà nehe. Nezewe mehe numàno kwaw tàmuzgwer wanenataromo oho 'ym pà nehe. **13** Pexaexak 6 tawhu uzàn ma'e ràm wanupe pe wà nehe. **14** Pexaexak na'iruz Zotàw yrykawhu wi xe kutyr har pe wà nehe. Pexaexak na'iruz Kànàà ywy rehe pe wà nehe. **15** A'e 6 tawhu upyta putar Izaew uzàn ma'e wazepyro haw romo wà nehe. Upyta putar amo ywy rehe arer peinuinuromo wiko ma'e uzàn ma'e wazepyro haw romo wà nehe no. Umumaw putar amo kwarahy nezewe haw romo wà nehe, aze ru'u upyta putar nezewe haw romo tuweharupi wà nehe. Aze amo uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze ru'u izuka awer ikwaw 'ym pà nehe, upuner putar uzàwaw rehe agwer tawhu pe nehe.

16-18 Aze amo awa ukutuk amo ma'e itaper iapo pyrer pupe nehe, aze ru'u ma'e ita iapo pyrer pupe nehe, aze ru'u wywra pupe nehe,

aze ikutuk pyrer umàno ukutuk ire nehe, ikutuk arer wiko putar izuka arer romo nehe. Pezuka nehe. **19** Umàno ma'e kwer iànàm huwake werà'u ma'e a'e nehe, izuka arer hexak mehe nehe, tuwe uzuka nehe.

20 Aze amo na'iaikutuwawahy kwaw amo rehe nehe, aze a'e rupi uzapi tuwe amo ma'e pupe nehe, aze a'e re iapi pyrer umàno nehe, **21** aze ru'u amo awa ukwar wàmàtyry'ymar rehe nehe, aze iàmàtyry'ymar umàno nehe, pezuka hehe ukwar ma'e kwer nehe. Ta'e puruzuka ma'e romo hekon a'e xe. Umàno ma'e kwer iànàm huwake werà'u ma'e a'e nehe, izuka arer hexak mehe nehe, tuwe uzuka nehe.

22 Aze ru'u amo umuàzàn putar amo hehe ipurumuzàg wer 'ym pà nehe (nuiko kwaw iàmàtyry'ymar romo), aze ru'u uzapi e putar hehe ipurapo wer 'ym pà nehe. **23** Aze ru'u amo omomor e putar ita ume'e 'ym pà nehe. Aze ru'u a'e ita u'ar amo rehe nehe. Aze ru'u umàno putar nehe. Nuiko kwaw uzeàmàtyry'ym ma'e romo wà. Izuka arer na'ipuruzuka wer kwaw hehe. **24** Agwer ma'e izeapo mehe teko umume'u putar hehe ipuruzuka wer 'ymaw wà nehe. Nuzuka kar kwaw izuka e arer wà nehe, iànàm hehe uzepek ma'e ràm pe wà nehe. **25** Teko upyro putar ipuruzuka wer 'ym ma'e kwer wà nehe. Nuzuka kar kwaw umàno ma'e kwer iànàm pe wà nehe. Teko umuzewyr kar putar tawhu uzepeyro haw pe wà nehe. Izuka arer upyta putar a'e pe nehe. Xo Xaxeto wanuwihawete imàno re zo uhem putar a'e wi nehe. (Xaxeto uzakook uri kawer ikatu ma'e amo xaxeto rehe uwihawete romo imuigo kar pà wà.) **26** Aze izuka arer uhem putar tawhu uzepeyro haw wi amo 'ar mehe nehe, **27** aze hehe uzepek ma'e ràm wexak nehe, upuner izuka haw rehe nehe. Nuiko kwaw puruzuka ma'e romo teko wanenataromo aze uzuka nehe. **28** A'e izuka arer tawhu pupe uzepeyro ma'e kwer upyta putar tawhu purupyro haw pupe nehe. Xo Xaxeto wanuwihawete imàno re zo uhem putar a'e wi nehe. A'e mehe upuner putar weko haw pe uzewyr haw rehe nehe. **29** Pezuapyapyr weruzar putar ko ze'eg

tuweharupi wà nehe, wызài ywy rehe wiko mehe wà nehe.

30 Aze amo uzuka amo nehe, aze heta mokoz izuka awer hexak arer wà nehe, a'e mehe pepuner izuka arer izuka haw rehe nehe. Aze xo pitài zo wexak izuka awer nehe, nuhyk kwaw izuka àwàm imume'u haw pe nehe. **31** Aze tàmuzgwer umume'u amo ikatu 'ym ma'e imàno àwàm wà nehe, ni amo nupuner kwaw heko àwàm imekuzar haw rehe wà nehe. Pezuka putar nehe. **32** Aze amo uzàn tawhu purupyro haw pe nehe, aze izewyr wer weko haw pe xaxeto wanuwihawete imàno 'ym mehe we nehe, pepyhyk zo temetarer izewyr àwàm hekuzaromo nehe. Nuzewyr kwaw nehe. **33** Pemuaiw zo peywy peneko haw puruzuka haw pupe nehe. Puruzuka ma'e umuaiw uiwy wà. Xo pitài ma'e iapo haw zo umukatu putar ywy teko izuka awer nehe. Pezuka izuka arer ywy imukatu pà nehe. **34** Pemuaiw zo ywy peneko àwàm herenataromo nehe. Ta'e aiko inuromo ihe no xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko Izaew wainuinuromo ihe.

**Kuzà imen umàno ma'e kwer
wenzoz ywy tuwihaw wanupe wà**

36 ¹'Aw teko uze'eg oho Moizez pe Izaew wanuwihaw wanupe wà kury: Zireaz ywy rehe har uzeànànàm ma'e wà, Makir izuapyapyr azeharomoete har wà, Maxaxe izuapyapyr azeharomoete har wà, Zuze izuapyapyr azeharomoete har wà.

2— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuza'aza'ak ywy peme ipegegwer wamono pà teko wanupe ita'i imomor kar pà peme a'e. — Pemono peànàm Zeropeaz ima'e nehe, tazyr wanupe nehe, i'i zanewe no. **3** Aze wereko awa amo ae Izaew ta'yr izuapyr umen romo wà nehe, waiwy uhem putar urepo wi nehe. Imen wiko putar a'e ywy izar romo wà nehe. Nezewe mehe mewe katu ureywy pehgwer ipixipixika'i putar oho iko urewi nehe. **4** Kwarahy purumuhem kar haw ihem mehe nehe, waiwoy oho putar wamen waànàm wapo pe azeharomoete nehe. Nuruiko kwaw izar romo nehe, i'i izupe wà.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuze'eg kar Moizez Izaew wanupe kury. — Awa Zuze izuapyapyr umume'u ze'eg azeharomoete har wà. Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Zeropeaz tazyr wanehe. 6 Kuzà upuner awa wemimutar hereko haw rehe umen romo nehe, aze a'e awa wiko tu iànàm romo nehe. 7 Nezewe mehe Izaew waiwy noho kwaw pitài Izaew ta'yr izuapyapyr wapo wi amo pe nehe. Tuwe Izaew ta'yr wazuapyapyr upyta u iziwy rehe wà nehe. 8 Kuzà ywy Izaew ta'yr izuapyapyr waiwy pehegwer hereko har wereko putar awa u iànàm umen romo wà nehe. 9 Nezewe mehe Izaew upyhyk putar uwipy ywy

pitàitàigatu wà nehe. Noho kwaw amo ae Izaew ta'yr izuapyr ipo pe nehe. Ta'yr wazuapyr upyta putar uivy rehe pitàitàigatu wà nehe.

10-11 Na'e Zeropeaz tazyr Makira, Xiza, Ogira, Miwka, Noa weruzar Moizez ze'eg wà. Wereko ututyr wa'yr wà umen romo wà. 12 Wereko Manaxe Zuze ta'yr izuapyr umen romo wà. Waiwy upyta u iànàm wapo pe nehe.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko ze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe Moaw ywytyr heta 'ymaw rehe Zotàw yrykawhu huwake Zeriko henataromo wanekon mehe. Umume'u Moizez pe. Moizez umume'u teko wanupe.

IMUME'U WI HAW

MOIZEZ IZE'EGAW PITÀI HAR

1:1—4:43

Uzypyrog Moizez mitài haw rupi uze'eg haw rehe teko wanupe

1 Moizez uze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe wyxiguhu Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr har rehe waneko mehe a'e. Umuapyk uze'eg ko pape rehe. Izaew wiko wwyàpyznaw Zotàw yrykawhu iwryrykaw rehe Xupe tawhu huwake wà. Pàrà tawhu upyta wapehegwer rehe. Amo tawhu upyta inugwer wapehegwer rehe wà: Topew, Iràmà, Azerot, Ni-Zaw. 2 Aze amo oho Xinaz ywytyr wi Kanez-Maranez pe nehe, aze oho pe Enom ywy ahaw paw rupi wytyruhu heta haw rupi nehe, umumaw putar 11 'ar wata pà nehe.

3 Teko Izaew izuapyapyr uhem Ezit ywy wi wà. Na'e umumaw 40 kwarahy wyxiguhu rehe wata e pà wiko e pà wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo uze'eg Moizez pe. — Emume'u Izaew wanupe nehe, i'i izupe. 11 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Moizez umume'u Tupàn ze'eg paw rupi Izaew wanupe kury. 4 Moizez uzapo amo ma'e a'e 'ar henune a'e: Weityk Xeom Amohe

wanuwiawete Ezemon tawhu pe har, weityk Og Màxà wanuwihawete Atarot tawhu pe har Enezez pe har no. 5 Izaew Moaw ywy rehe Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr waneko mehe Moizez uzypyrog Tupàn ze'eg teko wanupe imume'u pà kury.

6 — Xinaz ywytyr ipy pe zanereko mehe Tupàn Zanezar uze'eg nezewe zaneve a'e. — Pemumaw 'ar tetea'u xe. 7 Pehem peho xe wi Amohe waiwy wytyruhu hereko har kutyr nehe. Peho amogwer wyypehegwer wwyàpyznaw Zotàw yrykawhu iwryrykaw rehe har wakutyr nehe no. Peho wytyruhu kutyr nehe. Peho ywytyr heta 'ymaw Zuta ywy rehe har kutyr nehe no. Peho wyypehegwer kwarahy ihemaw awyze har kutyr har kutyr nehe no. Peho Mezitehàn yryhu kutyr nehe no. Pepyhyk Kànàà ywy paw rupi nehe, ywytyr Irimano ywy rehe har pe, kwarahy heixe haw awyze har kutyr peho pà nehe, yrykawhu uhua'u ma'e Ewparat her ma'e kwarahy ihemaw kutyr peho pà nehe no. 8 Pexak ywy peme heremimono ràm pe pe kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u a'e ywy Àmàràaw pe, Izak pe no, Zako pe no. Peipy romo wanekon wà. — Amono putar ko ywy